

У К Р А Ї Н С Ь К И Й Тиждень

№ 30 (402) 31.07 – 6.08.2015 р.

**Кирило
Карабиць**
про класичну
музику
як соціальний
феномен

У чому значущість
чернігівських виборів

Які випробування чекають
на Кремнієву долину

Що посварило російських та українських
соціал-демократів 100 років тому

Український «П'ЄМОНТ»

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

9 771996 156002

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00

САЙТ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНУ: WWW.BOOK-YE.COM.UA
ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42
вул. Льва Толстого, 1 тел.: (044) 383-61-49

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 235-73-68

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (094) 928-31-41

М. ВІННИЦЯ

вул. Соборна, 89 тел.: (0432) 52-93-41

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

М. РІВНЕ

вул. Короленка, 2 тел. (094) 928-31-44

М. ЛУЦЬК

вул. Лесі Українки, 30 тел. (0332) 72-43-76

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н

WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

НА ЧАСІ

Малі майдани
Що змушує владу діяти **4**

Ален Гіймоль
про несподіванки
гуманітарної місії
ЄС на Донбасі **7**

Вибори, які не здивували
Денис Казанський про очікування
й реальний перебіг голосування в
окрузі № 205 **8**

Директор Авдіївського коксохіму:
«Евакуювати можна людей,
але не виробництво»
Керівник підприємства
з передової про втрати заводу
й настрої серед робітників **10**

ТЕМА НОМЕРА

Світло із Заходу
Юрій Макаров про галицький міф **12**

Інша Галичина
Про тривалу боротьбу за український «П'ємонт» **14**

Поміrkований патріотизм
Львів між вибухами та ліберальними
істериками **16**

Сирій лис
Андрій Садовий як «фасад»
галицької політичної еліти **18**

Вася з Левандівки
Шлях львів'янина-регіонала **20**

Рятуючи маленьку Галичину
Настрої та очікування мешканців
Самбора **22**

Місто побожних волонтерів
Як втoma від війни й завзяте
волонтерство уживаються
в одному місті **24**

Війна і гуцули
Чому мешканці
Прикарпаття
не відмовились
від заробітків у Росії **26**

Ева Фігель:
«Галичина для різних національностей у
різні часи значить щось своє, відмінне від
того, що для інших»
Як сприймають регіон сучасні поляки **28**

СВІТ

Злети, падіння і знову злети
Які виклики постали перед Кремнієвою
долиною та провідними ІТ-компаніями **30**

**Едвард Лукас про різні типи
російської загрози** **35**

Конфуцій сказав – Сі зробив
Про старі й нові культури в Китаї **36**

Яблука доспіли, яблука червоні
Як мода на сидр рятує польську економіку **37**

СПАДОК

Левко Юркевич vs Ленін і Сталін
Продовження розповіді про рід Юркевичів.
Доба революцій **38**

НАВИГАТОР

Кирило Карабиць:
«Завдяки механізмам класичної
музики та симфонічним оркестрам
можна змінювати політику й
соціальні реалії»
Видатний диригент про елітарність і
соціальну вагу класики **42**

Легато і синкопи
Як класичній музиці та її
виконавцям ведеться в Україні **45**

«Отець кримської демократії»
Як до Криму повернувся
перший президент **48**

«Вершки республіки»
Кому в «ДНР» жити добре **49**

Ярослав Пешек
про життя
пропагандистських
міфів **50**

Тиждень

№ 30 (402) 31.07 – 6.08.2015
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український тиждень»
03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
Головний редактор Дмитро Крапивенко
Редакція Наталя Петринська, Анна Корбут,
Алла Лазарева, Олександр Крамар,
Ганна Трегуб, Богдан Буткевич,
Валерія Бурлакова, Станіслав Козлюк,
Юрій Макаров, Роман Малко, Ольга Ворожбит

Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андреева
e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua
тел.: 067-407-10-89
Видається з 02 листопада 2007 року
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації КВ № 18119-6919 ПР від 30.08.2011 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2
Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
e-mail: office@tyzhden.ua
тел.: (044) 351-13-00

Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 14447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 15-1747
Наклад 41 500
Номер підписано до друку 29.07.2015 р.
Виходить щоп'ятниці
Розповсюджується в роздрібній торгівлі
та за передплатою
Передплатний індекс 99319
Ціна договірна

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе. Матеріали, позначені літерою «Р», публікуються на комерційній основі

Малі майдани

Автор: Дмитро Крапивенко

Уявімо Україну як великий завод. Хай аналогія не надто оригінальна, проте з життя. Отже, після втечі нечистого на руку попереднього менеджменту рейдери захопили профспілковий санаторій, один із пально-мастильних складів і кілька робітничих гуртожитків. Прикро, але жити можна. Якщо боротись. Але хто знає, де межа рейдерських апетитів, здається, вони воліли б підняти свій прапор на заводській трубі й посадити в директорське крісло якогось свого хлопця. Перепрофілювати завод на свій смак, а що погано лежить, пустити на брукт.

У нового ж менеджменту, що при владі трохи більш як рік, справи йдуть теж не кращим чином: підприємство у скруті, борги пообсідали, та й в управлінні і на середніх ланках чимало «колишніх», ладних у будь-який момент перебігти на бік рейдерів. ►

ФОТО: УНАН

Є, щоправда, надія на іноземних інвесторів: вони і кредити нададуть, і правову допомогу в судовій тяганині з опонентами, із якими сяка-така джентльменська угода, але дотримується її лише наш завод. Рейдери ж бо не джентльмени. Але закордонні партнери вірять, що контракт – це табу і треба показати лише приклад дикунам-нападникам, а там вони й самі почнуть дотримуватися домовленостей. Бо це ж так... цивілізовано. А головне, як любить повторювати наш менеджмент, альтернативи договорів не існує. Є в цій «виробничій драмі» й ще одна сторона – трудовий колектив – вельми неоднорідний, з примітивним, подекуди хаотичним профспілковим рухом, але дедалі більш наполегливий. І управління заводу, яке не хотіло б мати справу виключно з інвесторами, акціонерами (олігархами), ну й, врешті-решт, рейдерами, вимушене все ж іти на поступки колективу, який цих управлінців, власне, і призначив. Бо контрольний пакет, як написано у статуті, належить таки колективу.

Уся ця аналогія спадає на думку, коли дивився на події навколо цілком собі пролетарського Маріуполя. Гра у демілітаризовану зону в Широкиному, яку затіяли сепаратисти (звісно ж, під диктовку кремлівських ляльководів), – це очевидний картярський прийом, причому у виконанні людей, які звикли грати аж ніяк не в преферанс, а в щось менш інтелектуальне й на «шалабани». Вірність мінським угодам у їхньому виконанні чути щодня – у реві 152-го калібру майже на всіх ділянках фронту. Тож годі сумніватися, що, тільки-но українські солдати залишать Широкине, його без жодного пострілу займуть терористи. І вибити їх звідти вже точно не дозволять взяті Україною зобов'язання, та й про ціну такого штурму страшно подумати. У підсумку – ворог на «воротах» Маріуполя, ну й ОБСЄ, мабуть, занепокоїться. Чи розуміють ці очевидні речі на Банковій? Звісно, але є тиск західних партнерів, які досі наївно вірять у мирні ініціативи Путіна. Чи готові залишатися наші бійці й тримати цей рубіж? Без жодного сумніву! Але армія – це дисципліна, і накази тут треба виконувати: скажуть відійти – доведеться. Але є «трудовий колектив» – мешканці

самого Маріуполя, які вийшли на відкритий протест проти демілітаризації Широкиного. І президент особисто був вимушений пояснювати, що цей важливий форпост не залишать – просто замінять «Азов» і «Донбас» морпіхами. Можна, звісно, вигадувати численні таємні комбінації і дзвінки Меркель-Обамі-Путіну, кулуарні домовленості з Ахметовим, які передували рішенням про ротацію в Широкиному, особливо якщо ставити за мету знівелювати роль громадянського суспільства як такого. Насправді ж президент просто «почув Донбас» у найкращому розумінні цього слова. Так, залишається чимало «але»: гірше, ніж у добровольців, екіпування морської піхоти (але кому, як не волонтерам, подбати про це, бо ж оборона Маріуполя – справа спільна, а на чиновників у погонах надія слабка), а отже, загроза посилення нічних атак, створення 30-кілометрової буферної зони, яку бойовики зре-

За 800 км від Маріуполя, у столиці, активісти теж домоглися перемоги. Тут вже не один рік триває боротьба з незаконними забудовами. У найгарячіших фазах доходило до доволі жорстоких рукопашних за зеленими парканами. Стандартна реакція київської влади – пообіцяти розібратися, взяти на особистий контроль, але жодна обіцянка не здатна зупинити крани й екскаватори. Так було й на Микільській Слобідці, де кияни рік чинили відчайдушний спротив будівництву житлового комплексу поблизу Дніпра, аж ось 28 липня Віталій Кличко спромігся заборонити роботи на цій ділянці й звернувся до прокуратури щодо розслідування цього інциденту. Перемога? Так. Тактична? Так. Бо попереду суди, а забудовники пояснили консервацію робіт бажанням «припинити політичні спекуляції». Тож далі буде, однак місцева влада пішла назустріч громадськості, і це вже результат, який надихає на подальші дії.

Український чиновник від природи лінивий, не одразу й вгадаєш, звідки ця злочинна неквапливість: чи то від радянської бюрократії, чи то від сучасників Салтикова-Щедрина, чи він має якихось більш давніх предків. Але сьогодні можновладець потрапив у дуже агресивне середовище. З одного боку, напали «інвестори» та їхні представники, які вимагають реформ і скептично сприймають різні зволікання й виправдання у стилі «та в нашій країні це неможливо». Можливо, як свідчать перші кроки новоствореної київської поліції, що формувалася під наглядом грузинського фахівця Екі Згуладзе. З другого – тиснуть громадські активісти, котрі сяк-так представлені на різних шаблях влади й котрі прагнуть працювати, а не «тягнути день до вечора», як звикли в наших держустановах. Зрештою, є вулиця і загроза малих майданів, себто локальних, але ефективних протестів, що змушують діяти в інтересах громадськості. Чиновник у такому середовищі або «мутує» до якихось прогресивніших форм існування, або вимре як доісторичний вид. Закон природного відбору має працювати більш досконало, ніж усі тимчасові правові акти. ■

ЗАГРОЗА ЛОКАЛЬНИХ, АЛЕ ЕФЕКТИВНИХ ПРОТЕСТІВ ЗМУШУЮЄ ДІЯТИ ВЛАДУ В ІНТЕРЕСАХ ГРОМАДСЬКОСТІ

штою можуть використати як плацдарм для подальшого наступу. Втім, тактичну перемогу здобуто, і думку «трудового колективу» враховано.

Влада не хоче брати до уваги думку громадськості, ігнорує її при кожній нагоді, більшість суспільних запитів професійної політики звикли глушити пафосною патріотичною демагогією чи не менш гучним популізмом. Не хочуть, але мусять. Там, де громадяни особливо наполегливі, результат є. Не обов'язково щоразу використовувати шини й «коктейлі Молотова» як аргумент. Зовнішні атрибути не завжди гарантують успіх. Взяти хоча б так званий кредитний Майдан, активісти якого всляко намагаються надати своєму протестові ваги й імітують радикальні дії. Однак на ділі виглядає вторинно: приблизно як сині стрічки регіоналів у «відповідь» помаранчевим 2004-го. Наполегливість і аргументованість можуть мати більш цивілізований вигляд.

Тіньовий бік європейської гуманітарної акції на Донбасі

Євросоюз готується до переговорів із РФ про відправку гуманітарного конвою на окуповані території українського Сходу. Ініціатива бачиться недоречною як стосовно путінської Росії, так і стосовно України.

ЄС фінансує міжнародну гуманітарну акцію в межах програми ЕСНО (European Commission Humanitarian Office) ціною приблизно €1 млрд за рік. Допомога цивільному населенню надходить за посередництва великих гуманітарних організацій, таких як «Червоний Хрест», Міжнародна організація інвалідів або «Оксфам», котрі забезпечують харчами та медикаментами тих, хто мешкає в зонах збройних конфліктів і природних катастроф.

Від початку війни на Донбасі таку допомогу стали відправляти й до України. Програма Європейського Союзу ЕСНО передбачила на 2015 рік трохи більше ніж €50 млн для її громадян. Ці гроші для біженців, але переважно для мешканців Донбасу, де потреби найбільші, як кажуть координатори ЕСНО. У пропорції до загального бюджету ЄС витрачає 55% фондів саме на підтримку жителів територій, захоплених сепаратистами.

Утім, упродовж кількох останніх тижнів, керівники програми констатують, що фінансову допомогу, виділену для підтримки населення Донбасу, стало дуже важко доставляти на місце. «Ми не знаємо причин, але констатуємо факт», – заявив у приватній розмові з **Тижнем** працівник брюссельського офісу програми на умовах анонімності. «Після тривалих роздумів зі згоди свого безпосереднього керівництва ми вирішили найближчим часом навідатися до Москви, щоб провести переговори й налагодити кращий діалог із сепаратистами», – повідомило те саме джерело.

Орієнтовно місію заплановано на вересень або жовтень. Зовні все має такий вигляд, ніби йдеться лише про спрощення шляху надходжень гумконвоїв ЄС. Але насправді мова про значно серйозніші речі. Адже гуманітарка Євросоюзу, як і скрізь, залишається інструментом політики. Її відправка має вочевидь символічне значення.

Офіційно європейська допомога розподіляється за «недискримінаційним принципом» і відповідно до потреб бенефіціарів. Але в реальності це також складова дипломатії, знаряддя встановлення діалогу, коли всі дипломатичні зв'язки перервано.

Схема працює в обох напрямках. Коли територія закривається для будь-якої допомоги, це означає,

що відносин фактично не існує, а коли відкривається, тоді з'являється можливість поспілкуватись і на інші теми. Саме так Європейський Союз направляє гуманітарку в Сирію, зокрема й на землі, які перебувають під контролем Башара Асада. Хоча проти самого режиму європейці активно борються. Європейський Союз не визнав донбаських сепаратистів. Попри те, керівники гуманітарних місій із ними безпосередньо спілкуються, коли йдеться про організацію допомоги населенню, від самого початку конфлікту. Все це є складовою дуже тонкої та складної гри, через яку ЄС намагається реалізувати власні політичні цілі.

Поза тим варто замислитися, чи не припускається Євросоюз величезної помилки, плануючи поїздку до Москви в пошуках розблокування доступу до донбаських територій? Якою є справжня ціль такої ініціативи? Від самого початку конфлікту бачимо: Росія робила все, щоб дискваліфікувати ЄС як потенційного учасника переговорів стосовно війни в Україні. Кремль відмовлявся говорити на цю тему з Європейською комісією і погоджувався лише на діалог з окремими країнами, як-от Німеччина та Франція. Так виникли мінські домовленості, яким передували переговори за участю Ангели Меркель та Франсуа Олланда, але не Федеріки Могеріні, відповідальної за міжнародну політику ЄС. Збираючись до Москви, керівники програми ЕСНО, отже, нама-

гатимуться створити переговорний майданчик для Євросоюзу та Росії стосовно ситуації в Україні.

Можна було б, певно, і зрозуміти чиновництво ЄС, якби не факт: цей візит за наслідком означатиме, що Брюссель залишає за Москвою право сказати своє слово стосовно подій на Донбасі. Так, ніби за нею визнано негласний суверенітет над цими територіями і внутрішній кордон у регіоні встановився всерйоз і надовго. Тож, мовляв, треба бути прагматиками, сприйняти лінію розлому й жити з нею як із даністю, можливо, й у перспективі багатьох поколінь.

Схоже, що йдеться про цілком недоречно заохочення путінської Росії, про мовчазну згоду на те, щоб Донбас став новою зоною замороженого конфлікту, подібною до Нагірного Карабаху, Абхазії чи Придністров'я. Натомість як українці, так і представники ЄС повинні знати: Брюссель працює на якнайшвидше завершення конфлікту, навіть коли всі розуміють, що легко й просто нічого не зробиться. Хоч би який шляхетний привід мав візит, котрий готує керівництво ЕСНО, сутність його контрпродуктивна, якщо справді дбати про загальну європейську безпеку. ■

**ВІД САМОГО ПОЧАТКУ
КОНФЛІКТУ БАЧИМО:
РОСІЯ РОБИЛА ВСЕ, ЩОБ
ДИСКВАЛІФІКУВАТИ ЄС ЯК
ПОТЕНЦІЙНОГО УЧАСНИКА
ПЕРЕГОВОРІВ СТОСОВНО
ВІЙНИ В УКРАЇНІ**

Автор:
**Ален
Геймоль**

Вибори, які не здивували

Автор:
Денис
Казанський

Скандальні вибори в 205-му окрузі завершилися досить буденним голосуванням і безславною поразкою Геннадія Корбана, який серйозно поступився кандидатурі від влади Сергієві Березенку. Журналісти чекали явно іншого фіналу. Вважалося, що кандидати на окрузі йтимуть ніздря в ніздю, а день виборів буде наповнений провокаціями та бійками.

Відвертий підкуп виборців Геннадієм Корбаном і Сергієм Березенком, затримання автомобіля з підробленими печатками виборчих комісій, бригади тітушків (або, як зараз модно казати, йовбаків) вказували на те, що вибори будуть дуже брудними. Проте велика увага преси та спостерігачів, а також ретельний контроль кандидатами одне одного зробили масштабні фальсифікації майже неможливими, тому значних порушень обом сторонам зафіксувати так і не вдалося.

Політологи та журналісти напередодні дня голосування поквапилися оголосити вибори

в Чернігові одними з найбрудніших в історії України. Але вони, безумовно, не були такими. Той, хто на власні очі бачив вибори на Донбасі, може тільки посміятися над такою характеристикою, бо нічого нового в роздачі гречки не було, проте в Чернігові члени ДВК не малювали на колінах протоколи, в урни серед білого дня не вкидали стоси бюлетенів, а спостерігачів не били бандити, одягнуті донськими козаками. Порівняно з останніми перегонами в Донецькій та Луганській областях у 2014 році 205-й округ видавався майже зразковим. Як відомо, минулої осені Юхим Звягільський просто купив собі мандат без усляких виборів, чоловік Наталії Королевської Юрій Солод купував виборців за продукти та гроші, а на окрузі в Красноармійську, де відбувалося протистояння двох регіоналів Геллера та Байсарова, взагалі підробили протоколи й змінили результат на повністю протилежний. Тож Чернігів не став чимось особливим.

Звезені кандидатами до Чернігова тітушки так і не вступили в бій. На дільницях вони з'являлися з посвідченнями журналістів, причому спочатку посвідчення виявилися фейковими, проте, коли брехня розкрилася, швидко були знайдені інші – від газети «Рідне село».

Загалом вибори протікали досить нудно. Протягом дня кілька разів надходила інформація про те, що на тій чи іншій дільниці відбуваються провокації, однак майже щоразу тривога виявлялася марною. Щоправда, на одній із дільниць спостерігачам вдалося затримати жінку, яка сфотографувала в кабінці бюлетень, і здати її міліції. А загалом завдання фальсифікаторам ускладнював неймовірний розмір бюлетеня, у якому значилося аж 90 прізвищ. Папір завдовжки метр не так вже й просто непомітно внести з дільниці, а ще важче непомітно кинути в скриньку пачку таких паперів.

Відносно непогано спрацювала бруднувата, але порівняно чесна технологія виставлення на

Кажуть, любов народу до гречкосіїв породжує бідність. Але ж бідність сама є наслідком голосування в обмін на продуктові набори

вибори «двійників» одного з рейтингових кандидатів. Так, крім Геннадія Корбана у виборах брали участь Галина Корпан та Геннадій Карбан – нікому не відомі, випадкові люди, яких, очевидно, «попросили» виставити свої кандидатури через схожість прізвищ із головним опонентом Сергія Березенка. Заблукати в метровому бюлетені було нескладно, тому кандидат Карбан показав досить непоганий результат (враховуючи цілковиту відсутність будь-якої реклами), набравши 1,5% голосів. За інших обставин цей чинник міг би стати вирішальним. Ми пам'ятаємо безліч випадків, коли розрив між кандидатами на мажоритарних округах становив менше ніж 1%.

Дивно при цьому, що жодного двійника Сергія Березенка на окрузі зареєстровано не було.

У день виборів люди Геннадія Корбана роздавали квитки на концерт, який за мірками Чернігова виявився непоганим: сцена та звук були досить якісними. Таким чином, вочевидь, кандидат розраховував в останній момент схилити симпатії виборців на свій бік. Намети, у яких молоді люди роздавали квитки всім, хто проголосував, ставили просто біля входу на виборчі дільниці, однак це не спрацювало. Спостерігачі відразу ж викликали міліцію та проганяли таких «білетерів». Зрештою людей на концерт прийшло досить багато, але хто з них справді голосував за Корбана, невідомо. Сам концерт теж вийшов не надто вдалим: у розпал шоу на Чернігів насунулася злива з грозою, яка розігнала найбільш тверезу публіку.

Виборці здебільшого проігнорували скандальне голосування, надивившись на бої за гречку та всеосяжну політичну рекламу, що встигла набриднути. Прийшло лише трохи більше ніж 30% електорату, а за такої відвідуваності шансів перемогти в когось, окрім провладного кандидата, були мізерні. Поразка Корбана виявилася закономірною.

Березенку ж така пасивність чернігівців була на руку. Як відомо, на вибори передусім ідуть пенсіонери та бюджетники, причому останні часто не з власної волі, а тому що начальство наказало. За нашими даними,

ФОТО: УНАІН

тиск на чернігівську місцеву владу з Києва, де вимагали перемоги Березенка, був дуже великий. Добре попрацював також десант впливових нардепів із Блоку Петра Порошенка. Корбан міг відповідати на такий потужний ресурс тільки грошима, що він за звичкою й робив. І врешті-решт це дало змогу йому посісти друге місце.

Власне чернігівські кандидати у цьому двобої «парашутистів» виявилися статистами. Мешканці міста проголосували за людей, які не мали до Чернігова жодного стосунку й просто намагалися використати його населення у власних інтересах. За людей, які зникнуть із міста одразу ж після того, як буде підрахований останній бюлетень. З одного боку, це здається нелогічним і безглуздим. З другого – відповідати за цей вибір доведеться самим чернігівцям. Більшість людей не сприймає кандидатів без тиску адміністрації та щедрої роздачі продуктів, але це передусім погано для самих виборців. Наступного разу перед тим, як кричати «зрада!» та матюкати уряд і парламент, треба пригадати, як голосував ти сам і чи все зробив для того, щоб гречкосії туди не потрапили.

Кандидати витратили шалені гроші, як для невеликого обласного центру. Для Геннадія Корбана така витрата поки що виявилася марною. Але вже скоро вибори повернуться до Чернігова, і тоді теперішні інвестиції, не виключено, ще дадуть свої плоди.

Сергію Березенку пасивність чернігівців була на руку. На вибори передусім ідуть пенсіонери та бюджетники, причому останні часто не з власної волі

15% – це вельми непогана частка в місцевій раді. Тож кампанію Корбана можна сприймати як рекламу бренду «Укроп». Так само слід відмітити успіх кандидата від Демальянсу Ігоря Андрійченка, ветерана АТО, який набрав 8% голосів, що також дає змогу його політсилі претендувати на солідний відсоток у місцевих радах. Причому Андрійченку це вдалося без підкупу та витрачання мільйонів на рекламні борди та концерт.

Уже зараз можна стверджувати, що регіональні вибори, які відбудуться в Україні вже за кілька місяців, мало чим відрізнятимуться від кампанії в Чернігові. Ми, безперечно, побачимо і продуктові набори, і гречку, і тітушків, і гроші в конвертиках. Скинути корумпований режим Януковича й зупинити просування

РЕГІОНАЛЬНІ ВИБОРИ, ЯКІ ВІДБУДУТЬСЯ В УКРАЇНІ ВЖЕ ЗА КІЛЬКА МІСЯЦІВ, МАЛО ЧИМ ВІДРІЗНЯТИМУТЬСЯ ВІД КАМΠΑНІЇ В ЧЕРНІГОВІ

окупаційних військ українцям виявилось легше, ніж відмовитися від голосування за відвертих проїдисвітів в обмін на їжу.

Кажуть, любов народу до гречкосіїв породжує бідність. Але ж бідність сама є наслідком голосування в обмін на продуктові набори. Тож справжнього покращення годі чекати, доки нам нарешті не вдасться розірвати це замкнене коло. ■

Муса Магомедов: «Евакуювати можна людей, але не виробництво»

Спілкувався
Станіслав
Козлюк

Авдіївський коксохім уже понад рік зазнає обстрілів бойовиків, які завдають збитків на сотні мільйонів гривень. Попри це, підприємство зупинялося лише один раз: улітку минулого року. В інший час завод продовжує роботу. **Тиждень** поспілкувався з директором АКХЗ Мусою Магомедовим про реалії роботи на лінії фронту, витрати на ремонти та можливу евакуацію підприємства.

У. Т.: Як змінилися показники роботи заводу після початку війни?

– Істотно впали. Ми можемо виробляти до 11 тис. т коксу за добу. У найскладніші часи показник був 2,7 тис. т, нам цього не вистачало навіть для обігріву батарей, тому доводилося купувати природний газ. Взимку й восени ми платили близько 70–

80 млн грн за місяць. Зараз працюємо в районі точки беззбитковості. Це означає, що в нас задіяно близько 500 печей щодоби. Тоді завод виходить у плюс. Якщо менше, в мінус. Після останнього обстрілу працюють 354 печі, ми наразі не вийшли на плановий рівень.

У. Т.: Скільки витрачено на ліквідацію наслідків обстрілів?

– Від початку року ми витратили на купівлю природного газу й ремонт інфраструктури близько 300 млн грн. Це без урахування останнього обстрілу.

У. Т.: Скільки коксу завод виробляв до війни?

– Близько 9 тис. т за добу. Це було пов'язано з попитом на ринку. Щоб решта заводів не простоювала, ми рівномірно розподіляли навантаження між

підприємствами: Єнакієве, Запоріжжкокс. До останнього обстрілу вийшли на показник 7,3 тис. т. 28 липня випустили 5,7 тис. т. На наступний місяць був план 8 тис. за добу. Але я не знаю, чи вдасться його реалізувати.

У. Т.: Які збитки були торік?

– Перший квартал минулого року ми працювали в плюс. Коли почалася війна, стали працювати в мінус. Загалом за 2014-й у нас було близько 740 млн грн збитків. Це пов'язано з недовантаженням виробництва, простоями. Ми нікого не звільняли, люди отримували зарплати. Коли минулого літа 27 днів завод був на консервації, працював тільки ремонтний персонал. Техперсонал, який займається експлуатацією, отримував 2/3 зарплати.

У. Т.: Чи можлива евакуація заводу подалі від фронту?

– У нинішніх умовах це нерально. Фактично доведеться зводити новий завод. В Україні таке виробництво, що за рік можна побудувати не більш як одну батарею для виплавки коксу. Евакуювати можна тільки людей, але не виробництво.

У. Т.: Хто винен у тому, що відбувається? У збитках, простоях...

– Винна війна. У війні винні політики. Все просто. Це штучна війна, створена політиками.

У. Т.: Ким саме?

– Тут є нюанси. Зрозуміло, що Янукович накоїв справ і втік до Ростова. Але й нова влада теж наробила помилок.

У. Т.: Яких?

– Наприклад, голосування щодо закону про мови. Як на мене, для першого засідання парламенту було багато інших питань. Зрозуміло, що скасування цього закону й викликало хвилю

невдоволення. На неї не було адекватної і швидкої реакції. Але скажу однозначно: війну почав Путін. Чому? Я родом із Дагестану й знаю людей звідти, які приїжджали воювати на Донбас. Їх видзвонювали через військкомати, казали: «Хлопці, ви воювали в Афгані, не хочете поїхати заробити грошей?». Троє поїхало, одного вбили, двоє повернулися. Я розумію, хто війну фінансує, розумію, чому вона почалася. Але для цього влада дала приводи. Російські ЗМІ створили людям картинку, влада на неї не відреагувала.

У. Т.: Ви не намагалися домовитися з «ДНР» про припинення обстрілів?

— Ні. Це неможливо. Є правило бізнесу: один раз заплатив — платитимеш усе життя. Ходять плітки, що нам висували умови. Навіть СБУ запитувала, чи не виходили з нами на зв'язок перед обстрілами і чи не вимагали чого-небудь. Такого не було. Та й вести переговори марно. Там близько 10 угруповань, з усіма не домовишся. Запевняю: я особисто не домовлявся, керівництво не домовлялося. Це в принципі неправильно.

У. Т.: Когось із працівників призначили до війська?

— Ні. Ми й так на війні, воюємо за економіку. Тим більше завод фактично на лінії фронту. Нам воювати вже не страшно. До того ж Авдіївка належала до Ясинуватського військкомату, його захопили деєнерівці. Я так розумію, що всі документи там. Ну й, на мій погляд, призов працівників заводу був би не дуже правильним рішенням. Люди, які працюють в умовах обстрілів, розуміють: якщо він зупиниться, майбутнього в міста не буде. У нас складне виробництво, ми забезпечуємо коксом чотири комбінати. Плюс соціальна складова: путівки для дітей, зарплата... Люди розуміють, що це також може зникнути.

У. Т.: Із заводу хто-небудь пішов воювати за «ДНР»?

— Той, хто хотів, уже там. Ті, про кого я знаю, — людей 20. Вони самовільно пішли із заводу на війну. Частина з них уже на тому світі. То був їхній вибір, і за нього потрібно платити.

У. Т.: Ви кооперуєтеся з підприємствами на тому боці?

— Отримуємо вугілля з Краснотонувугілля — це наше видобувне підприємство на території, контрольованій «ЛНР». Відправляли кокс на Єнакіївський метзавод, який теж по той бік лінії фронту. Відвантажували ім кокс, поки він був потрібен. Зараз його виробляють на Донецьккоксі та Єнакіївському коксохімі. У Єнакієвому працюють із малим завантаженням, тому вистачає сировини власного виробництва.

У. Т.: А як така продукція реалізується?

— Або продається в Україні, або через українські порти.

У. Т.: Бойовики не намагалися «віджати» підприємства Метінвесту?

— Ні. Зрозуміло, що «віджати» можна. Але зробити це проблематично. Потрібно організувати сировинні потоки. Можливо, вугіллям вони заводи забезпечать. Але рудою — ні. Вона тільки на нашому боці. Збут тільки на нашому боці. Крім того, люди повинні отримувати зарплату. Працівникам, які перебувають по той бік лінії фронту, ми платимо гроші на картки. Вони виїжджають на територію України й отримують готівку. Якщо в результаті «віджиму» завод зупиниться, комусь доведеться взяти на себе це навантаження. А з яких коштів «ДНР» виплачуватиме зарплати? Зрозуміло, що директори в непростій ситуації, вони змушені спілкуватися й балансувати. Не хотів би опинитися на їхньому місці.

У. Т.: Скільки людей загинуло на коксохімі в результаті обстрілів?

— За час війни в нас 7 загиблих заводчан і близько 50 поранених.

У. Т.: Нещодавно було звернення від жителів Авдіївки, у якому вони вимагали, щоб українська армія покинула місто. Поясніть, у чому суть такого звернення?

— Звернення справді було. Але про відхід армії не йшлося. Ми просимо вивести бойові позиції з міста. Раніше військові окопалися за Авдіївкою і позиційна війна йшла поза населеним пунктом. Коли армія зайшла в місто, то і їжаку зрозуміло, що почалися

обстріли житлових кварталів. Нас поки що ніхто не чує. Ми навіть звикли. Хто хотів і міг виїхати, поїхав. Зараз із 35 тис. людей у місті лишилося тисяч 8–10.

У. Т.: Наскільки сильні в місті проросійські настрої?

— Співвідношення 60 на 40. Більшість людей за Україну. Але в нас не працюють українські ЗМІ. Немає телебачення, немає інтернету. Тільки мобільний. А в наших телевизорах тільки телебачення «ДНР». І така ситуація

БІЛЬШІСТЬ ЛЮДЕЙ ЗА УКРАЇНУ. СПІВВІДНОШЕННЯ 60 НА 40. АЛЕ В НАС НЕ ПРАЦЮЮТЬ УКРАЇНСЬКІ ЗМІ

давно. Ми говорили на цю тему з Жебрівським, із Кіхтенком (голови військово-цивільної адміністрації. — Ред.). Тут або ставити глушилки, або ставити ретранслятор. Жебрівський обіцяв, що питання вирішать. Проблема й у тому, що деякі українські ЗМІ також брешуть. Це відштовхує людей.

У. Т.: Наприклад?

— Кажуть, що Донецьк обстрілюють бойовики. Але це не зовсім так. Коли між бойовиками розборки, стріляють із «калалів», а не з мінометів. Коли люди на лінії фронту бачать, що по військових стріляють із Донецька, а військові дають «ответку», який може бути обстріл міста бойовиками? Так, ми навчилися краще воювати — це факт. Але озброєння не точне. Під обстріли потрапляють житлові квартали. І коли ти бачиш, що українські ЗМІ кажуть, мовляв, це справа рук бойовиків, то починаєш з підозрою ставитись і до українських медіа. Це дуже небезпечно. Зрозуміло, що з того боку пропаганда взагалі на голову не налазить. Але й українські медіа теж «хороші». Так, є низка адекватних каналів. Проте є журналісти, які шукають смажені факти. Це неправильно.

А взагалі хочеться, щоб усе закінчилося. Але, як на мене, військової перемоги не може бути. Рішення лежить тільки в політичній площині. Війну розв'язали політики, вони й повинні її закінчити. ■

БІОГРАФІЧНА НОТА

Муса Магомедов народився 1970 року в селі Іриб Чародинського району (Дагестан). Має дві вищі освіти: закінчив Донецький інститут радянської торгівлі та Міжнародний інститут менеджменту (Київ).

У сфері виробництва з 2003 року. У липні 2005-го очолив наглядову раду ВАТ «Запоріжжкокс».

У 2009-му призначений генеральним директором Запоріжкоксу. 5 листопада 2012 року призначений генеральним директором ПАТ «АКХЗ»

Український «П'ЄМОНТ»

Світло із Заходу

А запитайте самих галичан: запевняю вас, вісім із десяти скажуть, що вони єдині справжні українці, а решта так, несправжні або не до кінця справжні. Може, й не скажуть, але так промовчат, що вам самому стане соромно: чому ви не галичанин?

Звісно, я все пам'ятаю: і УПА, й дисиденти, й серйозні контингенти небалакучих вуйків на обох Майданах – без цього нинішньої України не було б, у кращому разі вона була б геть інакша. І все-таки відчуття певної винятковості в ставленні до решти держави не моя вигадка. Про це щиро й відверто пишуть самі тамтешні інтелектуали.

Галицький Міф (із великої літери), потужний і безкомпромісний, народився не вчора. Ще, здається, років сто тому почали говорити про український «П'ємонт» (нагадаю: в оригіналі йдеться про північноіталійську провінцію, її мешканці суттєво відрізняються від сусідів, у них і говірка особлива, а попри те, саме вони зібрали навколо себе всю країну, саме звідти на інші її території просунулося Risorgimento. Але з аналогіями я був би обережніший: П'ємонт – економічно найрозвиненіший край, це там нині виробляють відомі на весь світ автомобілі та комп'ютерну техніку. Самі розумієте: аж ніяк не дотаційний!

Якби я не любив Києва такою пізньою зрілою любов'ю, то радо переїхав би до Львова, бодай на якийсь час. Або до Франківська. І не тому що кнайпи, і рок, і література разом із Форумом видавців (хоча частина письменників уже в Києві), і друзі, й натяки на атмосферу царської доби, а тому що там менше треба пояснювати, всі свої. Хоча не виключено, що це наївний погляд збоку, а на місці довелося б сперечатися.

Так, галичани україномовні. Але ж Волинь і Закар-

паття на тій самій підставі не претендують на якусь ментальну першість, до того ж таку кількість російського «шансону», як у Львові, я не чув навіть у довоєнному Луганську. Так, на Галичині ходять до церкви. Але добрі люди свідчать, що депутати Прикарпаття ніяк не моральніші за своїх колег, скажімо, з Київради (чи будь-якої іншої місцевої ради, просто столиця на виду), з єдиною поправкою на наявні ресурси для розкрадання. Так, галичани, безперечно, патріотичні, але не сказати чомусь, що останні хвили мобілізації на Івано-Франківщині пройшли з більшим ентузіазмом, ніж на Дніпропетровщині. Що ж стосується додаткової європейськості, нібито успадкованої від бабці Австрії, то вона наразі залишається радше риторичним аргументом, аніж реальним фактором. Тим більше, що місцевий шарм – поліетнічність, багатокультурність – значною мірою втрачено, він хіба що більш-менш вдало реконструюється в попсово-туристичному варіанті.

Будьмо відверті: уявлення, що по той бік Збруча українці етично досконаліші, бо на 20 років менше прожили під совітами, хибне. Бацила рабства побила весь організм, і лікувати доводиться не окремі органи й не за хронологією зараження. А з періодичні спалахи втоми чи істерики на кшталт: «Східняки, залиште нас у спокої зі своєю російськомовністю, своїми олігархами й своїм безладом, ми якось самі», – це, як на мене, трохи інфантильний психологічний шантаж. Ніхто насправді не збирається від'єднуватися, хіба що кожен індивідуально, шукаючи заробітку на захід від кордону.

А ще мені здається, що Галичина дещо ображена. Адже якщо в культурі її представники незмінно посідають про-

**Автор:
Юрій
Макаров**

відні позиції, задаючи рамки, визначаючи контексти, подекуди диктуючи моду, то в політиці практично немає вихідців звідти, які досягли б загальнонаціональної ваги («Свободу» можна не враховувати; попри походження її окремих лідерів та підтримку населення на Заході, це суто київський проект, а «Самопоміч» досі не набула власного обличчя). Тому в деяких емоційних заявах ніби читається за відомою аналогією: «Почуйте Галичину!» Та ні, я радше послухаю її візіонерів, які заздалегідь мислять масштабами всієї країни: Мариновича, Грицака, Глібовицького.

Сам собою галицький міф у його граничному варіанті – зворотний бік табачниківщини

**УЯВЛЕННЯ, ЩО ПО ТОЙ БІК
ЗБРУЧА УКРАЇНЦІ ЕТИЧНО
ДОСКОНАЛІШІ,
БО НА 20 РОКІВ МЕНШЕ
ПРОЖИЛИ ПІД СОВІТАМИ,
ХИБНЕ**

із трьома сортами України (я знаю, що не Табачник її вигидав, але в закінченому «художньому» вигляді він її найяскравіший представник). Міф – це зброя, якою треба користуватися, як і будь-якою іншою, за призначенням, із ретельним дотриманням вимог техніки безпеки. Усі ці розмови про «останній рубіж», «останню територію», мало не heartland... Завдання не в тому, щоб розширити Галичину до меж цілої держави в її кордонах, а в тому, щоб продемонструвати решті країни: українськість як така може бути конструктивною силою, рецептом успіху, а не джерелом розчарувань і комплексів. Скажу ще категоричніше: претензії на винятковість насамперед принижують самих галичан, не кажучи про шкідливість для всієї України. ■

Інша Галичина

Не треба сприймати галицький український патріотизм як споконвічний Божий дар. Це продукт тривалої і жорсткої боротьби всередині галицького суспільства, яка не закінчилася дотепер

Справді, є щось феноменальне в тому, що відсталі австрійська провінція з маргінальним населенням (поляки зневажливо висловлювалися про галицьких русинів, що то є нація «попів та хлопів»), себто священників греко-католицької церкви та селян) раптом стала вогнищем всеукраїнського національного духу та самостійницько-державницького руху, українським П'ємонтом за аналогією з відомою італійською територією, що відіграла визначальну роль у визволенні й об'єднанні Італії.

В українському патріотичному соціумі звикли вважати Галичину потужною національною фортецею, де забезпечено бодай відносно панування української мови та культури, де живуть переважно ідейно віддані українській справі люди, де виникли ОУН і УПА з їхньою героїчною епопеєю протягом кількох буремних десятиліть, де знаменита Українська галицька армія зробила великий внесок не лише в українську політику, а й в українську культуру.

Так, у ХХ столітті галичани зробили для України неймовірно багато, вони зберегли й відтворили державницьку традицію, що значною мірою посприяло проголошенню державної незалежності в Україні 1991 року. Все це правда. Деякі дотепники навіть кажуть, що Білорусь Лукашенки – то Україна без Галичини. Однак це лише один бік медалі. Є ще інша Галичина...

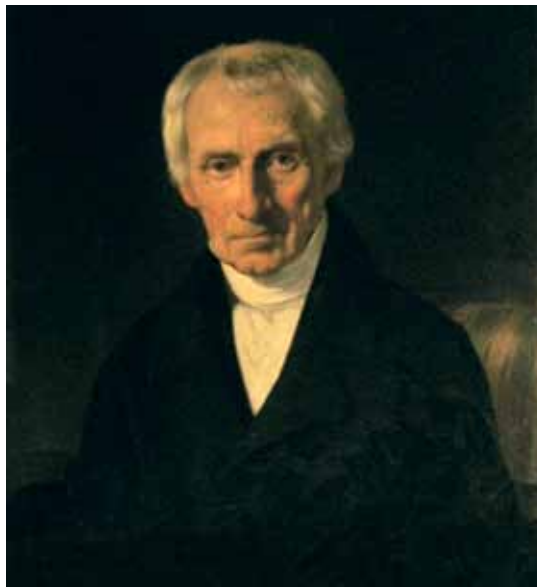
Галицькі українські патріоти мали опонентів не тільки серед іноземно-окупаційних потуг, а й серед своїх земляків. І нині мають... Тому дуже важливо й цікаво придивитися до цієї іншої галицької публіки, до вельми суперечливих внутрішніх ідейно-політичних процесів на Галичині. Бодай для того, щоб не бути заскоченим «несподіванками»...

Автор:
Ігор Лосєв

Треба визнати, що висока національна свідомість галичан і навіть галицької еліти виникла не миттєво, знадобився довгий і складний процес, були не тільки здобутки, а й втрати. Духовним лідером Галичини в ХІХ столітті (принаймні до останньої чверті століття) було греко-католицьке духовництво, у лавах якого вистачало носіїв так званого москвофільства, себто тих, хто в культурній (а нерідко й політичній) царині орієнтувався на Росію. Це давалося взнаки в їхній просвітницькій діяльності. Зокрема, коли австрійський уряд запропонував запровадити українську мову викладання в уніатській духовній семінарії, клір відмовився на користь церковнослов'янської.

І лише Михайло Левицький (1774–1858), перший кардинал-українець, посприяв формуванню парафіяльних шкіл із викладанням по-русинськи. Москвофільство греко-католицьких панотців – це справді феномен, якщо врахувати принципову антикатолицьку настанову офіційно православної Росії... Впливу поляків

Денис Зубрицький став агентом «русского міра» у Галичині в середині ХІХ століття

й Австрії їм вдавалося протистояти значно ефективніше, ніж російському. Може, саме тому польська шляхта ще в ХVІІІ столітті підготувала «Проект скасування унії», адже з унією для Польщі сталося зовсім не так, як гадалося, бо греко-католицька церква не тільки не сприяла колонізації українців, а й, навпаки, стала своєрідним оберегом національної мови, культури та освіти. Тому цілком закономірно автори «Проекту скасування унії» писали про наслідки діяльності греко-католицьких священників: «Найбільш непокірливі самі і найбільше підтримують непокірливість інших ті українці з плебеу, які вмюють читати своє (! – Авт.) письмо... Треба зобов'язати управителів маєтків суворо слідкувати, щоб селянські діти привчалися не до книжок, а до плуга, сохи, рала, ціпа». Греко-католицька церква спричинилася й до перемоги у «війні» за абетку, коли українцям намагалися нав'язати латиницю замість кирилиці. До речі, авторові цих рядків кілька років тому місцеві оригінали у Львові дали почитати український текст, написаний латиницею. Він був цілком читабельним. Але відмова від кирилиці означала б відмову від великої культурної спадщини Київської Русі, Галицько-Волинської держави, ранньомодерної України (чим одразу ж скористалися б будівничі «русского міра»). Свідомість освіченого галицького класу в першій половині ХІХ століття була доволі неоднозначною. З одного боку, чітко виокремилася група так званих старорусинів, які вважали себе таким етнічним феноменом, що не має нічого спільного з Великою Україною.

У 50-ті роки ХІХ століття вони називали себе «твердо Русско», «старорусинами», «твердорусинами» (а їхні ідейні опоненти – москвофілами або кацапами). До 1860-х років «старорусини» мали переважний вплив у церкві та громадській думці. З метою наближення галичан до Росії ця публіка навіть вигадала особливий лінгвістичний продукт – так зване язичіє, дивну суміш церковнослов'янської, російської та галицьких говірок. Активну роль відіграв у цій справі місцевий інтелектуал Денис Зубрицький (1777–1862). У 1839–1840 роках Львів відвідав російський історик

Міхаїл Погодін, який установив контакти з групою Зубрицького і сформував гурток «Погодинская колония» у складі галичан братів Головацьких (один із них був членом знаменитої «Руської трійці» Шашкевич, Вагилевич, Головацький), Гушалевиц, Дідицького, Малиновського, Шеховича та ін.

Міхаїл Погодін був автором скандально відомої «історичної» концепції, що зводилася до декларування суто російського етнічного характеру давнього Києва. Суть її була така: від початку в Києві жили росіяни, але в XIII–XIII століттях, страшенно перелякавшись степових кочівників, вони повтікали від них на північ, на землі нинішньої Росії. А в XIV столітті з Карпатських гір у спустошений Київ спустилися «хитрі малороси» й заповнили собою «золотоверхє місто». До Погодіна вельми скептично поставилися навіть російські історики, зокрема вихователь царських дітей професор Василій Ключевській, який уїдлимо написав, що Погодін, будучи власником найбільшого в Росії зібрання давніх літописів, примудрився їх не прочитати, а брак фактів компенсував своєю нестримною фантазією. Рішучу відсіч псевдоісторичним інсинуаціям Погодіна дали українські науковці, зокрема перший ректор Університету Святого Володимира в Києві Михайло Максимович. Отже, у Великій Україні миротворець Погодін співчуття і підтримки не знайшов. Але знайшов на Галичині, де його дуже добре зустрічали й де він невдовзі став таким собі «гуру». З такою самою помпою, як Погодіна, у Львові зустрічали Владіміра Корнілова, відомого українофоба й будівничого «русского міра», автора книжки про «Донецько-Криворізьку республіку» товариша Артема, яку навіть Ленін уважав сепаратистським проектом. Корнілов духовно виховував галицьких інтелектуалів, поміж яких був навіть один із організаторів студентської Революції на граніті в Києві...

З другого боку, найбільш непримиренними опонентами москвофілів були предтечі українських націоналістів «народовці», які зрештою перемогли. Галицький поет Василь Пачовський чітко сформулював світогляд «народовців», які вважали галицьких українців частиною ве-

ликого українського народу «від Сяну до Дону», від Карпатських гір аж по Кавказькі», і зробив це у програмовому вірші «Сфінкс Європи»:

*Ти мій дух, хоч вами клятий,
Вічно бодрий, все завзятий,
Не полягне, й не умре,
Аж Росію розідре.
Так на двоє, так на двоє,
Москва то є, а ми – то є...*

Але прокляття ніби подоланого на Галичині москвофільства ще довго не зникало. Можна згадати, як Українська галицька армія стала спочатку союзницею білого російського генерала Антона Денікіна, а згодом більшовиків і називалася ЧУГА – Червона Українська галицька армія. Більшовики, намагаючись створити на Галичині комуністичну псевдодержаву на кшталт Угорської радянської республіки, Словацької радянської республіки, Баварської радянської республіки, організували так званий Галревком – Галицький революційний комітет, який мав за дорученням червоної Москви взяти під контроль Галичину. Деякі колишні січові стрільці активно працювали в Галревкомі... Потім вони цілком закономірно стали засновниками й лідерами КПЗУ – Комуністичної партії Західної України (що була частиною польської компартії). Негативне ставлення на Галичині до Симона Петлюри пов'язане значною мірою з тим, що галичани не пробачили йому союз із Пілсудським, а Петлюра не пробачив галичанам альянс із Денікіним і червоними. Коли

«Народовець»
Василь
Пачовський
вважав
галицьких
українців
частиною
великого
українського
народу «від
Сяну до Дону»

справедливо віддають належне героїчній епопеї ОУН–УПА, мовчать про те, скільки галичан брало участь у формуваннях «стрибків» (рос. «ястребки» – каральні підрозділи НКВД – МГБ – КГБ у Західній Україні)...

А вони, ці «стрибки», також мають нащадків і послідовників. Та й чимало в радянський час у Львові, Івано-Франківську, Тернополі процвітало журналістів, подібних до Ярослава Галана, які глорифікували радянську владу й «плювали на Папу»...

Якщо подивитися на сучасну Галичину, то не все там так добре й високопатріотично, як ми звикли думати. Слава Богу, ті явища, які нас непокоять, на Галичині не мейнстрім, проте вони є. Наприклад, є специфічний «проєвропейський» сепаратизм деяких високочолох галицьких інтелектуалів, переконаних у тому, що Галичина в ім'я найшвидшого вступу до Європейського Союзу мала б позбутися решти «неперспективних» територій України, зокрема Криму та Донбасу.

Є специфічний галицький «псевдолібералізм», що виявляється в намаганнях примиритися з російським імперським шовінізмом, абстрагуючись від того очевидного факту, що менше ніж на скасування Української держави або перетворення її на Росію-2 носії імперської свідомості не погодяться. Саме з такою програмою «порозуміння» їздив до Одеси львівський професор Ярослав Грицак, про що з обуренням написав у київській газеті одеський історик Олександр Музичко. Автор не може забути, як у студії львівського телеканалу ZIK популярний ведучий намовляв галицьких жінок протидіяти мобілізації їхніх синів до лав Збройних сил України, доводячи, що мобілізують лише галичан, тоді як решта регіонів «відсиджується». А ще у Львові відбуваються джазові фестивалі за спонсорської підтримки російського бізнесу, що фінансує одночасно російську армію й відповідно вторгнення на Сході України...

Отже, необхідно бачити не лише Галичину героїчну й патріотичну, а й зовсім іншу Галичину, що теж реально існує і має вплив як на края, так і на цілу Україну. Хоча б для того, щоб не стати жертвами неприємних «сюрпризів»... ■

U.TYZHDEN@UKR.NET
ЗВЕРНІТЬСЯ ЗА ЯЗОК

Поміркуваний патріотизм

Хто намагається зірвати мобілізацію у Львові, чому такі заклики знаходять відгук у серцях галичан, як Міноборони «допомагає» волонтерам і який стосунок до львівських терактів проти міліції може мати Опозиційний блок

За виконання пісні «Как упатігельни в Россіи вечера...» в караоке-барі на околицях Міста Лева під час війни з Росією можна й по піці дістати – трапилася тут нещодавно така історія, сміються місцеві. Але бійки – прерогатива найрішучіше налаштованих галичан. А загалом у часи, коли на вулицях так легко поласувати кримськими чебуреками, коли дедалі частіше чути російську мову з вуст численних переселенців, коли містом блукають втомлені люди у військовій формі, Львів, попри всі обставини, не радикалізується. І навіть навпаки...

«...Він дуже старається говорити українською, але я кажу йому, щоб не ламав себе, – розповідає львівський націоналіст про друга-східняка, який уже пройшов АТО, а тепер мешкає тут. – Ми всі різні. І російська теж наша мова». Адже, каже, люди, які розмовляють нею, так само віддано захищають свою Батьківщину зі зброєю в руках. Цього тепер достатньо. Бо, можливо, такого від російськомовних тут раніше просто не очікували, більше довіряючи Путіну... А той усе згущав фарби: мовляв, Росія закінчується тільки там, де закінчується російська мова.

ДОПОМОГА З ЖАЛЮ

«Закінчення» самої Росії чи то хоча б підняття жовто-блакитного прапора над Кремлем тут уже не чекають. Натомість чекають, наприклад, на появу у Львові нової поліції, інколи іронізуючи з неї. Знайомий зі сміхом розповідає: всі конкурси на по-

Автор:
**Валерія
Бурлакова,
Львів**

саду поліцейського пройшов його не надто адекватний колишній колега. «Та він якось в офіціантку кием запустив, коли вона за більярд попросила розрахуватися! – регоче. – А з поліції його «завернули» в останню хвилину через... плоскостопість».

На розі Городоцької й Горської можна купити «із землі» дешеві російські детективи, поношене взуття і навіть гарне лимонне дерево в кадці. У ресторанах у центрі Львова ніде яблуку власти. А біля церкви стоїть статна білява дівчина зі скринькою й просить гроші. Гроші на АТО.

«...Дідусь із бабусею старенькі проходили. Стали поряд, відрахували собі копійки на шматок хліба, решту віддали мені, – розповідає білявка. Її звуть Іриною. – А буває, зустрічаєш знайомих. Проходять повз:

**ПРИЧЕТНИМ ДО ТЕРАКТІВ
ПРОТИ МІЛІЦІ МОЖЕ БУТИ
ДАВНІЙ СОРАТНИК
МЕДВЕДЧУКА, «ЛЬВІВ'ЯНИН
У ЧЕТВЕРТОМУ ПОКОЛІННІ»
ІГОР ШУРМА**

«О, ти збираєш?! Яка ж ти молодець, яка ж ти класна!» – та й усе. Зараз допомагають значно менше. По-перше, змінилося сприйняття війни. Часто кажуть, що немає ніяких дій, що на Сході всі стоять на своїх позиціях, ніхто нікуди не рухається, немає ніякого наступу. Мабуть, більшість людей узагалі не аналізують, не розуміють, що є громадя-

ФОТО: УНАН

нами України й просто мають допомагати за будь-яких обставин. Раніше вони це робили з жалю, через якийсь особистий біль за хлопців... Крім того, зараз викривають дуже багато шахраїв... Ну як можна допомагати, якщо ти своїй дитині чогось не купуєш, віддаєш гроші хлопцям на Схід, а потім якесь х...о їде на ці кошти кудись відпочивати?»

Розповідають львівські волонтери й про інше: про те, що в Міноборони їм інколи продають форму. А раз сказали, що можуть продати тепловізор. Продати волонтерам, щоб ті відіслали його на фронт, замість того щоб відправити його самим...

МОБІЛІЗАЦІЯ ЯК ГЕНОЦИД

Не допомагає східному фронту й помітний на Заході України антимобілізаційний рух, розгорнутий як у соцмережах, так і на вулицях. За словами мера Львова, заклики проти мобілізації – це «чіткий російський сценарій, мета якого – деструкція, внутрішні бунти».

Чи є російський слід дійсно чітким? Розглянувши окремі протестні моменти, такого висновку й справді можна дійти. Наприклад, ще торік львівську антимобілізаційну ініціативу під назвою «Мобілізація = геноцид» першим на-

ПРИВІТАЛЬНИЙ «НАПІЙ». Вночі 27 липня невідомі кинули «коктейль Молотова» у приміщення «Сбербанка России» у Львові

важився розгорнути тутешній ліберальний журналіст Остап Дроздов. Ліберальний аж настільки, що дозволяв собі захищати проросійського радикала з Одеси Ігоря Маркова (задля порядку підкреслюючи, що його власне ставлення до Маркова, звичайно ж, «різко негативне»). А також достатньо ліберальний, щоб, як стверджують знайомі з обома персонажами колеги-журналісти, близько товаришувати з російським провокатором Сьмьоном Ураловим. Сибірським політтехнологом, який роками працював на згаданого вище очільника російської п'ятої колони Маркова. Уралов є шеф-редактором проросійського та українофобського проекту «Однако. Євразія» (заголовки на кшталт «Новороссія переживет по меньшей мере Україну» чи «Украинская рутинна. Стрельба по мирным жителям и поджог российских банков» для «Однако» – звична справа), а Україну незалежною державою не вважав ніколи. Зараз Сьмьон живе в Донецьку. Тому, напевно, ще не скоро матиме змогу завітати на передачу Дроздова «Прямим текстом», куди львівський журналіст уже дозволяв собі запрошувати «рупор Кремля» на роль експерта.

Товаришують однолітки, ймовірно, ще з часів навчання Уралова у Львівському університеті на відділенні російської філології. Дроздов тоді вчився там на факультеті журналістики.

РОЗПИСКА В БЕЗПОМІЧНОСТІ

Звісно ж, для вчинення будь-яких провокацій потрібен плідний ґрунт – інакше їх просто ніхто не помітить. Такий ґрунт для антимобілізаційної кампанії на Львівщині, як і в інших регіонах країни, на жаль, є. І удобрює його сама українська влада.

27-річний львів'янин Сергій Потребко – патріот. Він пройшов Майдан, допомагає АТО. Він, гарний, спортивний хлопець у футболці з написом «Героям слава!», прогулюється парком із вагітною дружиною. Із сумом пояснює свою думку. «Бачив на телебаченні сюжет про те, як пацана пораненого, бійця ЗСУ, привезли в дніпропетровський шпиталь. Журналісти кажуть: йому потрібно це, це і це. По суті, держава розписується у своїй безпомічності, адже хлопець у ЗСУ! У людини офіційний контракт із державою! І вона має хоча б забезпечити йому ліку-

вання – вона, а не волонтери... А потім кажуть: «російський сценарій», «провалена мобілізація»... Але ж усі бачать, що немає ніякого соціального захисту! Я грошей дам, перерахую їх на ту картку, й інші також, сподіваюся, перерахують. Однак не волонтери цим мають займатися. А учасники АТО, своєю чергою, не повинні ходити й по півроку випрошувати щось, кланятися всім у ноги, – обурюється Сергій. – От, наприклад, мене зараз мобілізують. Я піду воювати. Я хочу воювати! Але ще я хочу знати, що коли мені відірве ногу, то держава мене полікує. І зовсім не хочу думати, що моя дружина з маленькою дитиною буде під церквою збирати гроші мені на протез...»

«ІДЬТЕ В «ДНР»

Певною мірою дестабілізували ситуацію у Львові й вибухи, які 14 липня пролунали у двох пунктах міліції. Внаслідок першого з них поранення дістав 24-річний лейтенант. Внаслідок другого дуже постраждала 31-річна жінка, дільничний інспектор міліції.

Речник МВС Артем Шевченко швиденько наголосив: розслідуватиме ці епізоди СБУ. Хоча тут-таки, ще до будь-якого розслідування, повідомив: вибухи, можливо, пов'язані з подіями в Мукачевому. Жодної іншої версії у МВС озвучити не захотіли.

У те, що до вибухів причетні «ображені» силовиками бійці чи активісти «Правого сектору», не надто вірять навіть самі працівники львівського МВС. Надто вже не вигідний хід для добровольців. Надто очевидний.

У «конторі» ж із того відверто сміються. Джерело *Тижня* у львівському СБУ стверджує: найімовірніше, причетним до вибухів міг бути народний депутат від Опозиційного блоку, давній соратник кума Путіна Віктора Медведчука, «львів'янин у четвертому поколінні» Ігор Шурма. З ним недавно трапилася халепа: активісти, які не приховували своєї належності до «Правого сектору», облили Шурму свинячою кров'ю. Сталося це 10 липня після його пресконференції з приводу відкриття приймальні у Львові. «Приймальні Опозиційного блоку у Львові не буде, їдьте в «ДНР», – порадили депутатові. ■

Сірий лис

Галицькі політики новітньої доби є уособленням обережності, суцільного розрахунку та вміння домовитися будь з ким будь про що заради як тактичного «гендлю», так і стратегічної вигоди. Мабуть, найяскравішим представником цього тренду є нинішній львівський міський голова та лідер партії «Самопоміч» Андрій Садовий. Це людина, яка ніколи ні з ким остаточно не свариться, є плоттю від плоті сучасної львівської еліти, хоча де в чому її вже переросла. Він завжди тримає нейтралітет і воліє перебувати в сірій зоні, звідки й керувати всіма процесами. Має дуже амбітні плани й уміє створювати красиву картинку.

Кар'єра нинішнього львівського мера та очільника фракції, що створила найбільшу сенсацію на минулих парламентських виборах, починалася типово для всіх представників українського істеблішменту, яким не пощастило займати високе місце в комуністичній номенклатурі, – з «човникарства». Студент Львівської політехніки й паралельно працівник заводу Львівприлад наприкінці 1980-х поринув у стихію заробляння швидких грошей і почав возити з Польщі речі, зокрема колготки, на чому й підняв свій бізнес.

На початку 1990-х майбутній міський голова засновує структуру під назвою «Галицькі інвестиції», яка й приносить йому швидко чималі статки. Чим саме займалася ця фірма, пан Садовий говорити не любить, однак у Львові подекують, що основними напрямками її діяльності були гендлювання з вчучерами та скупка задешево акцій підприємств, наприклад Львівської пивоварні, заводу Мікроприлад, маслозаводу та заводу бетонних виробів у місті Стрий, Радехів-

**Автор:
Богдан
Буткевич**

ського цукрового заводу, двох львівських АТП, згаданого вже Львівприладу тощо. А також тресту з будівництва ліній високовольтних електропередач, який працює і нині, що зветься Південьзахідектроммережбуд.

Щоправда, на сьогодні майже нічого із цих підприємств Садовому офіційно не належить: або продані, або переписані на дружину. Однак їх кількість і статки, що уможливають утримування цілої медіа-імперії, цілком дають право зарахувати пана Андрія до категорії олігархів. Так, модерніших, хитріших і більш прихованих, ніж фірмаші-ахметови-коломоїські, але все-таки олігархів.

Зрозуміло, таке стрімке зростання в умовах диких 1990-х не могло відбуватися без могутнього «даху». Нагадаємо, що тоді Львів був не меншим кримінальним центром, ніж Донецьк: усе поділили кілька угруповань, які

людиною, яка вела пана Андрія через усі зигзаги первинного політичного життя, був авторитетний львівський політик Богдан Буца, а ще він мав певну протекцію від Тараса Стецьківа.

Так це чи ні, однак підприємницька активність Садового з роками тільки зростала. 1993-го майбутній мер вирішив зайнятися медіа-бізнесом, створив радіостанцію «Люкс» разом із Тарасом Стецьківим і журналістами Олександром Кривенком та Ігорем Копистинським. Згодом, у 1997-му, відкрив газету «Поступ». Вінцем медіа-активності Садового стало заснування холдингу «24», до якого входять нині «Канал 24», «Радіо 24», «Футбол 24». Не забудьмо також, що Садовому належить один із найпопулярніших інформаційних сайтів Галичини – Zaxid.net.

Слід віддати належне пану Андрію: важливість піар-складової він зрозумів дуже рано й чітко, тому від самого початку політичної діяльності наполегливо напрацьовував власний медіа-актив. Причому намагався підходити до нього по-європейськи, не афішуючи своєї власності й намагаючись ніколи явно не впливати на редакційну лінію. Багато в чому беручи приклад із польських політиків, що в принципі абсолютно логічно для галичанина в сенсі світоглядних орієнтацій.

Подейкують, ідею із «Самопоміччю» як головною рушійною силою кар'єри йому підказали теж польські політехнологи, котрі доти працювали з Александром Квасневським і котрих Садовий найняв на початку 2000-х. Його політичні апетити переросли рівень Львівської міськради, де він очолював комісію економічної політики. Саме тоді майбутній мер почав наполегливо ліпити із себе образ підкутого громадського діяча, спеціаліста з урбаністики та комунального господарства, очолюючи кілька відповідних громадських організацій. Однак не цурався приміряти на себе й імідж активіста, що може покричати на чиновників, чи навіть простецького

**ВАЖЛИВІСТЬ
ПІАР-СКЛАДОВОЇ САДОВИЙ
ЗРОЗУМІВ ДУЖЕ РАНО,
ТОМУ ВІД САМОГО ПОЧАТКУ
ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
НАПОЛЕГЛИВО
НАПРАЦЬОВУВАВ ВЛАСНИЙ
МЕДІА-АКТИВ**

жорстоко воювали одне з одним. Майже всі підприємці міста змушені були платити данину тим чи тим. Однак, за свідченнями місцевих журналістів, пан Садовий ніколи не мав справи з кримінальниками. Чому? «Бо із самого початку бізнес-кар'єри в нього був могутній міліцейський «дах», – стверджує головний редактор авторитетної львівської газети «Ратуша» Микола Савельєв. Подейкують, що

хлопця з району, здатного спокійно проїхатись у трамваї разом зі звичайним людом.

Проте 2002 року з першої спроби йому не вдалося зайняти мерське крісло – він прийшов до фінішу тільки третім, улаштувавши собі фальстарт. Хоча потім зробив правильні висновки, домовився з усіма найвпливовішими силами у Львові та Києві, ще більше зміцнив свою медіа-імперію й 2006 року став-таки мером. І залишається ним уже дев'ять років. Тепер він ніколи не біжить попереду паровоза, намагаючись робити тільки виважені й продумані політичні кроки.

Узагалі Садовий прагне в політичному житті дотримувати якнайбільшого нейтралітету, старанно обходячи стороною всі проблемні ідеологічні питання навіть у власній партії і назираючи натовп на свою модерність та ефективність як менеджера. Решту питань він замовчує в надії на те, що електорат, зачарований його менеджерськими здібностями, все думає сам. Винятком був хіба що крок із доплатами до пенсії ветеранам УПА у Львові. Міський голова воліє бути сірим кардиналом з іміджем людини, яка вміє робити реальні справи й дотримується традиційної моделі з великою дружною родиною, що цілком логічно для галичан із їхнім

«греко-католицьким шаріатом».

Власне, саме таким чином була побудована торік кампанія його партії «Самопоміч». Щоправда, чимало критиків Садового піддають сумніву його здібності як управлінця, вважаючи, що недоліки в цій сфері він із лихвою перекриває красивим піаром. Хоча слід віддати мерові належне: йому справді вдалося покращити Львів, бодай на рівні іміджу. Саме тому й прощають панові Андрію постійні сумнівні «гешефти» із землею, як, наприклад, у випадку із землевідводами на користь відомого кримінального авторитета Вови Морди. Утім, гарним показником довіри до міського голови було те, що свого часу він навіть не побоювався сам ініціювати позачергові вибори міськради, коли 2008-го втратив контроль над нею.

За Кучми Садовий був членом партії «Реформи і порядок», яка тоді панувала на Львівщині. За Ющенка – «Нашої України». Наприкінці каденції останнього почав шукати нових покровителів навіть у таборі Януковича. Однією з не найкращих сторінок його біографії є цілком плідне співробітництво з донецькими, конкретно – з Борисом Колесниковим напередодні Євро-2012. Нагадаємо, що той очолював агенцію з

проведення футбольної першості, а Садовий – одне з міст, де відбувалися матчі. Колесников навіть захищав мера Львова під час скандалу з розтратами коштів, виділених на будівництво доріг перед чемпіонатом. Вони разом їздили до Європи й загалом демонстрували повну приязнь та співпрацю.

Понад те, критики Садового досі нагадують йому епізод із 2009 року, коли він намагався мало не очолити виборчий штаб Віктора Федорівича на Львівщині. Не додають йому плюсів і відвідини дня народження «гаранта» у 2011 році, коли він особисто подарував Януковичу книгу. Не цурається мер і колишніх регіоналів у списках «Самопоміч». Хоча, варто зауважити, вже в січні 2014-го після ухвалення диктаторських законів Садовий заявив, що на території Львова вони не діятимуть. Мабуть, знову чітко відчув «вітер змін».

За Кучми Садовий був членом партії «Реформи і порядок», яка тоді панувала на Львівщині. За Ющенка – «Нашої України». Наприкінці каденції останнього почав шукати нових покровителів навіть у таборі Януковича

Андрій Іванович, використовуючи дуже вигідне як економічно, так і з піарного погляду місце львівського мера, намагається мати добрі стосунки з усіма. Наприклад, з олігархами Коломойським та Єремєєвим. Однак конкретних фактів як завжди немає. Зате цілком очевидно є наявність у нього президентських амбіцій, про що пан Садовий і сам говорить публічно. Однак йому вистачає розуму чекати із цим, принагідно розвиваючи власну партію.

Результати в цього сірого галицького лиса поки що й справді непогані. Його партія динамічно розвивається, його позиції у львівському політикумі не те щоб недоторканні, але реальних конкурентів йому немає. Не вважати ж за них «Свободу», яка навіть у своїй найкращій часи не змогла його повалити. Він наполегливо ліпить із себе нового європейського лідера, ефективного менеджера, який здатен вести Україну вперед, використовуючи свій мерський багаж. Однак варто розуміти, що бекграунд у цієї людини нічим не відрізняється від решти українських політиків. ■

Вася з Левандівки

Автор:
Роман Малко

Галичан, яким пощастило зробити успішну кар'єру в столиці й упевнено вписатися в скрижалі політичного Олімпу країни, можна нарахувати чимало. У багатьох із них за плечима добра валіза життєвих пригод та досвіду, вартих пера літописця, про які вони, втім, не дуже охоче розповідають на публіку, і їх можна зрозуміти. Виносити на суд суспільства свої маленькі кар'єрні секрети щонайменше нерозумно.

Теоретично галицьке походження політика автоматично приписує його до націонал-патріотичного чи як мінімум націонал-демократичного табору, але це не так. Ілюзію успішно руйнує багато панів зі свідомством, виданим десь у Львові чи Тернополі, або тривалою в минулому західняцькою пропискою. Взяти хоча б Олега Царьова, адепта «русского міра», який свого часу закінчив тернопільську школу № 7, чи комуніста Сашка Голуба, уродженця Львова, зрадливого соратника Петра Симоненка. Асоціативний ряд західняк – нащадком – це звичайний міф. Західний регіон України за час совєцької окупації зазнав такої колосальної трансформації і переформатування, як у демографічному та національному сенсі (на Галичину замість депортованих українців і поляків заселили чимало «визволителів»), так і в ідеологічному та культурному, що народитися там насправді міг вже хто завгодно. Не є винятком і наш герой, коріння якого ховається десь у глибинах княжого Львова, а насправді невідомо взагалі куди тягнеться.

Багато киян, які, безумовно, добре знають Василя Горбаль, щонайменше з його рекламного ролика, де він ходив Хрещатиком із плакатом і пропонував усім себе обійняти, навряд чи глибоко цікавилися його біографією. Для більшості з них він звичайний успішний киянин, один із тих мажорів, яким ласкава доля просто взяла й усміхнулася, хоча коли саме, точно не відомо. Він ще в парубоцькому віці став мільйонером-бан-

ФОТО: УІНАН

Поки незатребуваний у владі політик і банкір Василь Горбаль вирішив скористатись нагодою і втретє одружитись

кіром і злетів на політичний Олімп, зумівши зробити дивовижну політичну кар'єру, ледь не впритул наблизившись до двох українських президентів, був лідером столичного осередку Партії регіонів, встиг побути депутатом і навіть очільником ОДА своєї малої батьківщини, претендував на посаду київського мера, але врешті якимось безглуздим чином опинився в лузерах, втративши якщо не все найкраще непосильною працею, то багато чого з того... А що іноді таке трапляється з улюбленими долі, особливо якщо дива свого кар'єрного зростання вони й самі не можуть пояснити й часто плутаються у свідченнях, розповідаючи про ті чи інші перипетії, то нічого страшного. Приймається.

Утім, не все так просто. Василь Горбаль із панаєхавших, як часто на зорі незалежності корінні мешканці столиці таврували тих, хто приїхав у їхнє місто робити кар'єру. Згідно з його офіційною біографією, народився у зви-

чайній львівській родині. Батько, Михайло Васильович, начальник поліграфічного Львівфото, іконописець, нібито походить зі старої львівської родини, а мати, Римма Миколаївна, завідувач лабораторії у Львівському політехнічному інституті, начебто має більш східне коріння. Тому, зважаючи на свідомство, видане в Львові, Горбаль стовідсотковий львів'янин, навіть не типовий, а радше зразковий уродженець Левандівки (віддалений мікрорайон Львова з гопницько-кримінальною славою). Йому не пощастило стати львівським батяром, бо він трохи запізно народився, коли справжні батяри вже зникли в мороці історії, зате дивовижним чином вдалося втілити класичну мрію уродженців пізнього совка, ставши волею випадку столичним мешканцем, таким зразковим, що нині свою сторінку у Facebook веде російською. Це й не дивно, адже для початку він навіть пристрілювався до більш значущого, на його думку, міста – Москви, шукаючи

щастя десь там у нетрях наймажорнішого на той час Московського державного інституту міжнародних відносин. Утім, як часто трапляється, столиця продинамила вихідця з провінції, і юний амбітний Василько з Левандівки, який із дитинства готувався до чогось важливого й ретельно вчив іноземні мови, що в совку були не вельми потрібні, змушений був таки задовольнитися навчанням у Київському державному університеті імені Тараса Шевченка на факультеті міжнародних відносин, на яке він, щоправда, не витрачав багато сил, бо більшу частину часу тоді пробув за кордоном у Німеччині, де опановував ази банківської справи. Саме там можна шукати корені його успіху, принаймні він дуже цього хотів би, розповідаючи, як заробив не лише перший досвід, а й перші грубі гроші. Тільки робити так навряд чи варто, бо істина, швидше за все, не зазначена в офіційній біографії.

У Львові подекуди, що своїм успіхом Василь завдячує власній родині. Він і сам не раз розповідав, що його батьки вклали капітал в освіту своїх синів, його і брата Олега. А що ані про розміри капіталу, ані про його походження, звісно, у таких випадках зізнаватися не прийнято, то порожнє місце заповнюється здогадами й легендами, які розповідають, що іконописцем батько нібито став із подачі дружини Римми, котра, будучи жінкою розумною і не бажаючи жити лише на зарплату, вирішила розвинути художні таланти чоловіка й добряче на цьому заробити. Подейкують, «копії» творинь радянських авангардистів, а також чудові старовинні ікони у виконанні батька особливо цінували іноземці, які за них із превеликим задоволенням платили чималі гроші. А також за всілякі там копії чи оригінали стародруків, архівних документів та інші раритети, на які Львів завжди був небдним. А що ринок такого добра в совку був розвинений погано, антикваріат не особливо цінувався, але завжди були ті, хто на цьому розумівся і знав, як дорого все це коштує на Заході, то гріх було не скористатися.

Правда це чи ні, але, схоже, саме завдяки родинним і бізнесовим зв'язкам юний Василь Горбаль доволі впевнено й навіть

блискавично, сходинка за сходинкою, будував свою чудесну кар'єру. Вступив до КІМВ, потім потрапив на стажування до Німеччини, де отримував казкові навіть як для працівників тамтешніх банків гроші (нібито аж 7 тис. марок), а повернувшись до України, відразу опинився в Мінекономіки. Там талановитий хлопчина не затримався і за три роки зробив карколомну кар'єру в банківському секторі, міняючи банки як рукавички й пересуваючись кар'єрою драбничкою, мов за помахом чарівної палички. Хто чи що рухав усіма цими процесами, можна лише здогадуватися. Можливо, його геніальність, можливо, якісь впливові люди, поміж яких був і Дмитро Табачник, що, подекуди, ходив у друзях і бізнес-партнерах родини. Він також кохався в старовинних реліквіях і добре знав їм ціну, за що й погорів згодом, коли підсунув прем'єр-міністру Вікторові Януковичу вкрадені з львівського архіву листи Грушевського для подарунка Державному музею історії України. Але це буде згодом. А в 1996 році Василь Горбаль опинився в керівництві Бакаєвого (впливового на той час бізнесмена Ігоря Бакаєва) Інтергазбанку, що згодом стане Укргазбанком, і врешті доросте до його голови правління. Далі буде клькарарозове депутатство, спроба завоювати Київ, численні бізнеси, входження в топ-100 найвпливовіших людей України й опала. Незважаючи на вірну службу Януковичу, у Горбала відбирають Укргазбанк, він потрапляє в немилість, його бізнес половиняють або віджимають і все закінчується не так плачевно, як могло б, але не так весело, як хотілося б.

Чому так негарно вийшло й чому так паскудно повелися з вірним регіоналом – це вже інше питання. Почалося все нібито з конфлікту за супербудинки на Грушевського, 9а, коло Аскольдової могили, що прославився найдорожчими квартирами в Києві. Партнери Василь Горбаль і Вагіф Алієв, людина Фірташа, дещо не порозумілися, почався великий шухер, потім у гру вступили олігархи найвищого рівня, а з приходом до влади Януковича епопея закінчилася «засланням» Горбала очільником до Львівської області та його тихим зливом із порадою не рипатися. Усе це можна

було б пояснити традиційним і звичним стилем життя «регіонального» товариства, хоча, можливо, причини варто було б пошукати і в недонецькому походженні занадто амбітного та успішного Горбала. Хто їх знає, тих соратників...

Чи мав шанс Василь Горбаль стати українським націонал-демократом або навіть націоналістом і ходити у вишиванці, вболіваючи, принаймні на публіку, за рідну мову? Навряд чи. Уродженець Левандівки виріс звичайним совєцьким фруктом у середовищі, де, напевно, не надто переймалися такими речами. А потрапивши до Києва ще до розвалу совка й повністю віддавшись кар'єрному будівництву, він і поготів не мав таких шансів. Усе, що його пов'язує з рідним містом, далеке від ідеології: батьківська хата, батьки, брат, дитячі спогади. Ну ще, можливо, якийсь бізнес. Решту він здобув, отримав чи назбирав якимось чином у столиці в тих колах і з тими друзями чи партнерами, де завжди були свої звичаї, своя мораль і свої правила. З ким поведешся, від того й наберешся, так би мовити.

У будь-якому разі вірним регіоналом він був до кінця, незважаючи ні на що. Напевне, і далі ним лишається. Є він і не

АСОЦІАТИВНИЙ РЯД ЗАХІДНЯК – НАЦДЕМ – ЦЕ ЗВИЧАЙНИЙ МІФ

менш ревним вірянину УПЦ МП, яку щедро спонсорує і який навіть пропонував свого часу законом подарувати Почаївську та Києво-Печерську лаври вкупі з Богоявленським жіночим монастирем у Кременці на Тернопільщині.

Нині Василь Горбаль займається своїми скромними справами й не лізе у велику політику, обравши позицію вичікування, як і його численні колеги, котрі опинилися поза грою. Поки що. Бо навряд чи за нинішніх розкладів у країні такі спеці можуть бути довго незатребуваними. На жаль, здається, що все помалу, але впевнено повертається на крути своя і система ще обов'язково потребуватиме їхніх послуг. Якщо, звісно, не буде зруйнована. ■

Рятуючи маленьку Галичину

Які проблеми має Самбірщина та чому дехто з нібито налаштованих на зміни місцевих можновладців не помічає пенька у власному оці

Автор:
Валерія
Бурлакова,
Самбір

У ГОСПО-
ДАРСТВІ ВСЕ
ЗГОДИТЬСЯ.
Споруди
колишньої
ракетної бази
на Самбірщині
розібрали на
будматеріали

«К олись маленька Галичина врятує велику Україну», – відомі слова українського письменника Пантелеймона Куліша виведено червоною фарбою на паркані дороги зі Львова до Самбора. Слово «врятує» кимось закреслено. Хтосьна чому.

Самбір – районний центр за 76 км від Міста Лева, на лівому березі Дністра, п'яте за населенням місто Львівщини. За найпопулярнішою з версій, своєю назвою завдячує колись дрімучим довколишнім лісам. Про «самі бори» нагадує й герб Самбора, один із найдавніших в Україні, – золотий олень, що скаче по зеленій траві. Кажуть, символізує він не тільки природу цих країв, а й тутешнє миролюбне населення... хоча шия оленя прошита стрілою.

– А що в Кийові думають про нашу владу? – примружує очі ту-

тешній таксист, кремезний чоловік років 55. Ми їдемо з вокзалу до центру міста вулицею Бандери. Є на ній і пам'ятник Провідниківі.

– Не питайте, – сміюся.

– Угу, – дядько задоволений відповіддю. – За Януковича краще було.

Потім пояснює: газ був дешевший.

ЛАСКАВО ПРОСИМО НА ПОЛЯ ФІЛЬТРАЦІЇ

Депутат Миської Ради, чоловік, років на 10 старший за таксиста, цінами на газ переймається менше. Він добре розуміє: рух у бік можливих позитивних змін важливіший за тимчасові фінансові труднощі. А зміни, він упевнений, будуть. Потрібно тільки «розбудувати громадянське суспільство», потрібно, щоб населення самоорганізувалося, щоб не забувало Майдан і

постійно контролювало всі шаблі влади.

Вирішити, упевнені в Самборі, можна й проблему з газом. Наприклад, опалювати електричною енергією, а не продавати її за кордон.

На зустріч Депутат Миської Ради приходить разом із представником місцевої Самооборони. Ми сідаємо за стіл, і чоловіки наперебій починають розповідати про проблеми міста. «Ми все про погане та про погане... але ви не подумайте, ми оптимісти», – час від часу бадьориться хтось із них. Обидва пройшли Революцію гідності.

«Як і всюди, порушення відбуваються в земельних питаннях. Звичайно, хотіли б, щоб влада діяла більш прозоро. Деякі місцеві олігархи дозволяють собі не вносити орендної плати за землю», – починає Депутат.

«Подивіться, у якому місці мешкає наш шановний мер міста. Зайшов своєю будівлею в паркову зону, що категорично забронено! – переймає естафету самооборонівця. – А розподіл земель учасникам АТО? Якби ви побачили, де проживає мер і які ділянки виділили людям, котрі воювали, котрі бачили смерть... За територію цукрового заводу, де були колись поля фільтрації, де шалений, перепрошую, сморід! Усьому є межа. На запит щодо наявності вільних земельних ділянок у місті міська рада відповіла, що ділянок немає. А 40 скандальних, уже «роздерибаних» ділянок по іншій бік парку, у якому живе мер?! Ті землі вони учасникам АТО не дали...»

Впливає все це й на бажання захищати рідну країну. «Коли тільки почалися всі ті події, я пішов у військкомат. Мені сказали, що мені ще не час, – розповідає хлопець. – А тепер... Ми вже не раз їздили до Німеччини по бронжилети, які передавали на Схід. Не раз возили на східний фронт допомогу. Спілкуємося з хлопцями й бачимо, що робиться там, бачимо, як використовують бійців. Посадовці кажуть, що патріотизм пропав у людей, що вони не хочуть захищати державу... А я з цим не погоджуюся. Люди просто почали думати. Ті, хто був в АТО, змушені перекривати трасу, бо їм не дають статусу учасника бойових дій... Триває війна, а наші депутати Верховної Ради йдуть на канікули на місяць... Потрібно воювати з владою, щоб вибити допомогу родині загиблого бійця... Заради Бога! Ми бачимо, що й тут є ворог, із яким треба боротися».

Чи є проблеми з контрабандою? «Думаю, те, що робиться на Закарпатті, є й тут. У нас митниця... багато питань. Фури серйозними партіями, по десять – двадцять, проїжджають без розмитнення, і про це всім відомо... А ви бачили, що дуже багато машин із польськими номерами? Наші підприємці, представники переважно малого й середнього бізнесу, купують там, у Польщі, авто з їхньою реєстрацією. Оплачують там страхування, техогляд... І всі ті платежі йдуть у бюджет сусідньої держави. Від цього наш бюджет дуже серйозно недоотримує», – розповідає Депутат Міської Ради.

Тим часом хлопець із Самооборони згадує про бабусь, які заробляють на кордоні «підсадкою», щоб мати гроші на хліб. Він упевнений: починати треба не з них, а зверху. «Говорять про контрабанду? Нехай почнуть із себе!»

«...А ще в нас люблять їздити п'яні! – окреслює він ще одну проблему. – Це все бездіяльність наших даїшників. Хтось їм кум, хтось брат, хтось сват – відпускають... Потрібно викоринювати це. І обов'язково змінювати законодавство: за п'янку за кермом забирати права на п'ять-шість років. Це ж загроза життю. Сам покалічишся, бо ти дурний, напився, ще й людей можеш покалічити...»

Також на Самбірщині активно вирубують ліс. «Ми зараз недалечко від'їдемо від міста – і побачите, щоб багато не говорити. Я й сам хочу подивитися», – запрошує Депутат Міської Ради.

«НЕ МОСКАЛІ»

У лісі до нас приєднується ще один небайдужий: Депутат Районної Ради. Жвавий і розумний чоловік... на нерозмитненій машині з польськими номерами. До того ж напідпитку, хоча й за кермом, щоправда, він цього й не приховує.

Депутат Міської Ради пояснює: друга довелось «висмикнути» несподівано, а він саме дещо святкував... «Та ми вчора святкували, – усміхається Депутат Районної Ради. – Сьогодні «поправляємося».

Чому не розмитнює машину? Дорого. За кошти, які на це підуть, пояснює, можна купити собі ще тачок п'ять. Треба змінювати законодавство, щоб цього не було. А поки що так...

Ми довго блукаємо лісом, «насолоджуючись» краєвидами. Подекуди від тутешнього лісу залишився лише «фасад». За ним гектари пеньків, які, якщо вирубка кількарічної давності, вже поросли ожинником, обабіч котрого височіють берези. «Це не ділове дерево», – розводить руками Депутат Районної Ради. Нікому воно не потрібне.

Вирубуються дерева не тільки несанкціоновано, а й на державному рівні. Але в такому разі повинна реалізовуватися програма відновлення лісу: його мають засаджувати новими дере-

вами. Але молодяку не видно на жодній із ділянок.

За радянських часів тут, у лісах Самбірщини, був розташований таємний військовий об'єкт – ракетна база. Утім, нині від неї залишилися лише гори сміття й будівлі на кшталт бункера, спорудженого з напівкруглих плит. «Неділові» плити. А от решту споруд, пояснюють депутати, з легкої руки тутешньої влади спеціально для цього найняті працівники розібрали на будівельний матеріал. З нього в Самборі звели будинки, не здійснюючи жодного радіологічного контролю за цеглою та іншим добром.

Де-не-де купи сміття, яке залишають любителі пікніків. «І це ж не москалі тут насмітили... Це ми самі!» – обурюється хлопець із Самооборони.

Уже вечір. Прогулянку час завершувати. Депутати наполягають: треба поїхати перекусити й перекинутися ще кількома словами. Їдемо двома машинами, однією з яких – тією, що нерозмитнена, – і далі керує не зовсім тверезий чоловік.

Від алкоголю в кафе не відмовляється жоден із водіїв. Ви-

«УЧАСНИКАМ АТО ВИДІЛИЛИ ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ ТАМ, ДЕ БУЛИ КОЛИСЬ ПОЛЯ ФІЛЬТРАЦІЇ, ДЕ ШАЛЕНИЙ СМОРІД»

пивши грамів 150 горілки, згодом сяде за кермо й Депутат Міської Ради. Не г'є тільки хлопець із Самооборони. Він – хороший, щирий і трохи сумний – усе заводить розмови про війну. Обмінюємося інформацією. Ділимося тим, що бачили самі, ділимося розповідями друзів. Картина невтішна. Але що ж, таке життя...

«А я все одно добровольцем піду!» – хильнувши ще 50 грамів, знаєчка повідомляє Депутат Районної Ради. Напевно, завтра він передумає. Але зараз саме час випити стоячи – за «дух, що тіло рве до бою»...

І за те, що цей вислів ми згадуємо вже на десятій хвилині застільної розмови: колись маленька Галичина неодмінно врятує велику Україну... Якщо, звісно, врятується сама. ■

Місто побожних волонтерів

Попри невеликі розміри, найнижчі зарплати й погані дороги, Тернопіль завжди був містом активних людей. Чи не єдиним в Україні, що вміло асимілювати гостей і робити їх своїми. А тому тут майже не чути чужої мови. Тернополяни із превеликим задоволенням беруть участь у всіх можливих революціях, активно виїждять на заробітки, штурмують столицю в пошуках кращої долі, допомагають фронту, а тепер ще й дуже активно ганьблять владу: як місцеву, так і київську. Може, завдяки тому тут чудово навчилися викручуватися з усіляких несприятливих ситуацій і, незважаючи ні на що, радіти життю. Хоча насправді Тернопіль – звичайне українське місто з купою своїх проблем. Воно хворіє на ті самі болячки, що й уся країна, навіть якщо трохи по-своєму.

Дається взнаки специфічне географічне положення. Тернопільська область включає території аж трьох етнографічних регіонів: Галичини, Волині й Поділля, і цей мікс, звичайно, розвивається своїм оригінальним способом.

ЯК І ВСЮДИ

Загалом місто живе «на розслабоні», як зізнаються мешканці. Є три категорії людей: ті, що активно працюють на перемогу, ті, що активно відпочивають, і ті, що активно втікають та переховуються. Причому останні можуть і активно допомагати фронту. Така собі родзинка, зрештою, як і всюди. Яка категорія переважає, сказати важко, але загальні настрої дають підстави припустити, що третя.

«Мені не зрозумілі дії влади, – каже тернополянка Галина, – я усвідомлюю, що є політика, що мали б домовлятися, але жодні домовленості не виконуються й робиться невідомо що. Дійсність дуже відрізняється від картинки у ЗМІ. Новини про війну на радіо чи ТБ подають настільки відсторонено, ніби це відбувається не в нас і всі ці обстріли та смерті не мають стосунку до нашої країни».

**Автор:
Василь
Мальований**

Галина не одна так думає. Про те, що влада робить щось не те чи не так або принаймні не може пояснити доцільність своїх кроків, у місті вам скажуть усі. До бойових дій тут ставлення однозначно негативне, але передусім тому, що «ніхто не розуміє, як може війна, де загинуло понад 7 тис. осіб, вважатись АТО, а влада – сприймати її за щось постійне». Люди обурені. Торгівля з Донецьком і Кримом не припиняється, бізнес працює. Легально чи з контрабандою, без різниці. Фактично відбувається підтримка бойовиків. «Нібито за логікою їм мали б створити такі умови, щоб життя медом не здавалося, – каже тернополянин Андрій, – а їм возять продукти, горілку, не виключено, ще й наркотики. Можна і рік, і два, і більше так воювати. Тут народ мучиться: не має ні зарплат, ні пенсій; там мучиться: живе у халупах та підвалах, його регулярно бомблять. А бойовикам класно... Там навіть війни як такої немає. Наших людей накривають снарядами ракетами, а вони не можуть відпові-

МІСТО МАЛЕНЬКЕ, ВСІ ВСІХ ЗНАЮТЬ І НІ ДЛЯ КОГО НЕ СЕКРЕТ, ХТО СКІЛЬКИ КОШТУЄ

сти. Гинуть, бо не мають права стріляти. Раніше хоч могли якось огризатися, а тепер – ні. Сидиш, як піддослідний...»

«Хто хоче посилати своїх дітей на таку явну загибель? – резюмує пан Андрій. – Я взагалі не розумію, чого людей мобілізують і відправляють туди. Навмисне, щоб знищити? Тому й рачкують від армії». Якщо раніше в товаристві відкрито говорили, що сина призвали чи він іде добровольцем, а зізнаватися, що хтось «косить», стидалися, то зараз усі прямо кажуть: «Чого він туди йде? Хай десь сховається, виїде, нема чого йти, нема за кого воювати». Як почують, що когось забрали до війська, то хіба співчують. «Багато чоловіків звільняються з роботи, – каже Галя, – бо

підприємства зобов'язують подавати списки. Так бачиться, що директор практично за руку мав би привести своїх працівників до військкомату. Часто людей офіційно розраховують, але вони все одно працюють. Це ненормальна ситуація».

Люди переховуються, бо не дуже довіряють Збройним силам, у цьому переконують мало не всі співрозмовники. Хоча є і такі, що кажуть: «Прийде повістка – не втікатиму», але добровольцями також не йдуть. Та й, здається, основна маса тих, що хотіли, вже у війську. А решта чекає, як розвиватиметься ситуація: загостриться, то всі підуть. Хоча чималою проблемою в усій тій історії є і сама система мобілізації. Якщо раніше добровольці йшли до військкоматів, а їх не брали, то зараз людей буквально хапають. «Був якийсь концерт у Тернополі, то навідалися з військкомату й ловили хлопців, вимагали паспорти. А хто в нас тут звик із паспортами ходити? Забирали, встановлювали особу, видавали повістку», – розповідає призовник Юрій. Про ще один випадок розповів доброволець, який уже рік воює. Приїхав додому, а наступного дня привезли повістку. А він за документами вже давно офіційно на фронті.

ОКРЕМІ НЕГАТИВНІ ЯВИЩА

Чи змінила місто Революція гідності? «Та ніби якось розвивається, але це радше підготовка до виборів. Ось дуже активізувався синок колишнього обласного голови, регінала Цимбалюка. Завів блог, розумника грає. Всім зрозуміло, куди мітить». Нещодавно місто пережило серію корупційних затримань. Трохи поговорили й забули. Нецікаво. Затримані то похворіли, то відсиділись і повернулись. Чому дивуватися? Місто маленьке, всі всіх знають, люди контактують, і ні для кого не секрет, хто скільки коштує. Тільки лівиний не говорить про відкати в міськраді, явище, мовляв, відоме, а значить, хапнувши одного-другого, вирішили влаштувати відкритий урок для кращого засвоєння но-

вих правил, вважають тернополяни. «Але від цього якраз не менш гидко, – каже Юрій. – Розумієш, що такі явища існують у нашому суспільстві, але коли отак на власні очі бачиш, що у владу йдуть тільки за гроші, щось урвати, а не змінити, то дуже розчаровуєшся».

«Місцева влада – це проекція центральної, і поводить вона так само, – пояснює пан Андрій. – Хочеться, щоб біля керма була людина слова, щоб виконувала обіцянки. Важко уявити, як президент країни, котра воює, за таких відносин із противником може мати підприємства у Росії, заробляти величезні гроші. Навіть у тамтешніх судах фірма ROSHEN виграє в податкової РФ. Що тоді думати? Може, команда не стріляти пов'язана саме із цим? Влада аморальна. І народ її трактує відповідно. А ставлення її до добровольців – це взагалі на голуву не налазить. Хочеш воювати? Воюй, гинь, але тобі не буде ні компенсації, нічого людського, ще й навішають якихось собак».

На «Правий сектор» у Тернополі дивляться по-різному, особливо після Мукачєвого. Одні вважають, що його підставили, інші – що ПС не повинен був втручатися в справи олігархів. Але «всі ж чудово розуміють, що на

На прощу до чудотворної ікони Богородиці в село Зарваниця ходять усі, хто лиш здатен пересуватись. Навіть чинуші, яких часом ловлять на хабарах

війну ті хлопці не за гроші пішли, що вмирають там теж не за гроші. Тому підхід влади до ПС чи інших бійців добровольчих батальйонів показує її справжнє ставлення до свого народу». «Учасником бойових дій за законами й логікою цього керівництва не є людина, яка воює в окопі, поранена, контужена, вбита, бо вона, бач, не зарєстрована. Натомість клерк, який поїхав із Києва на два-три дні й приписаний до якоїсь частини, може здобути статус учасника бойових дій без жодних проблем, навіть порошу не нюхнувши», – констатує волонтер Сергій.

ВІРА І ДОВІРА

Найактивніші в Тернополі й, певно, найшановніші нині люди – це волонтери. Ті, хто бачить якусь мету. «Хотілося б, щоб вони приходили до влади», – кажуть тернополяни. Їхня активність, як і скрізь в Україні, децю послабилась, але не припинилась. У магазинах стоять скриньки, люди кидають пожертви. Може, менше, ніж колись, але кидають. «Мої знайомі здебільшого вважають за ліпше віддавати гроші тим, у кому впевнені, – розповідає Галя. – Якщо раніше часто скидалися на підприємствах, то зараз це роблять рідше. Багато хто пе-

реконаний, що гроші, відправлені просто на армію, не завжди потрапляють безпосередньо до солдатів, губляться. Тому кращою є адресна допомога». Коли постало питання щодо закриття проекту «Чорний тюльпан», хтось із волонтерів кинув ключ – і багато тернополян відгукнулися та підсobili. Та й, мабуть, не тільки тернополян. У будь-якому разі проект працює.

А ще Тернопіль дуже побожне місто. Численні церкви завжди переповнені, а на прощу до чудотворної ікони Богородиці в село Зарваниця, що за 60 км від обласного центру, ходять усі, хто лиш здатен пересуватись. Або їздять. Навіть чинуші, яких часом ловлять на хабарах. Нещодавно весь Тернопіль знову туди вирушав. Може, не весь, але довжелезна вервечка прочан тяглася до відпустового місця, де досі часто трапляються всілякі чудеса: сліпі стають зрячими, а каліки починають ходити. Очевидці кажуть, що було неймовірно багато людей. І це не лише данина звичці чи моді. «Більш як півтора року ми живемо в невідомо якому стані, – пояснює Галина, – і люди природно звертаються по допомогу до Бога. Він єдиний, із ким можна порадитись і кому можна довіритись...» ■

Війна і гуцули

Автор:
Роман Малко

Війна до Карпат не докотилася, та й слава Богу. Але й не оминула їх. Сюди також привозять загиблих вояків, звідси мобілізують на фронт, тут також утомилися від «гібридних» повідомлень зі Сходу. Є і свої «скелети в шафі»: заарештований «борець із мобілізацією» Руслан Коцаба, розформований за дезертирство батальйон «Прикарпаття»... Звісно, регіон живе

своїм життям, у якому не бракує ані проблем, ані радощів. Однак нова реальність таки змушує все це коригувати й пристосовуватися, щό кожен робить власне так, як уміє.

ЯСКРАВО ВИРАЖЕНИХ ЗМІН НЕМАЄ

Після Революції гідності та зміни влади в країні Івано-Франківщина не зажила по-новому. Очікувані покращення, як кажуть люди, не відбулися. Зараз усі розгублені, а влада цим користу-

«Станіславському феномену» Руслану Коцабі, звинуваченому в державній зраді, загрожує від десяти до п'ятнадцяти років ув'язнення

ється. Ситуація навіть дещо погіршилася у зв'язку з економічними негараздами та зростанням цін. Утім, Буковель і далі розбудовується, та й туристів не поменшало. «Ті, що мандрували за кордон, тепер їдуть у Карпати. Ті, що на море в Крим, – теж у Карпати».

«Якщо говорити про зміни, – аналізує волонтер з Івано-Франківська Андрій, – то вони відбулись у Києві. У нас одні люди пішли, інші прийшли. Місцева влада, може, в чомусь і стала прозорішою, але то не суттєво. У столиці бодай щось рухається. У нас усі однієї думки: ні повноважень, ні ресурсів, а тому нічого змінити не можна, доки нічого не зміниться загалом. Надія лише на те, що прогресивні сили в Києві переважатимуть і що імпульс піде країною далі. Після подій на Майдані, Небесної сотні люди інакше почали ставитися до влади. Розповідали, що нікому хабарів не дають: ні лікарям, ні даїшникам, ні в дитсадки. А зараз усе повернулося...»

Раніше дуже багато хто з Івано-Франківщини, переважно із сільської місцевості, їздив на сезонні роботи до Польщі. Літо для них – час заробити гроші. Сьогодні вони зазначають, що важко отримати візу, бо спрощення режиму так і не сталось, навпаки. Пов'язують це з біженцями, які їдуть до сусідньої країни, де хочуть здобути статус і залишитися. Жаліються на спад ділової активності й підприємці: хтось закривається, хтось чекає. Є і ті, хто вважає, що ця влада нічим не відрізняється від режиму Януковича.

НЕПАТРІОТИЧНИЙ ДУАЛІЗМ

Росія для жителів Прикарпаття однозначно стала ворогом. За офіційними даними, станом на 9 липня 2015 року Франківщина втратила загиблими аж 57 своїх синів. Серед них і професійні військові, і добровольці. Попри те, для обивателів ця війна радше картинка з телевізора. «Можу судити по сусідах, – каже мешканець Коломиї Роман, – живу в приватному секторі. Приблизно зі 150–200 людей цим переймаються лише кілька. Один – дуже активний волонтер, який збирає гроші на армію, влаштовує ярмарки, купує автомобілі, другі – сім'я загиблого

підполковника спецназу, треті – рідні хлопця, котрий служить за контрактом. Решті просто байдуже. Живуть так, наче нічого не відбувається».

Люди, які люблять розказувати про погану Росію і що «вони нам вороги», за першої ж нагоди їдуть саме туди на заробітки. Щойно з'являється така можливість – ніхто не нехтує. «Є випадки, – каже Роман, – коли чоловіки пройшли спецпідготовку, їх мали б призвати як снайперів, а вони вирішують на заробітки саме в Росію. Участь у бойових діях проти України не беруть. Звичайне заробітчанство».

Причини такої поведінки можуть бути різні. «Люди агресивно настроєні проти цієї війни, бо хочуть миру, – вважає голова найбільшого карпатського села Космач Дмитро Пожоджук. – На фронті не все так, як подають журналісти. Очевидці розповідають про зовсім іншу картину. Кому потрібні ці мінські домовленості? Тільки й чуємо: наших убили стільки, загинуло стільки, а терористи можуть робити що їм заманеться». Натомість волонтер Андрій переконалий, що більшість просто втомилась, але не всі готові визнати це публічно. «Схиляються до думки, що треба зупинитися на тій лінії кордону, яка є, припинити бойові дії. Сподіваються, що все вирішиться в якийсь інший спосіб, не воєнний. Я думаю, що якби хтось із влади цю позицію публічно озвучив, то дістав би величезну підтримку». Але про рецидив Коцаби тут не йдеться, він «прикрій виняток». «Здається, що той чувак живе у дуже глибокій провінції і це спосіб вийти на медійний ринок, – міркує Роман із Коломиї. – Хоча виявилось, що в колі моїх знайомих є люди схожих із ним поглядів. Однак я вважаю це відхиленням».

ОСОБЛИВОСТІ МОБІЛІЗАЦІЇ

Відсоток готових іти на фронт щодень меншає. Раніше їх було в рази більше, ніж сьогодні, але це не тільки франківська особливість. «Рік тому величезна кількість моїх знайомих, – каже Андрій, – записувалася добровольцями. Нині не бракує і тих, що намагаються не піти. Звісно, бувають люди, які в принципі до війни непридатні і з яких може не бути жодної користі у війську,

але помітно впливають і розчарування та пропаганда. Інформація щодо корупції в штабі армії частково є перебільшеною, але частково й правдивою. Про позитивні речі говорять менше».

Роман із Коломиї активних «ухилістів», тобто тих, кому прийшла повістка й вони швиденько починають усе «рідати», серед своїх знайомих не знає, хоча, має підозри, що вони такі є. «У більшості випадків люди до цього ставляться так: призивають – ідемо до війська». Натомість хлопець розповідає доволі цікаву історію, пов'язану з місцевою Самообороною. Зробили люстрацію військкома, і тепер вони вважаються батальйоном територіальної оборони, тож відповідно мають броню від служби на фронті. Фактично все це для того, щоб місцеві мажори «відкосили» від служби, переконає волонтер. Додамо, що й цей рецепт не місцевий: таку форму ухиляння практикують і в інших регіонах.

Утім, є ще й інший бік мобілізації, про який не завжди готові говорити її організатори. «У нас найбільше в області село й відповідно була найбільша кількість повісток, – розповідає космацький голова Дмитро Пожоджук. – Однак багато людей виїжджають на заробітки чи просто мешкають в інших місцевостях. Хто в Києві, хто в Івано-Франківську. Було таке, що військкомат опівночі дзвонив і погрожував: негайно доставляй того чи того! А Іван, який народився в нас на присілку Багно, проживає тепер у Слобідці Коломийського району. Я їм це пояснюю, а вони й чути нічого не хочуть: «Ти що, не зрозумів? Негайно сюди його!». Інший такий Іван має троє дітей, мешкає з родиною в сусідньому селі нашого району. Так само телефонують, кажуть привезти. А на якій підставі я маю їхати його забирати? Він працює біля військкомату, ні від кого не ховається. Є і такі, що вже помирали, а їм усе одно приходять повістки. Щодо Віталія Полагняка тричі дзвонили, чого ми його не доставляємо. А як ми його можемо доставити, якщо він умер? Наші відповіді десь губляться між тими паперами. До мене в сільраду, – каже пан Дмитро, – прийшли представники з військкомату й виписали штраф за те, що я, будучи сільським го-

ловою, не виконав вимоги законодавства, зокрема не здійснив оповіщення й не забезпечив прибуття військовозобов'язаних, чим порушив вимоги законодавства про мобілізацію, зокрема абзаци 1, 10 і 13 частини 1 статті 18 про мобілізаційну підготовку та мобілізацію. Я їм пояснюю, що наших пішло 16 осіб, а вони кажуть, що числяться лише двоє, бо тих, хто служить добровільно, за контрактом, не враховують. То що, це жителі іншої держави? Жодні пояснення про те, що Космач має площу 84,309 км² і фізично один сільський голова не може ходити й оповіщати всіх, що люди не завжди живуть там, де прописані, що є купа моментів, багато поточної роботи, треба проводити сесії, засідання виконкому, готувати об'єднання громад, видавати людям довідки у відділ соцзабезпечення, в пенсійний фонд та інше не приймаються».

ДО ПЕРЕМОГИ

І все-таки Франківщина не саботує призовів і не стоїть осторонь загальної боротьби. Усі мешканці регіону зацікавлені зберегти цілісність держави й відстояти свою землю, «яка передана нам ще з козацьких часів». «Ми вже й так багато її втра-

РОСІЯ ДЛЯ ЖИТЕЛІВ ПРИКАРПАТТЯ ОДНОЗНАЧНО СТАЛА ВОРОГОМ

тили», – кажуть гуцули. Тут сильний волонтерський рух, хоч останнім часом він децю й занепадає, як, зрештою, і по всій країні. Дуже добре організовані, наприклад, волонтери в Косові, вони запустили цілий цех із виробництва сухих сумішей, готують набори борщів і супів. Коломийські – ремонтують автівки, шукають запчастини, збирають гроші. Частково до збору коштів для бійців підключалися донецькі й кримські переселенці. Багато можливих гуцулів постійно щось возять на фронт. І навіть контрабандисти доправляють машини для АТО, переганяючи їх із Європи. Нині у зв'язку зі зміною правил на митниці після мукачівських подій вони, що правда, трохи нарікають на переслідування й погіршення умов роботи, але працювати не припиняють. ■

Ева Фігель: «Галичина для різних національностей у різні часи значить щось своє, відмінне від того, що для інших»

Спілкувалася
Ганна Трегуб

Тиждень розмовляв із директором Польського Інституту в Києві Евою Фігель про бачення її співвітчизниками Галичини як макрорегіону, трагічні події польської історії, які приховує міф про «щасливу Галичину», і про те, у що нині виливається ностальгія частини поляків за втраченими в ході історії «кресами».

У. Т.: Галичина як макрорегіон не обмежується теренами сучасних Тернопільської, Львівської та Івано-Франківської областей. Якою її бачать і мислять поляки?

– Передусім треба говорити про вельми живучий міф Галичини. Для багатьох поляків, та й українців теж, це міф європейської монархії з минулого, у якій вони вбачають щось із того найкращого, що мали. Хоча під історичним кутом зору це не завжди було так. Я-от подумала: справді, щό Галичина означає як частина австро-угорської монархії для нас, поляків? Ми до кінця собі не уявляємо, що зазначену територію Габсбурги трактували як напівколонію. Як маленький колоніальний анклав, ці терени брали участь у війнах, платили низку податків і постачали 20% призовників до австро-угорського війська. Не надто позитивна роль, власне, як для поляків, так і для українців, і не лише для нас. Водночас для поляків Галичина – Центральна Європа, яка об'єднує різні культури, національності, й це викликає у деякого певні сенти-

ФОТО: АНДРІЙ ЛОМАНЕНКО

менти. Передусім історичні, бо ж ніхто не думає про реальне повернення території.

У. Т.: Тобто на польській ментальній мапі Галичина – це простір, що тягнеться від Тернопільщини до Відня, Вроцлава, Праги, Дрездена, інших австрійських і німецьких теренів?

– Власне, так. Польща не має кордону з Австрією, але відчуття єдності зберігається: культурної, кулінарної, будівельної. Ми всюди відчуваємося як удома. Для мене Галичина – це спільність архітектури модерну, спорідненість на культурному рівні. Ідучи до Відня, Кракова, Львова, увесь час упізнаєш той самий архітектурний стиль. Це об'єднує Галичину як простір від Відня до Кракова, а звідтіля до Львова, Чернівців та інших міст Західної України. Ду-

маю, це певний живучий елемент імперської політики Габсбургів.

У. Т.: Ані для поляків, ані для українців приєднання до тієї монархії не було оповите радісними подіями. Звідки ж в обох народів отой міф про «щасливу Галичину» часів габсбурзького панування?

– Для тогочасних польських політиків перебування у складі Австро-Угорщини означало сильну школу парламентаризму, і багато з них працювали в державному апараті Габсбургів. Окрім того, йдеться про ставлення й навчання демократії. Після поділів Польщі Галичина була тією територією, де поляки могли розвинути свої політичні та культурні об'єднання. До певної міри те саме робили й українці. Ми говоримо про міф Галичини, отієї самої, яку часто називають felix («щаслива»). Але коли вона була справді щасливою? 1772 року, після поділу Польщі? Чи 1861-го, коли сталася різанина шляхти? Зовсім іншого значення ця територія набуває 1918 року, з відновленням польської державності. Галичина для поляків – це й концтабір Аушвіц під час Другої світової війни. А ще вона означає Голокост для євреїв. Думаю, у кожного етносу є свої пов'язані з нею дати й кожна з них означає щось інше.

Міф Галичини досі можна відчувати у Кракові, особливо у галицьких кав'ярнях. У Варшаві чи Познані цього міфу немає, і він нічого не значить для жителів тих регіонів. Галичина – це і для поляків, і для українців був своєрідний «П'ємонт», простір свободи. Нас розділяє 1918 рік, коли ми боролися за Львів, важливий як для України, так і для Польщі. Багато хто не розуміє, як це так сталося і для чого обою народам те невелике місто. Осмислення цих подій допомогло українсько-польському порозумінню після Другої світової та в 1990-х. Галичина для поляків та українців є територією, належною до Європи, де є демократія і певні відповідні норми, уявлення про те, що означає європейськість держави. Це якась межа між різними частинами України й між Центральною та Східною Європою.

Знаю, що регіон, про який говоримо, був важливий для української історії, і це ви зрозуміли так само після Другої світової війни. Якщо хочемо певних змін у цій

частині Європи, пам'ятаймо про галицьку традицію, котра залишається. За часів потужної радянської України вона збереглася на своїх питомих теренах, і це згодом допомогло розбудові незалежної держави. Думаю, багато поляків дивляться на Галичину крізь таку призму, а не крізь те, що нас розділяло.

У. Т.: Станіслав Лем та Збігнєв Герберт – вихідці з Східної Галичини. Чи є ініціативи, щоб репрезентувати їх як митців, котрі єднають Польщу й Україну?

– Галичина дала нам усім надзвичайно багато цікавих людей. Тут перетинались і взаємодіяли різні культури, які всім нам подавали щось абсолютного нове. Але в цьому плані кожен говорить про своє. Діалогу щодо цих питань до останнього моменту не відбувалося. Нині процес потрошку зрушив із місця. Таке враження, що поляки та українці не мають снаги, аби показати Галичину як спільний регіон з історичного погляду. Думаю, що багато речей у цьому плані нас розділяє, але хай вони лишаються для істориків. Торік Міжнародний центр культури у Кракові поставив гарну виставу «Міф Галичини». Нині її показуємо у Відні, а крім того ведемо переговори з Міністерством культури України, щоб показати її не лише у Львові, а повезти країною. Думаю, що в обох сторін залишається багато міфів. Он у вас є один, що Галичина – це бандерівці. Цей міф руйнується, коли знати історію. Треба міфи, про які говоримо, розвінчувати. Польський Інститут має намір долучитися до проєктів, щоб показувати різні українські території та елементи польської культури. Нещодавно у Львові була презентація проєкту «Донкульт», тобто теренів і культури Донбасу, на якому ми представили польську Силезію. Розказали, як боролися в себе із шахтарським міфом і що нині маємо. Наступного року цей самий проєкт планує показати Галичину в східних регіонах України. Ми теж хочемо до цього долучитися, аби продемонструвати наше бачення Галичини – поляків, які там жили.

Дуже важливо показувати історію міста, того ж таки Львова, через родини, які в ньому мешкали. Бувало так, що один брат вважав себе українцем, а другий –

поляком. Як-от у Шептицьких: Андрей Шептицький усвідомлював себе як українця, став архієпископом українських греко-католиків, а Станіслав – польським генералом. Багато музеїв у Польщі нині готують експозиції, щоб розповісти про історію Галичини крізь призму особистостей, розділених своїм ставленням до цієї території.

У. Т.: Про частину Галичини, котра нині у складі України, поляки, які звідти походять, мислять і говорять як про «польські кресви». Чи є нині дискурс повернення Східної Галичини потужним? Якщо ні, то як він репрезентований сьогодні?

– Ностальгія за втраченими землями в поляків стосується не суто Львова чи інших галицьких теренів України. У Гданську чи Вроцлаві мешкає багато тих, хто туди переселився з литовського Вільнюса і прилеглих районів. Для них Вільно, Львів, інші міста – батьківщина. Для їхніх дітей, народжених у Польщі, такого сильного сентименту за згаданими місцями немає. Небагато людей захопе змінювати кордони, які є. Усі добре розуміють, що загарбання території означає війну. У Центрально-Східній Європі будь-яка маленька зміна такого штибу тягне за собою лавину інших. Що це значить, коли хтось надував повернути собі якісь території, дуже добре видно на прикладі анексованого нині Криму. Європа після Ялтинської конференції сильно поділена кордонами, але мені здається, що всі дійшли спільного знаменника: із цим треба погодитися.

Члени асоціацій кресов'яків ностальгують за минулим. Нікуди повертатися вони не хочуть, але їм важливо, щоб їхню пам'ять було пошановано, як і пам'ять їхніх предків, і щоб вони могли відвідувати покинуті місця. Тут ми можемо одні одним допомогти, долучитися до процесів порозуміння на кшталт тих, що були в поляків із німцями та євреями. З Україною такий процес теж необхідний. Діалог завжди допомагає. Зокрема, й тоді, коли говоримо про Галичину. Бо якщо залишають недовомки, то це може використати третя сторона.

Головне, аби поляки, українці чи інші нації не думали, ніби кресви є суто польським чи українським феноменом. Ми говоримо

БІОГРАФІЧНА НОТА

Ева Фігель – директор Польського Інституту в Києві, радник-посланник Посольства Республіки Польща в Україні. Закінчила історичний факультет Гданського університету. У 1988–1989 роках займалася виданням підпільного часопису «Солідарність Гданського регіону», за що її було заарештовано. Професійну діяльність розпочала в Музеї міста Гданська. Від 1994 року співробітниця Посольства Республіки Польща в Україні. Із 2012-го була директором Східного департаменту МЗС своєї держави

про місяця, звідки когось викидали, а інші туди приїжджали. Як їм велося на нових теренах? Треба було пристосуватися до нового, не свого середовища. Моя бабуся розповідала, як почувалася, переїхавши з-під Вільна до Померанії: це була чужа територія. Там її, польку, приймали як росіянку. Поляки Померанії вважали переселенців зі сходу особами з іншою, меншою і гіршою культурою. Аби зрозуміти, що приїжджі приносять щось нове й нове ж таки допомагають творити, потрібен час.

У Гданську багато говорили про те, що кола опозиції, на ґрунті якої виросла «Солідарність», пов'язані з переселенцями з так званих польських кресів, давніх теренів Речі Посполитої, до яких належить і Галичина. Очевидно, вони добре пам'ятали родинні розповіді про те, як у 1939 році місяця, де вони жили, окупували росіяни, а згодом гітлерівці. Ми часто забуваємо, що пережили німці, яким довелося виїхати зі своїх домівок по закінченні Другої світової війни. Тим із них, хто залишився у Гданську, знадобилося 15–20 років, щоб розповісти правду про тогочасні події. У польсько-українських відносинах таких правд багато. Але й тут є зрушення. Колись ми думали, ніби провести зустрічі членів Армії Крайової та УПА – це нереально. Може, ми ще й не дійшли спільних знаменників, але вже вміємо говорити одні з одними і щодо кресів, і щодо міфу Галичини. Багато для цього зро-

ГАЛИЧИНА ДЛЯ ПОЛЯКІВ ТА УКРАЇНЦІВ Є ТЕРИТОРІЄЮ, НАЛЕЖНОЮ ДО ЄВРОПИ, ДЕ Є ДЕМОКРАТІЯ І ПЕВНІ УЯВЛЕННЯ ПРО ТЕ, ЩО ОЗНАЧАЄ ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ ДЕРЖАВИ

били письменники з обох сторін. Зокрема, Юрій Андрухович та Анджей Стасюк, які про цей міф розповіли. Паралельно ми бачили відродження наративу і про австро-угорську Галичину, без згадки про поляків. Думаю, настав час, коли ми вже здатні говорити про ці території, враховуючи всі елементи. Галичина для різних національностей у різні часи значить щось своє, відмінне від того, що для інших. ■

Злети, падіння і знову злети

Технологічний бум не обходиться без потрясіння. Але краху, як колись дотками, індустрія не зазнає

Ясного дня в зоні відпочинку Кріссі-Філд біля Сан-Франциско можна побачити, як злітають у небо власники IT-компаній. Кайтсерфінг став улюбленим заняттям стартаперів із району затоки Сан-Франциско. Їх піднімають у повітря надійне спорядження, непередбачувані пориви вітру та гі'янке відчуття ризику. Вони ширяють угору, а затим знову занурюються в холодні хвилі прибою. Інколи сісти на воду вдається м'яко, інколи – ні. Цей спорт вимагає вміння, якісного спорядження й відчутого на власній шкурі досвіду, але не менше важать щасливий випадок і честолюбство. А ще є фактор вітру, але він не підвладний навіть тим, хто найбільше бував у бувальцях.

Так само адреналін та ризик ідуть пліч-о-пліч і на березі. Сан-Франциско, Кремнієва долина та узбережжя між ними переживають неймовірне десятиліття: вони стали центром світової індустрії технологій. Найбільші компанії регіону піднеслися до раніше немислимих висот і втілюють усе те, що найдужче приваблює світ в американському капіталізмі. Навіть місцева дрібнота притягує гори грошей. Долина змінила життя й мови, створивши нові слова: «погуглити», «юберифікація», «фейсбучний», «твітнути», «меседж», «лайки»...

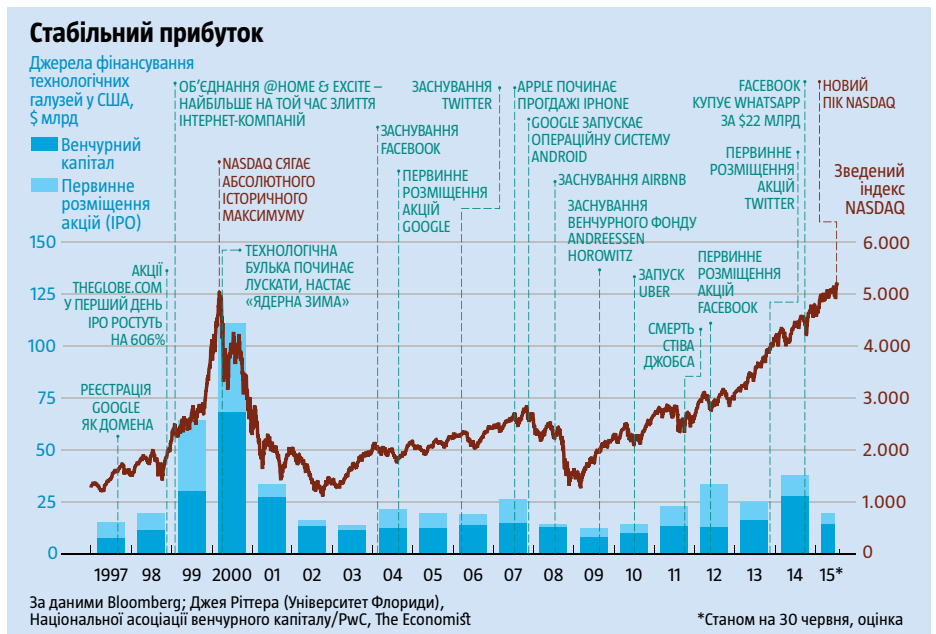
Щороку нові ідеї розростаються у своєму масштабі від піщинки до гори. Стартапів розвелоса стільки, що в районі Мішен-дистрикт у Сан-Франциско продають листівки з текстом «Вітання з нагоди закриття першого раунду фінансування». Шестирічну компанію Uber, яка створила мобільну програму для виклику таксі онлайн, оцінюють у \$41 млрд; семирічну Airbnb (сайт, де можна пропонувати й шукати житло для короткострокової

оренди) – у \$26 млрд. Щотижня з найвіддаленіших місць прилітають бізнесмени, щоб оглянути цей центр інновацій і тут повчитися. Повітря просякнуте відчуттям чогось дивовижного. Життя в нинішньому Сан-Франциско з його метушною та грандіозними ідеями нагадує «життя у Флоренції доби Відродження», захоплено говорить Сендер Деніелс, рум'яний власник мобільного додатку Thumbtack, який допомагає кваліфікованим робітникам знайти годящі вакансії.

Торік у IT-компанії пішло працювати близько 20% випускників американських бізнесшкіл. Це найвищий показник від 2000 року. Як і під час «золотих лихоманок» минулого, цей наплив викликає невдоволення і серед «ветеранів», і серед новачків. У кожній кав'ярні від центру Сан-Франциско до Пало-Альто чути нарікання на безбожні ціни на нерухомість і жахливі затори на дорогах.

Водночас лунають інші голоси, стурбовані тим, що бум, який породив ці проблеми, не триватиме довго. Індекс NASDAQ раз по раз б'є історичні рекорди, востаннє це сталося 20 липня. Інвестори, які прагнуть заробити на наступній новинці, накручують ціну найпопулярніших стартапів із найвищими темпами зростання на мільярди доларів. Гроші викривили сподівання підприємців. Коли три роки тому Facebook віддав \$1 млрд за Instagram – сайт, де можна було виставляти фотографії, який мав тоді 13 штатних співробітників і працював без доходів, усі вважали, що покупець бездумно переплатив. 31-річний засновник Instagram Кевін Сістром став зразком успішного стартапера. Торік Facebook заплатив неймовірно \$22 млрд за розробника сервісу миттєвих повідомлень WhatsApp, продажі якого сягали лише \$10 млн. Зараз кажуть, що Сістром поквапився продати своє творіння.

Жадібність, марнотратство, крихітні компанії, які оцінюються захмарними сумами – тут відразу чути відгомін початку століття, коли з тріском луснула булька доткомів, унаслідок чого загальмувала вся американська економіка. Але бачити в цьому виключно повторення тієї самої історії означало б не розуміти глибоких змін, що відбулися. Нині технологічні фірми продають сервіси та продукти, які вже забезпечують прибуток, а не обі-

цяють створити їх колись у майбутньому. А коло тих, хто інвестує в нинішні стартапи, значно вужче порівняно з доткомами, тому під ризик підпадає не так багато людей.

ГЕРОЙ НОВОГО ЧАСУ

Хоча й це не вбачається абсолютно обнадійливим. Якщо менше осіб ризикує, то менше й отримує прибутки. Шанси вкласти кошти в чимало найперспективніших компаній Кремнієвої долини має вузьке привілейоване коло грошовитих інсайдерів зі зв'язками. Це не тільки залишає за бортом звичайного інвестора, а й приховує бізнес від пильної уваги, під мікроскопом якої перебувають відкриті компанії. Такий «протекціонізм» може закінчитися підтримкою відверто слабких ідей, за що доведеться розплачуватися.

Невідступний страх перед повторенням 2000-го спричинили значною мірою великі масштаби тодішнього краху. За три роки до 2000-го індекс NASDAQ потроївся після того, як мільйони американців почали купувати в інтернеті, щойно відкривши собі сторінки на сайтах для торгівлі онлайн. Акції компаній на зразок Garden.com (сайта, де садівники могли придбавати необхідні товари й обмінюватися досвідом) виставляли на продаж навіть без перевірки бізнес-моделі й готівкових резервів. Коли на початку 2000 року збанкрутувало кілька телекомунікаційних фірм, обвалилася вся споруда; падіння NASDAQ зліло від березня до грудня близько \$4 трлн. Кремнієва долина була спустошена, багато компаній розорилося. Після того на кілька років настала «ядерна зима» – застій бізнесу в галузі технологій.

Але якщо поглянути не лише на масштаби тогочасного буму і краху, то зразу видно відмінності між тією ситуацією та сьогодишньою. Нині база успіху ширша. У 2000-му близько 400 млн осіб у всьому світі мали доступ до інтернету; до кінця 2015-го їх буде 3,2 млрд. Нині інтернет присутній у житті людей набагато ширше, ніж 15 років тому. «Технології перестали бути вертикальною індустрією, як її собі всі уявляли впродовж чотирьох десятиліть», – каже журналіст і підприємець Джон Бател, заснов-

ник журналу Industry Standard, у якому висвітлювався бум доткомів (доки саме видання не банкрутувало у 2001-му). – Зараз технології – це горизонтальна рушійна сила всієї економіки.

Смартфони відкрили можливості в глобальному бізнесі, які раніше не могли існувати: без них не працювала б служба виклику таксі на зразок Uber. Перетворювати такі шанси на зародки компаній легко. Хмара, яка дає змогу фірмам розширювати обчислювальні потужності й зберігати дані без капітальних інвестицій, – це нагода обходитися малими витратами; те саме можна сказати і про відкрите програмне забезпечення. Компанії можуть використовувати для маркетингу безкоштовні соціальні мережі.

Ці переваги є і далеко від берегів затоки. Скрізь можна знайти успішні технологічні оазис. Але жодне інше місце у світі не рівня Сан-Франциско з його особливим еліксиром інтелекту, досвіду і грошей. Сукупна вартість технологічних компаній району затоки з вартістю понад \$1 млрд зараз дещо перевищує \$3 трлн, і ця цифра стабільно зростає майже 10 років поспіль.

Хоча більшість технологічних фірм, які стають відкритими компаніями, на сьогодні неприбуткові, як і в 1999-му, вони мають реалістичніші бізнес-моделі порівняно з попередниками епохи доткомів; переважна частина з них утрачають гроші, намагаючись розширити діяльність, а не через брак альтернативи.

Торік середньостатистичній американській технологічній компанії, яка випускала свої акції на вільний ринок, було 11 років і обсяг її продажів становив \$91 млн. Для порівняння: у 1999-му середній вік бізнесу був 4 роки, а доходи – \$17 млн. Це дані професора Університету Флориди Джея Ріттера, який вивчає публічні ринки.

Публічні інвестори (а деякі в 1990-х позвільнялися з роботи, щоб торгувати на біржі) сьогодні так не гарячкують. За даними Ріттера, із 632 технологічних фірм, які випустили свої акції на відкритий ринок у 1999 і 2000 роках, приблизно 29% подвоїли вартість у перший-таки день розміщення. 2014-го тільки 53 технологічні компанії стали публічними, і лише дві з них так різко

подорожчали. Середній коефіцієнт «ціна/прибуток» на NASDAQ у I кварталі 2000 року дорівнював майже 170. У нинішніх технологічних компаній із району затоки вартістю в мільярди доларів цей коефіцієнт залишається біля скромної позначки 21.

Але за відносною стриманістю ховається схильність до двох крайнощів: дедалі вищого оцінювання більших компаній, які залишаються в приватній власності, й кількості грошей, які вони отримують від інвесторів, щоб домінувати у своїй бізнесовій категорії. Обидві ці тенденції і

ЗВОЛІКАННЯ З ВИХОДОМ НА ІРО СЕРЕД СТАРТАПІВ СТАЄ НОРМОЮ, А ЦЕ СПРИЯЄ ЗРОСТАННЮ ПРИВАБЛИВОСТІ РАНЬОГО ІНВЕСТУВАННЯ

надалі матимуть серйозні наслідки для динаміки стартапів, публічних компаній та міста Сан-Франциско.

НЕСПОДІВАНИЙ ЕФЕКТ

Відкрити технологічну компанію ще ніколи не було настільки просто. Нині це дешевше, а ще з'явилося більше інвесторів («бізнес-янголів»), які охоче випишуть чек на невелику суму, щоб вдихнути життя в ідеї засновника. А от наступний етап вимагає нервів і глибоких кишень. Більшість підприємців та венчурних капіталістів поділяють думку, що технологічні ринки працюють за принципом «переможець отримує більше». Компанії на зразок Uber процвітають завдяки «мережевому ефекту»; що більша їхня присутність, то доцільніше й водити, а пасажиром співпрацювати з ними, а не з конкурентами. Тож компанія, яка раніше зайняла позиції, отримує незмірно більші прибутки. «Перший приз – Cadillac Eldorado... Другий – набір кулонних ножів. Третій – вас звільнено», – цією цитатою із п'єси Девіда Мемета «Американці» ілюструє ситуацію Стюарт Баттерфілд, власник дворічної софтової компанії, оціненої в \$2,8 млрд. Так виникає позитивне «зачакловане коло». Що більше фінансування, то вища оцінка компанії, а це викликає помітнішу цікавість у преси, відтак стає легше приваблювати й утримувати працівни-

Інтерактивну мапу розташування технологічних компаній вартістю від \$1 млрд можна подивитись тут

Легендарні стартапи		«Єдинокорі»: будь-який стартап вартістю понад \$1 млрд			
Найбільші «єдинокорі» Америки (Дата заснування)		Оцінна вартість компанії, \$ млрд*, липень	Інвестиції \$ млрд	Виторг \$ млн, 2014†	Кількість співробітників, тис.‡
UBER (2009)	Виклик таксі	41	6	800	7,5‡
airbnb (2008)	Проживання для туристів і покоління 2000-х	26	2,3	450	3,0
Snapchat § (2011)	Програма для обміну повідомленнями з коротким терміном існування	16	1,2	нуль	0,4
Palantir (2004)	Великі масиви даних	15	1,1	600	1,5
SPACEX § (2002)	Ракетні технології	12	1,1	825	3,0
Pinterest (2009)	Обмін фотографіями	11	1,3	15	0,7
Dropbox (2007)	Хмарний файлообмінник	10	1,1	400	1,5
wework § (2010)	Провайдер офісних приміщень	10	1,0	145	0,4
theranos (2003)	Діагностика за аналізом крові	9	0,1	45	0,2
Square (2009)	Система мобільних платежів	6	0,6	900	1,3

За даними CB Insights, Mattermark, PrivCo, The Economist
 *Остання післяінвестиційна оцінка, †Приблизно, ‡Водії не є працівниками компанії, §За межами Кремнієвої долини

ків, тоді можна перевершити конкурентів, а останнє забезпечує ще масштабніше фінансування.

Інвестори готові стерпіти значні витрати на здобуття клієнтів і залякування конкурентів у спробі створити те, що самі пошепки називають «природними монополіями». Венчурний капіталіст у Benchmark Білл Герлі охрестив це «великим експериментом». «Іще такого не було, щоб усім цим компаніям давали сотні мільйонів доларів, дорощували їх до такого великого розміру, а затим казали, що нікого не обходить, прибуткові вони чи ні». І брати участь у цьому експерименті повинні всі. «Якщо ваші конкуренти вдають, ніби капітал безкоштовний і не має жодного значення, вам доведеться підлаштуватися під такий світ», – вважає Герлі.

Стартапи ростуть швидше, ніж будь-коли, і багато з них, окрім того, довше залишаються в приватній власності. Раніше надзвичайно рідко можна було зустріти стартап ціною понад \$1 млрд. Сьогодні в технологічному секторі США 74 такі «єдинокорі» із сукупною вартістю \$273 млрд (див. «Ви не чекали нас»). Як свідчать дані аналітичної компанії CB Insights, котра стежить за змінами на приватному ринку, це 61% усіх «єдинокорів» світу.

Чимало підприємств дивляться на життя як на публічну компанію із кварталними оцінками й акціонерами-активістами, щось на кшталт гігантської

статуй – символу щорічного фестивалю Burning Man у пустелі Невада: так можна швидко розростися до величезних розмірів, але процес аж ніяк не з приємних. Та й мобілізувати капітал без допомоги фондового ринку сьогодні простіше, ніж будь-коли в минулому. Інвестори з огляду на низькі відсотки за позиковим капіталом намагаються знайти хоч якийсь прибуток. Фонди спільного інвестування на зразок Fidelity і T. Rowe Price інвестують у компанії-«єдинокорі» на останніх стадіях фінансування. Те саме стосується хеджевих фондів, фондів суверенного добробуту й великих компаній.

БРУДНА ГРА

Зволікання з виходом на IPO серед стартапів стає нормою, а це сприяє зростанню привабливості раннього інвестування. Якщо взяти Google, Amazon чи Microsoft, то інвестувати в них спочатку, може, й було приємно, але більшу частину вартості цих старіших компаній створено вже після того, як вони стали публічними, що дало шанс заробити й пізнішим інвесторам. На противагу цьому, як зауважують представники венчурного фонду Andreessen Horowitz, 40% вартості соціальної мережі для професіоналів LinkedIn було створено ще до первинного розміщення її акцій у 2011 році; уся вартість Twitter з'явилася також перед її IPO.

За словами Марка Мегені, аналітика канадського інвестиційного банку RBC Capital, саме Facebook змінив ставлення інвесторів до високих цін. Заснована у 2004-му, ця компанія залишалася приватною вісім років. У 2007-му, коли завдяки 240-мільйонній інвестиції від Microsoft соціальну мережу оцінили в \$15 млрд, критики заявляли, що це «непомірно висока ціна». А сьогодні, коли публічна компанія Facebook коштує \$276 млрд, багато з них шкодують, що не стали жертвами цього здирства.

Брак інших інвестиційних можливостей і страх пропустити щось важливе – настільки поширений, що для його позначення навіть придумали окремий акронім: FOMO (fear of missing out), – призвели до завищеного оцінювання «єдинокорів», яке важко пояснити виходячи з фінансових показників цих компаній. Наприклад, сайт Pinterest, на якому користувачі можуть обмінюватися фотографіями речей, які вони хотіли б купити, має мізерні доходи, але оцінений у \$11 млрд. «Ми називаємо це оцінками «приватного ринку», але насправді це навіть не ринок. Це жменька оптимістів, які встановлюють ціни», – стверджує один банкір.

Як вважає один цинічний венчурний інвестор, у багатьох випадках вартість компаній визначають приблизно однаково: якщо швидкого погляду вистачає, аби переконатися, що певна фірма в загальних рисах схожа на іншу, вартість якої вже оцінили досить високо, то її теж потрібно оцінювати так само. Наприклад, побіжно глянувши на сервіс обміну повідомленнями Snapchat (офіс компанії розміщений, хоч як це дивно, в Лос-Анджелесі, є 100 млн користувачів щомісяця, але немає випробуваної моделі заробляння доходів), можна зауважити віддалену подібність до WhatsApp, котра торік так вигідно продала себе Facebook. Цим можна якось пояснити ті \$16 млрд, у які оцінили Snapchat, хоча відмінності між продуктами двох фірм різочі.

СИЛА «МАГNUMА»

Високі оцінки вартості, очевидно, ризиковані для інвесторів. Заходячи на нові ринки, технологічні компанії можуть стика-

тися з великою нормативною невизначеністю. Наприклад, Uber воює з регуляторними органами в багатьох країнах, і є загроза, що фірмі доведеться перевести частину водіїв із фрилансерів у штат, а це може зашкодити її економічній, орієнтованій на клієнта бізнес-моделі.

Служба хатнього прибирання Homejoy, яку фінансує венчурний капітал, оголосила про своє закриття наприкінці липня через судові позови із приводу того, до якої категорії слід зарахувати працівників: співробітників чи підрядчиків.

Шкода від такого оцінювання самим «єдинорогам» не така очевидна. Коли молодий бізнесмен, що мріє опинитись у клубі мільярдів, погоджується із завищеною оцінкою вартості його бізнесу, він ризикує дістати «пониження» (меншу оцінку) в майбутньому, коли шукатиме фінансування або розміщуватиме акції на фондовому ринку. Це смертельний удар для репутації там, де вона стала дуже важливою. У 1999 році мейнстрімні ЗМІ тільки-но починали наводити камери на Кремнієву долину; нині преса постійно три-

має її на оці. «Сьогодні група бізнесменів – це як голлівудські зірки, – каже Ренді Комісар, головний партнер у венчурному фонді Kleiner, Perkins, Caulfield & Byers. – На камеру вони набирають по-важного вигляду й позують».

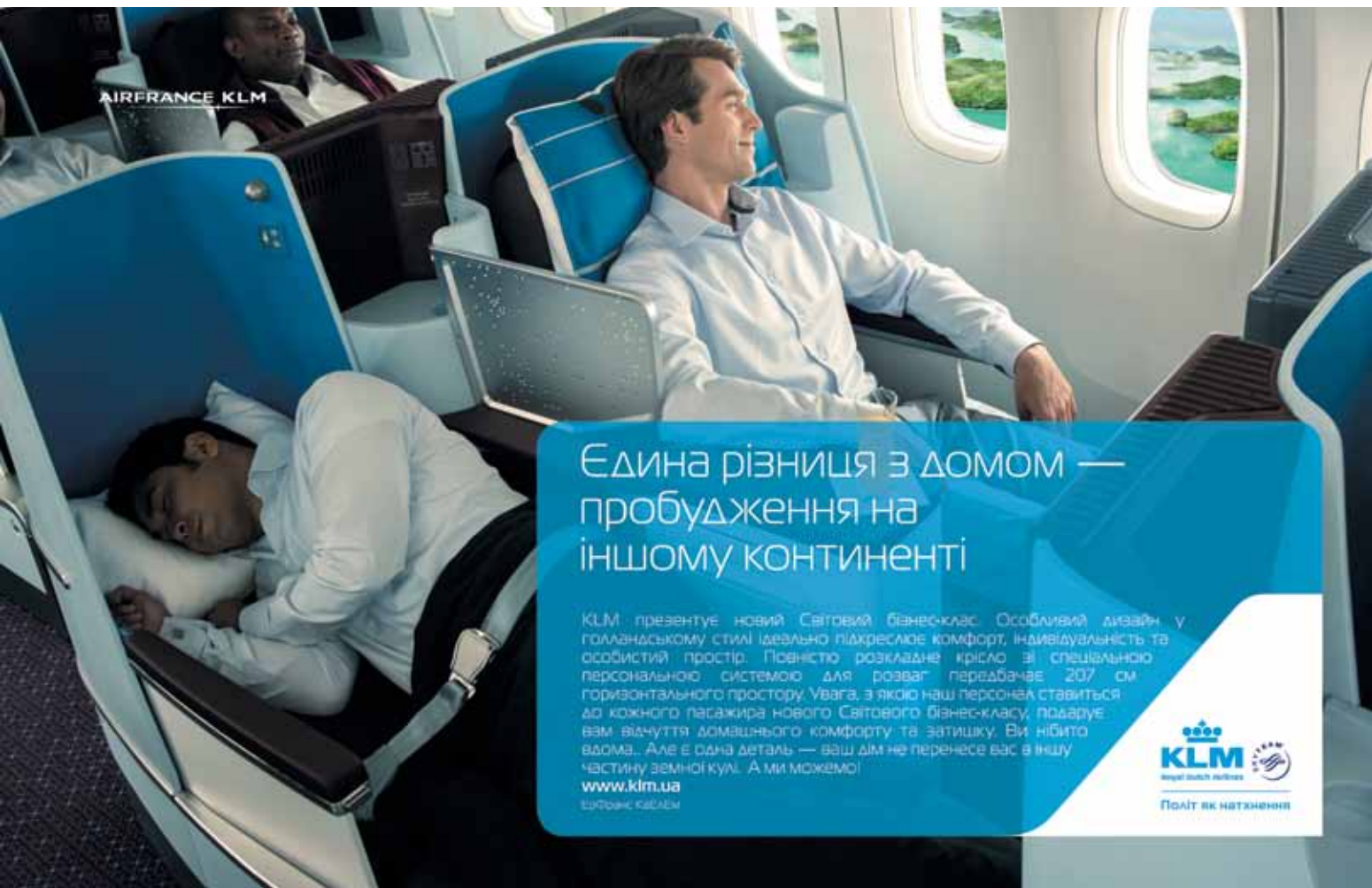
Деякі компанії-«єдинороги» вирости настільки, що потрапили в «оцінну пастку». Тепер вони надто дорогі, щоб їх придбав корпоративний покупець на кшталт Facebook, Google чи Apple, але не можуть успішно продаватися на публічних ринках за заявленою ціною.

Завищені оцінки по всій біржі також не дають «єдинорогам» прорідити свої лави або зменшити конкурентний тиск, який змушує їх витратити кошти так легко, поїдаючи один одного. Принаймні одне запропоноване злиття між ними в тому самому сегменті бізнесу провалилося через темпи зростання їхніх оцінок у ході перемовин.

Іще одна проблема, викликана ентузіазмом інвесторів щодо молодих компаній, – це завищення цін на таланти. Конкуренція за кваліфіковані кадри «запекліша, ніж я будь-коли бачив», – каже ві-

домий венчурний капіталіст Джим Брейер. Звичайний інженер-програміст із Сан-Франциско заробляє нині \$150 тис., за даними Glassdoor – бази даних із коментарями працевластів та списками вакансій. У комедійному серіалі НВО «Кремнієва долина» вигаданому стартапу Pied Piper так терміново потрібен кваліфікований програміст, що компанія готова запропонувати вакансію претендентові, який називає себе кіборгом. Але той пропозицію відхиляє, бо має дуже багато місць на вибір. Саме ця пародія (в основі якої правда життя) забезпечила серіалу таку саму популярність серед айтішників із Сан-Франциско, яку «Секс і місто» мали серед мешканок Нью-Йорка.

Особливим яблуком розбрату під час рекрутингу стають прості акції, які стартапи видають новим працівникам. Вартість непривілейованих цінних паперів визначають сторонні компанії, але спокусливість низької оцінки (яка максимізує потенційні вигоди для співробітників) підказує деяким компаніям, що треба домогатися саме такого результату оцінювання. ■

AIRFRANCE KLM

Єдина різниця з домом — пробудження на іншому континенті

KLM презентує новий Світовий бізнес-клас. Особливий дизайн у голландському стилі ідеально підкреслює комфорт, індивідуальність та особистий простір. Повністю розкладне крісло зі спеціальною персональною системою для розваг передбачає 207 см горизонтального простору. Увага, з якою наш персонал ставиться до кожного пасажера нового Світового бізнес-класу, подарує вам відчуття домашнього комфорту та затишку. Ви нібито вдома. Але є одна деталь — ваш дім не перенесе вас в іншу частину земної кулі. А ми можемо!

www.klm.ua
Телефон: +380 44 490 4000

KLM
Royal Dutch Schiphol

ПОЛІТ ЯК НАТХНЕННЯ

Публічні компанії в такі ігри не бавляться. Багато хто з персоналу здогадується про це й розуміє плюси та мінуси роботи в стартапі, а не в них. «Колись Волл-стрит була єдиним місцем, де отримували прибуток без вартості, – каже директор однієї публічної технологічної фірми. – Нині з'явився потенціал для цього і в Кремнієвій долині».

Технологічна індустрія починає нагадувати Волл-стрит і в інших аспектах. Амбітна молодь, яка колись прагнула працювати в банківській сфері, тепер займається технологіями. «Тут більше переваг, навантаження нічим не гірше й економіка переорієнтовується на технології», – каже Джон Бішке, засновник рекрутингового сервісу Entelo. Не лише випускники університетів вважають цю сферу привабливою: у деяких колах компанію Uber називають «Західний Goldman», бо там працює цілий загін колишніх банківських співробітників із Goldman Sachs. Якщо на Волл-стрит вимушені економити через нові правила, які вимагають обмежувати великі премії, то в Кремнієвій долині все ще пропонують небачено високі оклади. Як, наприклад, Google, котра нещодавно запросила на посаду фінансового директора Рут Порат (перед тим була на такій самій роботі в Morgan Stanley). Ентоні Ното, фізичний директор Twitter і колишній виконавчий директор Goldman Sachs, торік отримав понад \$70 млн компенсаційних виплат.

ОСТАННЯ БИТВА

Зворотна реакція на такі крайнощі поки що не досягла масштабів руху Осциру Wall Street, що вибухнув після фінансової кризи, але обурення ними зростає, особливо у Сан-Франциско. У 1990-х роках доткомми зосереджувалися на півдні, в Пало-Альто, Маунтін-В'ю і в самій Кремнієвій долині, де й досі розміщена більшість великих публічних компаній регіону (див. карту). Нинішні стартапи зазвичай тяжіють ближче до самого міста: там діють штаб-квартири Uber, Dropbox, Pinterest і Airbnb. Молоді-круті програмісти, які працюють у компаніях південніше, обирають життя в місті і їздять на роботу щодня модним автобусом фірми. Як результат, різко зросли ціни на нерухомість. Колись цілком доступні райони,

як-от Сомма або Мішен, зараз заповнили грошовиті програмісти й бізнесмени, які потихеньку витісняють старожилів.

Попит на офісні приміщення такий самий високий, як і на житло. Венчурні фонди, котрим раніше цілком вистачало контори на вулиці Сенд-Гіл-роуд (Пало-Альто), яка проходить біля студентського містечка Стенфордського університету, повідкривали офіси в Сан-Франциско – ближче до молодих міських бізнесменів, яким Долина видається надто далекою і нудною.

Орендна плата росте досить швидко: загалом у Сан-Франциско квадратний фут від 2010 року подорожчав більш ніж на 30%. Деякі збанкруті компанії навіть компенсували чималу частину збитків збільшенням ціни своїх офісних приміщень. Як і під час буму доткомів, стартапи беруть в оренду значно більші площі, ніж їм зараз потрібно, щоб зайняти місце за нинішніми високими цінами, а не за завтрашніми космічними. «Якщо хтось вважає, що ринок нерухомості сьогодні поганий, хай зачекає, поки більше компаній із Сан-Франциско стануть публічними», – каже Навал Равікант, засновник сайту AngelList, який допомагає стартапам знаходити фінансування.

Звісно, неминуче настане момент, коли технологічна економіка міста почне сповільнюватися. Підвищення відсоткових ставок може охолодити запал інвесторів до технологій, бо вони матимуть перспективу вищих прибутків у інших галузях. Не виключено, що розоряться кілька відомих «єди-

норогів», знищивши цим надії інших стартапів на фінансування. Послідовне заниження оцінки вартості компаній у секторі здатне також відлякати інвесторів.

Але корекція цін не буде такою, як у 2000-му. Вона не виявиться такою повальною, глибокою або швидкою. Те, що так багато великих технологічних компаній є приватними, дає їм більше часу, щоб пристосуватися до відкату ринку, ніж мали попередники в період краху доткомів. Їхні інвестори зможуть знижувати вартість вкладень повільно, як це робили приватні інвестиційні фірми під час фінансової кризи 2008 року. Коли луснула доткомівська булька, вартість численних компаній упала до нуля. Цього разу, можливо, у багатьох із них вона завищена, але таких, що не варті взагалі нічого, знайдеться мало. Чимало «єдинорогів» збудовані на надійному бізнесі й можуть узяти тайм-аут, якщо ринок стане несприятливим. І справді, деякі компанії накопичують кошти, щоб мати резерви про всяк випадок. «Я запитав у ради директорів, як краще підготуватися, щоб пережити важкі часи, – розповідає Стюарт Баттерфілд, співзасновник софтової компанії Slack. – Найкраща відповідь – готівка. Не можна ж запасати нематеріальні активи». За словами Баттерфілда, його фірма має «сотні мільйонів доларів у банку» й ось-ось досягне рівня беззбитковості. Багато інших «єдинорогів» теж мають фінансові резерви про черговий день. Компанія Palantir, розробник систем аналізу даних, мала на кінець минулого року \$1 млрд на рахунку в резерві.

Злеті й падіння – частина історії Кремнієвої долини та загалом Каліфорнії. Але вплив Долини на майбутнє споживачів і капіталізму – це назавжди. Вона стала центром комерційних угод та авантюризму, царством креативності й екстравагантних ідей і такою залишиться. Але гікма та мрійникам, які там живуть, доведеться навчитися плавати і в шторм.

Дехто спробує піднятися надто високо, і їх винесе в затоку. Іншим заважатимуть сильні вітри. Але багато хто безпечно повернеться на берег, щоб знову вийти в море, де чекають азарт, небезпека та майбутнє. ■

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Чому російські турботи не наша проблема?

Автор:
Едвард Лукас

Одна телевізійна програма запропонувала мені написати сценарій для імітаційного експерименту за участю управлінців, які мають розбиратися з потенційними східно-західними кризами безпеки.

Можливі сценарії передбачали знайомі балтійські страхи. Усі варіанти починаються із внутрішніх політичних протестів (поза сумнівом, ініційованих ззовні), унаслідок яких утверджується слабка, некомпетентна й неприваблива влада, зокрема корумповані, популістські або проросійські партії.

На наступному етапі Росія, поставивши хрест на західній підтримці, здобуває привід скаржитись і, можливо, втручатися. Один зі сценаріїв: націоналісти-скінхеда нападають на місцеве російськомовне населення й лишаются непокараними. Ще один: ті самі радикали (яких, звісно, таємно підтримує Кремль) підривають газопроводи, електромережі й залізниці в Литві, ізолюючи російський ексклав Калінінград.

Затим Кремль вимагає моніторингу або введення миротворців (у межах завзятої пропаганди), з'являються горезвісні «зелені чоловічки», як у Криму, і зрештою виникає загроза ядерної ескалації у спробі росіян протидіяти НАТО.

Схожий сценарій було розглянуто щодо України.

Що сталося б, якби Захід постачав зброю, а Москва намагалася зупинити його? Або якби влада в Києві зазнала краху й Росія втрутилася для надання «гуманітарної допомоги»? Я працював над цими сценаріями в межах інших проектів, тож можу написати їх мало не із заплющеними очима. Та вони вже не видаються мені реалістичними. Україна не зазнає краху, а Захід не збирається наражатися через неї на ризик війни з Росією.

Що ж до балтійських сценаріїв, то ключове питання в тому, коли Захід нарешті усвідомить, що тамтешні інциденти не є внутрішньополітичними, а йдеться, власне, про російські провокації. Майже в усіх випадках НАТО (і Європейський Союз) розуміє, що відбувається, й негайно вживає заходів для стримування Кремля – завдяки місцевому втручанню й тиску на Москву.

Річ у тому, що фальшиві скандали, вдавана розгніваність і спритні опортуністські випадки могли спрацювати 10–15 років тому в країнах Балтії (так само

як нещодавно це сталося в Україні). Однак агресивна політика Росії щодо балтійців змусила аутсайдерів усвідомити небезпеку.

Тим часом два інші сценарії видалися мені цікавішими. Перший – за участю Білорусі. Як учинив би Захід, якби протести почалися у Мінську, нібито (а може, й справді) на хвилі майданівських у Києві? Обережніші заявили б, що будь-яка підтримка білорусів – це та сама помилка, якої Захід припустився в Україні. Це посилює параною Кремля й забезпечило привід для контрзаходів росіян у країнах Балтії в контексті мови, громадянства і транзиту. Та чи зможе Захід лишатися осторонь і дозволити розстрілювати проєвропейських протестувальників? Як Заходу підтримувати авторитарний, квазінезалежний режим Лукашенки, якщо останній вступить у конфронтацію з Москвою.

Ще складніше розібратися в тому, як Захід має реагувати на політичну кризу в Москві, що може вилитися в сутички в Калінінграді – скажімо, між місцевими реформістами і прихильниками жорсткого курсу, яким наказано їх зупинити. Якщо точніше: що зробить Захід для захисту запасів ядерної боеголовки у випадку громадянської війни в РФ?

Відповідей дати не можу. Але бачу, що він починає

зосереджуватися на проблемах, пов'язаних радше із занепадом Росії, ніж із її гаданим реваншизмом. Москва намагається привернути до себе увагу, однак робить це через злість, а не у відповідь на загрозу.

У нещодавно опублікованій книжці «Росія і новий

світовий безлад» («Russia and the New World Disorder») Бобо Ло з лондонського мозкового центру Chatham House роз'яснює, чому зовнішньополітичні перемоги путінського режиму – це здебільшого провали. Путін перетворив Україну на ворога, розтривожив інші колишні радянські республіки, активізував НАТО і змусив Європейський Союз серйозно замислитися про енергетичну безпеку. Союз Росії з Китаєм, про який так багато говорять, є однобічним, адже пріоритет Пекіна – модернізація, а не конфронтація із Заходом. Натомість Росія намагається відвернути увагу від власної неспроможності модернізуватися.

Заходу, вочевидь, не варто на це зважати. ■

**ЗАХІД ПОЧИНАЄ
ЗОСЕРЕДЖУВАТИСЯ
НА ПРОБЛЕМАХ,
ПОВ'ЯЗАНИХ РАДШЕ ІЗ
ЗАНЕПАДОМ РОСІЇ, НІЖ ІЗ ЇЇ
ГАДАНИМ РЕВАНШИЗМОМ**

Едвард Лукас – віце-президент і директор Програми безпеки в Балтійському морі при Центрі дослідження європейської політики (Варшава і Вашингтон)

Конфуцій сказав – Сі зробив

Комуністична партія звертається по допомогу до стародавньої філософії

У місті Цюйфу на сході Китаю, на батьківщині Конфуція, можна помітити зародження двох культів. Один оточує самого стародавнього мудреця. У спорудженому на його честь храмі відвідувачі по черзі кланяються й падають ниць перед великою тронною статуєю Конфуція. Інший культ у Цюйфу – вшанування глави держави Сі Цзіньпіна. Тут досі захоплено згадують його приїзд у 2013 році. Це був перший за понад 20 років візит очільника Комуністичної партії до міста. І хоча Сі Цзіньпін відвідав Цюйфу, фактично ані разу, відколи став главою держави, він не віддав шани пам'яті Мао Цзедуну в його рідному селі Шаошань у провінції Хуань. Сьогодні в сувенірних крамничках Цюйфу можна придбати тарілки, прикрашені зображенням Сі Цзіньпіна. Його усміхнене обличчя дивиться на вас із великого білборда біля Інституту Конфуція разом із цитатою сучасного мудреця: «У поширенні конфуціанства у світі Китай мусить повністю захищати своє право голосу».

Після приходу до влади у 2012 році Сі Цзіньпін намагається просувати Конфуція (котрого Мао Цзедун лише ганив) як великого родоначальника китайської культури. Наразі він іще не дійшов до того, щоб поклонитись у храмі Конфуція в Цюйфу, розореному колись червоними гвардійцями Мао (одне з їхніх насіпх намальованих гасел, «Революція – не злочин», і досі можна прочитати на кам'яній плиті). Однак мало в яких опублікованих коментарях Сі Цзіньпіна немає відкритої похвали конфуціанській філософії, котра все ще дуже драгує партфункціонерів: їм змалку втовкмачу-

чували, що то основа «феодалного» правління в Китаї від стародавніх часів до початку сучасної доби.

Для монархів, які регулярно відвідували Цюйфу, конфуціанство було практично офіційною релігією. «Дядечко Сі», незважаючи на міні-культ, який його оточує, схоже, не прагне видаватися сучасним імператором. Але, як і давні правителі, вважає, очевидно, конфуціанство потужним ідеологічним інструментом завдяки акценту на порядку, ієрархії та обов'язок перед правителем і родиною. На відміну від імпортної, нестравної марксистської догми конфуціанство має ту перевагу, що воно своє, питоме.

Хоча КПК вже давно тихенько проводила реабілітацію Конфуція, за Сі Цзіньпіна темпи процесу прискорилися. У лютому 2014 року він зібрав «колективний семінар» політбюро, на якому сказав, що традиційна культура повинна стати «невичерпним джерелом», яке живить цінності партії. В офіційних звітах про семінар Конфуцій не фігурує, але з партійної літератури зрозуміло, що згадані Сі Цзіньпіном людські риси (як-от доброзичливість, чесність і справедливість) обстоював і великий

лаконічно втиснуті у 12 слів, кожне з яких складалось із двох ієрогліфів, і розвішані повсюди в Пекіні та інших містах країни. Ці ідеї – справжнє попурі. Деякі на диво нагадують західні, як-от демократія, свобода й рівність. Є і реверанс у бік соціалізму – «самовіддана праця». Інші, як-от гармонія та відвертість, більше схожі на конфуціанство. Професор філології Пекінського університету Чжан Їву зауважує подібність до «спільних цінностей», запроваджених урядом Сінгапуру в 1991 році. Авторитарний Сінгапур, де держава шанує конфуціанство, завжди служив прикладом для Китаю, за словами Чжана.

Звичайно, в новоявленій любові партії до мудреця не обійшлося без конкуренції. Китай оточений країнами, які вважають себе конфуціанськими, зокрема Японією (у якій бачить супротивника), Південною Кореєю, Тайванем і В'єтнамом. Коли 10 років тому КНР почала відкривати за кордоном мовні школи, щоб нарощувати свою м'яку силу, їх назвали Інститутами Конфуція. Нині у 120 країнах є 475 таких інститутів.

Деякі науковці хотіли б, щоб Сі Цзіньпін пішов набагато далі й запровадив нову форму держави на основі конфуціанства. Особливе місце в цьому таборі належить Цзян Циню, ректорові конфуціанської академії міста Гуйян на південному заході країни. Співатор опублікованої в The New York Times 2012 року статті, він висунув ідею трипалатного парламенту для Китаю. Одну з палат має очолити нащадок Конфуція (їх є чимало, зокрема й приблизно чверть мешканців Цюйфу. Водій таксі похвалився мені, що він – нащадок у 77-му коліні). Інша палата складатиметься зі «зразкових осіб», висунутих ученими – знавцями класичного конфуціанства. Сі Цзіньпін, безкомпромісний поборник партійної монополії на владу, ні за що не погодився б на план Цзян Циня. Але інше гасло, яке майорить над пекінськими мостами, звучить не так категорично: «Люди мають віру, нація – надію, країна – силу». Яку саме віру і в що, не сказано, але можна здогадатися, що конфуціанство дістане партійне благословення. Два культу сплелися водино. ■

ПІД КЕРІВНИЦТВОМ СІ ЦЗІНЬПІНА ПАРТІЯ ПІДКОРИГУВАЛА СВОЇ ІДЕОЛОГІЧНІ МАНТРИ В ДУСІ КОНФУЦІАНСТВА

філософ. У вересні Сі Цзіньпін став першим партійним лідером, який відвідав святкування з нагоди 2565-ї річниці народження Конфуція. Китай, як сказав він присутнім науковцям з усього світу, завжди був миролюбною країною, і ця риса має «дуже глибокі корені в конфуціанському мисленні». У травні офіційні ЗМІ написали, що ланка між марксизмом і конфуціанством, яку багато хто вважає дуже крихкою, була «найактуальнішою темою» гуманітарних досліджень 2014 року.

Під керівництвом Сі Цзіньпіна партія підкоригувала свої ідеологічні мантри в дусі конфуціанства. На її з'їзді у 2012 році, приуроченому до вступу Сі Цзіньпіна на найвищу державну посаду, гасла «центрального соціалістичних цінностей» були

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Яблука доспіли, яблука червоні

Коли пити – це національний обов'язок

Томаш Соліс мріє про день, коли місцевість навколо Любліна на сході Польщі перетвориться на другу Тоскану: сюди приїжджатимуть на автомобілях і велосипедах помилуватися краєвидами, а також освіжитися ковтком витонченого напою, який може подарувати лише ця земля. Але питимуть вони не вино, а сидр.

Слід зауважити, що до цієї мрії треба пройти ще довгий шлях. Старшому поколінню поляків сидр нагадує про часи комунізму, коли люди вдома робили самогон з усіляких фрук-

тів, які були під рукою. (Це було незаконно, але толерувалося державою. Можливо, тому що населення під мухою навряд чи вдаватиметься до контрреволюційних змов.) За спогадами однієї домогосподарки, вона варила цілі казани полуничного варення, сподіваючись, що солодкий запах заглушить дух браги з фруктів, яку готував її чоловік.

Але все змінилося. У Європі сидр та аналогічний грушевий напій – пері – рекламуються як делікатеси для витончених гурманів. Не став винятком і дорогий сегмент варшавських

барів. А з минулого року, коли Росія запровадила ембарго на імпорт польських фруктів, у країні з'явився великий надлишок яблук. Якщо не можна їх експортувати, міркують місцеві мешканці, то чому б їх не пити?

У Польщі продаж сидру різко зростає (цього року очікується на рівні 18 млн л проти 1,9 млн л у 2013-му), і такі виробники, як Томаш Соліс, сподіваються на конкуренцію з пивом за звання національного напою. Соліс, віце-президент національної спілки садівників та Асоціації любителів сидру, називає новий популярний напій «можливістю стратегічного розвитку» в кількох розуміннях. За його словами, російське ембарго мало «знищити нас», польських власників фруктових садів, натомість зробило їх «сильнішими, примусивши до інновацій».

Як уже переконалися виробники спиртного в інших країнах, інновація у світі напоїв часто означає повернення до забутих традицій або ж вигадання нових. Лікер Bailey's – «Ірландські вершки» – став улюбленим традиційним продуктом зі Смарагдового острова, як і твід. Але вперше його

**ЯК УЖЕ ПЕРЕКОНАЛИСЯ
ВИРОБНИКИ СПИРТНОГО
В ІНШИХ КРАЇНАХ,
ІННОВАЦІЯ У СВІТІ НАПОЇВ
ЧАСТО ОЗНАЧАЄ ПОВЕРНЕННЯ
ДО ЗАБУТИХ ТРАДИЦІЙ АБО
Ж ВИГАДУВАННЯ НОВИХ**

почали виготовляти в 1970-х, змішуючи вершки з віскі, щоб якось використати надлишки молока. Приблизно в той самий час на ринку стали просувати пері (як шипучий слабоалкогольний напій для жінок), хоча виробники могли б цілком заслужено сказати, що його виробляють в Англії ще з 1066 року.

Для пана Соліса екскурси в таку сиву давнину не потрібні; сидр робив ще його дід. А тепер він сам вважає своїм патріотичним обов'язком стерти порошок із пресів і запропонувати всім по келиху. ■

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Левко Юркевич vs Ленін і Сталін

Історія одного передбачення

Автор:
Володимир Панченко

Особлива сторінка в історії «культурного гнізда» в Кривому (Житомирщина) пов'язана з долею Левка Юркевича (1883–1919), діяча, без чийого імені українська політична історія перших двох десятиріч ХХ століття була б неповною (про село Криве та його господаря Йосипа Юркевича див. *Тиждень*, № 28). Це він у 1913–1917 роках вів принципову дискусію з російськими більшовиками щодо національного питання, причому опонентами Юркевича були Сталін і Ленін! Про неї далі ще йтиме мова, а поки що погортаємо книгу життя Левка Йосиповича...

ТРАНЗИТ КРИВЕ – КИЇВ – ЖЕНЕВА

Син відомого лікаря і землевласника Левко Юркевич здобув блискучу освіту. Спочатку було домашнє виховання: гувернер, мови, музика... Потім престижна перша гімназія в Києві. У 1903-му Левко вступив на юридичний факультет Університету Святого Володимира. Там-таки приєднався до Революційної української партії (РУП): поширював серед робітників київських заводів нелегальну соціал-демократичну літературу, займався організаційними справами, брав участь у політичних демонстраціях. «Що цікаво: зовні був він абсолютним паничем, відмінно одягався, одразу відчувалися і сім'я, і виховання. Але в нього був безпомилковий підхід до людей, до робітників, до селян – і агітаційна робота йшла успішно», – розповідав,

Левко Юркевич був прекрасним вершником. 1890-ті рр.

згадуючи батька, Юрій Львович Юркевич.

«Осередком тодішнього рупівського життя у Києві» став будинок Юркевичів на вулиці Паньківській: як свідчив один із активістів партії Микола Галаган, «тут постійно товклося багато всього народу. Тут же відбувалися здебільшого й засідання комітету, на яких із молодецьким запалом дебатовалося питання про найкращі способи визволення українського трудящого люду з неволі соціальної і національної».

Коло друзів Левка Юркевича тієї пори – Володимир Степанківський, Дмитро Ан-

тонович, Дмитро Піщанський, Микола Троцький, Микола Порш, Володимир Винниченко. З Винниченко у Юркевича зав'язалися особливо тісні стосунки; у цьому легко переконатися, читаючи їхнє «амікошонське» за духом і стилем листування...

У 1905 році поліція тричі затримувала Левка. Виручав батько. Проте настав момент, коли й він виявився безсилим. Жандармам вдалося викрити нелегальну друкарню РУП – і Юркевич, який був причетний до її діяльності, опинився в Лук'янівській тюрмі, де провів чотири місяці. У в'язниці він познайомився з рупівкою із

Ніжина Марією Павлівною Біляковою, яка невдовзі стала його дружиною (Марії Павлівні судилося довге життя; у 2000-му я стояв біля її могили на українському цвинтарі в США і бачив викарбувані на пам'ятнику дати: 1883–1967).

У травні 1906 року Юркевича кооптували до ЦК УСДРП (так після реорганізації стала називатися РУП). А через три місяці його знову арештували, цього разу в Полтаві, під час зборів місцевого комітету УСДРП. Аби не випробувати долю, у березні 1907-го Левко Юркевич емігрував до Швейцарії. У Женеві Юркевич мали будинок, у якому зрештою й оселилася родина: Олександра Африканівна (мати), три сестри Левка та його дружина Марія з малим Юрком. Що ж до Йосипа Вячеславовича, то він залишився в Києві.

«Одружившись, він (Юркевич. – **В. П.**) дістав від батьків у своє повне розпорядження якусь частину родинного маєтку (у Кривому. – **В. П.**) і вже визначився жертвенністю на партійні цілі», – згадував Андрій Жук, ще один український соціал-демократ. У написаних через багато років мемуарах Жук розповів, як у 1907-му вони втрьох із Винниченком і Степанківським утекли з Лук'янівки й подалися через Львів до Женеви. План був грандіозний: їхати в Америку «збирати гроші на видавництво серед галицьких емігрантів». А перед тим, звісно, «розрахунок був на фінансову допомогу Левка Юркевича» (див. Жук А. *Як ми їхали в Америку* // *Сучасність*, 1964, № 5).

Потрапити до Америки втікачам із царської Росії не вдалося, проте на видання марксистського збірника «Дзвін» грошей вистачило. Вийшов він наприкінці того ж таки 1907 року. Більшу частину обсягу зайняла скандальна п'єса Винниченка «Щаблі життя», у якій він шукав універсальну формулу «нової моралі». Поруч розміщено було вірші Спиридона Черкасенка, оповідання Михайла Коцюбинського «В дорозі», статтю Володимира Левинського «Національне пи-

тання в Австрії і соціал-демократія»...

Видавнича й публіцистична діяльність стала основною точкою докладання сил Левка Юркевича в еміграції. Він друкувався в київському тижневику «Слово», редактованому Симоном Петлюрою; у 1910–1911 роках фінансово підтримував газету «Наш Голос», що виходила у Львові. А в 1913–1914-му українські соціал-демократи, які тепер позиціонували себе як ортодоксальні марксистки, налагодили видання журналу «Дзвін», знову ж таки коштом Юркевича! Саме з цим виданням і пов'язані найякравіші публіцистичні виступи «Л. Рибалки» (таким був псевдонім Левка Юркевича).

«СТРАХ ВТРАТИТИ СВОЇ ПОЗИЦІЇ НА УКРАЇНІ»

У сьомому числі «Дзвону» за 1913 рік з'явилася його гостра стаття «Російські марксистки й український робітничий рух», у якій йшлося про «повну національно-організаційну волю робітничих рухів поневолених націй». Це означало, що УСДРП заявляла про свій намір узяти на себе роль політичного провідника українського робітничого руху! Звісно, Юркевич знав, що російські марксистки виступають категорично проти того, що вони називали «зруйнуванням єдності робітничого руху». Такої позиції дотримався, зокрема, автор програмової статті «Марксизм і національне питання» (1913) «К. Сталін» (один із псевдонімів Іосіфа Джугашвілі).

Національні рухи «К. Сталін» називав буржуазними, оскільки в їх основі – бажання буржуазії «забезпечити собі «свій», «рідний» ринок». Тож ніяких специфічних національних завдань «українні соціал-демократи» ставити не повинні: такі завдання лише відвертають увагу «широких верств від питань соціальних, питань класової боротьби». Головне – пролетарський інтернаціоналізм і соціалістична революція. У «царстві соціалізму» національний гніт зникне; зрештою настане час, коли відбудеться добро-

вільне злиття національностей...

Лев Юркевич вважав позицію російських марксистки та їхнього речника «К. Сталіна» лицемірною: «Російські марксистки [...] стоячи за право націй на державне самовизначення, хоч і роблять вражіння людей, що надзвичайно радикально розв'язують національне питання, в дійсності ухиляються від принципіальної і програмової відповіді на проблеми національних рухів, котрі так живо починають тепер хвилювати Росію».

Теза про право націй на самовизначення використовується Ленінінм та його прибічниками як *тактичне* гасло в момент боротьби, стверджував Юркевич. Бо хіба ж це не казуїстика: відділятися *можна*, але в жодному разі *не треба*? І якщо самовизначення, то тільки в бік злиття націй, оскільки це начебто вигідно для трудящих мас...

Категоричне невизнання російськими марксистками «національних форм робітничих рухів поневолених народів» змушувало Левка Юрке-

ЛЕВ ЮРКЕВИЧ ВВАЖАВ ПОЗИЦІЮ РОСІЙСЬКИХ МАРКСИСТКИ ТА ЇХНЬОГО РЕЧНИКА «К. СТАЛІНА» ЛИЦЕМІРНОЮ

вича робити невтішний висновок, що його опоненти «ставляться в суті зовсім байдуже до права націй на вільний культурно-політичний розвиток. І хоч вони визнають необхідність боротися проти національних утисків, але разом з тим самі вони є учасниками тих утисків...»

А все «через страх втратити свої позиції на Україні»...

Ці слова «Л. Рибалки» варто закарбувати в пам'яті: вони пояснюють політику Кремля стосовно України і в часи сталінського «великого перелому», і нині, коли Путін веде проти України неоголошену війну...

Стаття Левка Юркевича, у якій російським марксисткам було кинуте докір за лукаве

централізаторство, викликала різку критику з боку Владіміра Леніна (стаття «Критичні замітки з національного питання», 1913), позиція якого цілком збігалася з тим, що написав про «марксизм і національне питання» «К. Сталін»!

Усі думки Леніна спрямовані на одну-єдину мету: Карфаген російського самодержавства має бути зруйнований. Проголошуючи право націй на самовизначення, більшовики таким чином декларували різку альтернативу шовіністичному самодержавному режиму, і це мало прихилити до них національні рухи. Розколюючи Росію ідеєю створення самостійних національних держав, майбутні господарі Кремля завдавали страшного удару монархії Романових, адже енергія національних рухів ставала тараном, що влучає в підпори самодержавства... А далі Ленін знову повторював марксистську мантру про класову солідарність пролетаріату, про злиття робітників усіх націй...

У цьому заклинанні вождя більшовиків уся суть його плану: **голове – повалити самодержавство, а далі до національного відокремлення не дійде.** Запобіжниками будуть та сама інтернаціональна єдність пролетаріату, сильна централізована соціал-демократична робітничка партія, яка тепер не повинна дати Юркевичам (УСДРП) і Лібманам («Бунд») роздробити себе на національні організації...

Слів на адресу своїх опонентів Ленін не вибирав: Лев Юркевич для нього – «хлопчик без штанів», «паршивий, поганий міщанин», «український опортуніст», «горе-марксист»...

«Батько був знайомий із Леніним і в еміграції не раз із ним зустрічався, але не приватно; дружи в них не було», – свідчить Юрій Львович. Навіть більше: «Батько був для Леніна серйозним опонентом, з яким доводилося рахуватися, а не просто «хлопчиком у коротких штанях». Як аргумент згадано записку Леніна до когось із женецьких однопартійців, у якій вождь більшовиків домовляється про свій виступ на зборах і попереджає, щоб у жодному разі про ці збори не довідався Юркевич. Справді, красномовний факт!

ЛИЦЕМІРИ

Значний резонанс мала стаття й Левка Юркевича «Російська соціал-демократія і національне питання» (Женева, 1917) – його відповідь на більшовицький «Сборник социал-демократ», присвячений національному питанню (1916).

По-перше, Юркевич різко виступив проти теорії *злиття націй*, що її дотримувалася РСДРП. Він доказував, що гасло більшовиків щодо «права націй на самовизначення» є лише фігмовим листком, яким вони прикривають своє централізаторство, оскільки насправді проповідують «переваги великих держав» і рішуче заперечують «відокремлення, подібнення, творення дрібних держав».

Звинувачуючи більшовиків у лицемірстві, Юркевич-«Рибалка» найчастіше апелював до статей Леніна. Як можна, дивувався він, декларувати «право на самовизначення» і водночас

бияку справедливості та особливе покликання *демократичної* Росії змусила його згадати про російський лібералізм 1860-х років. Коли Польща повстала, то «російське суспільство почало швидко просякати патріотичними настроями, відвернулося від Польщі, яку царат узяв у свої залізні лапи». «Виправданням його звірячих знущань над польською нацією послужили, між іншим, ідеї слов'янофільства, які з федералістичної програми перетворилися на програму великоросійського патріотизму, і під її прапором царат «визволяв» у 1877 р. балканських «братушек», – робить висновок Юркевич.

Яке це все знайоме! Надто ж тепер, коли Росія знову «визволяє» «братушек», цього разу в Криму й на Донбасі...

Відомо, що «російська демократія закінчується на українському питанні». Юркевич, однак, переконував, що на польському вона також закінчується! І це означає, що російська свідомість узагалі – незалежно від «ліберальної» чи «демократичної» оболонки – серйозно уражена імперським синдромом.

Герцена й Леніна Юркевич називає «національними близнюками» і блискуче демонструє це зіставленням їхніх поглядів на те ж таки «право націй на самовизначення». «Батько російського лібералізму» Александр Герцен також, захоплюючись особливим призначенням Росії, яка «виходить на парадне місце в історії», проголошував право Польщі (і навіть України!) бути вільними й незалежними, проте... не розпадатися ж Росії!

Чи ж дивно, що герценівський «Колокол» і Галичину оголошував «споконвічно російською областю», висловлюючи сподівання, що неминуче настане час, коли її завоювання «остаточно й нерушимо буде закріплене за Російською імперією»?

По-третє, якщо Україна, реалізуючи «право на самовизначення», справді захоче відокремитися, прогнозував Юркевич, то вихований у душі ленінського лицемірства «російський пролетаріат [...] піде проти України», аби «визволяти» українських робітників! Задля «перемоги над Україною, для її роз-

ЛЕВКО ЮРКЕВИЧ НЕ МАВ ЖОДНИХ ІЛЮЗІЙ ЩОДО «ОСОБЛИВОЇ РЕВОЛЮЦІЙНОСТІ Й ІНТЕРНАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ НЕПОГРІШИМОСТІ РОСІЙСЬКОГО СОЦІАЛІЗМУ»

категорично виступати проти «розпаду Росії», зокрема відмовляти полякам у праві на відновлення своєї державності, закликаючи польських робітників до «найповнішої спілки з російським пролетаріатом»? Та ще й мріяти про «експорт революції»... (У 1920 році Ленін таки вирішить «прощупати, какова готовність польського рабочего к революционному действию»; проте похід Червоної армії на Варшаву провалиться: станеться «чудо на Віслі»; спрацює принцип *національної* солідарності поляків, а не *класової* єдності «всесвітнього пролетаріату»! Більшовики таким чином будуть покарані за самовпевненість і доктринерство.)

По-друге, Левко Юркевич не мав жодних ілюзій щодо «особливої революційності й інтернаціоналістичної непогрішимості російського соціалізму». «Сліпа віра» більшовиків у неа-

грому і нового підпорядкування» він захищатиме цілісність Росії.

Дивовижно точний історичний прогноз: у 1917–1920 роках відбувалося саме так.

По-четверте, Юркевич виступав проти того, щоб РСДРП «підминала» УСДРП: він обстоював федералістський принцип організації соціал-демократії в Росії. Така позиція, звісно, не влаштувала централістів-більшовиків, які мріяли про злиття націй, що оголошувалося «метою соціалізму». «Проповіддю відокремлення українських робітників в окрему соціал-демократичну організацію обурений глибоко», – писав Ленін до редакції газети, яку видавав Юркевич (очевидно, йшлося про газету «Боротьба»).

Цікаво, що Левко Юркевич був, якщо казати його словами, *автономістом*, а не *сепаратистом*, як і його однопартійці, у 1917 рік він входив з ідеєю «автономії України». Проте й цього було достатньо, щоб відносини УСДРП і РСДРП різко ускладнилися...

FINALE

Після того як Тимчасовий уряд дозволив політемігрантам повернутися в Росію, Левко Юркевич подався до нейтральної Фінляндії, щоб звідти дістатися до Москви. Чому саме Москви? Упорядники мюнхенського видання брошури «Л. Рибалки»

«Російські соціал-демократи і національне питання» (1969) вважали, що Юркевич, можливо, мав на меті «в особистих розмовах з Леніним вияснити ставлення більшовицької влади до українського питання».

Сумнівна версія: хіба Юркевич не знав ціни тим, кого вважав лицемірами? (Щоправда, у спогадах сина є розповідь про те, що після початку війни Левко Юркевич начебто приєднався до Леніна й співпрацював з більшовицькою газетою «Искра», однак ця версія не дуже в'яжеться з тим фактом, що в 1917 році Юркевич, як ми знаємо, різко полемізував із Леніним.)

Хай там як, а повалення самодержавства стало для Юркевича сигналом: він вирішив із допомогою контрабандистів перебиратися через кордон. І несподівано пропав. На розшуки подалася його 28-річна сестра Олександра, яка, пише Юрій Львович, «відзначалась рішучим характером і вільно говорила по-французьки».

На слід брата Олександра таки натрапила: спочатку в прикордонному містечку, потім у готелях. А коли слід знову загубився, вона почала звертатися до лікарень, поліції, тюремного начальства... Якось у списку хворих арештантів жінка побачила прізвище Стоде – і щось підказало їй, що то і є її брат.

Будинок Юркевичів на вулиці Паньківській (№8). Це він був «осередком РУП-івської діяльності у Києві»

Олександрі вдалося ублагати лікаря показати їй цю людину...

Їй показали... брата, хворого на психоз після перенесеного тифу.

З'ясувалося, що в дорозі «батько захворів; контрабандист забрав у нього гроші й документи і залишив його, безтямного, на вулиці, – розповідав зі слів тітки Олександри Юрій Львович. – Підбрала його поліція, й оскільки документів не було – відправила в тюремну лікарню. Прийшовши на короткий час до свідомості, батько назвався Стоде».

Долаючи неабиякі труднощі, Олександр довезла Левка Йосиповича до Москви, а там його чомусь арештували й відправили в тюрму. Наприкінці 1918-го родині вдалося визволити Юркевича з в'язниці, проте поправити здоров'я хворого не вдалося. 23 жовтня 1919 року він помер, лише зрідка проходячи до тям...

Сумна історія.

Не менш сумно й те, що ім'я Левка Юркевича в Україні знають хіба лиш фахівці-історики. Праці його (за винятком брошури «Російська соціал-демократія і національне питання») не перевидавалися. А жаль: ідеться ж бо про людину, яка зуміла раніше за багатьох передбачити, що саме чекає нас, українців, у ХХ столітті... ■

Кирило Карабиць:

«Завдяки механізмам класичної музики та симфонічним оркестрам можна змінювати політику й соціальні реалії»

Весвітньо відомий український диригент Кирило Карабиць поділився з **Тижнем** думками про класичну музику як ефективний інструмент міжнародної дипломатії та економічного розвитку, засоби виховання слухачів класики й проблеми, які стають на шляху популяризації симфонічних та камерних творів наших композиторів за кордоном.

У. Т.: Чому в європейців і американців інтерес до класичної музики сильніший, ніж в українців? Спрацьовує принцип, що вона елітарна, не для всіх?

– Класична музика є окремим форматом, якщо порівнювати з естрадною або роком.

Спілкувалася Ганна Трегуб

Зрозуміло, що вона не для всіх, але ті люди, які нею займаються, мають обов'язково розширювати свою аудиторію і працювати над тим, щоб до їхньої діяльності були залучені нові сили, нові слухачі. Як молодь, так і старше покоління. Над цим працюють у цілому світі. Звичайна людина має дістати сигнал від філармоній, театрів, оркестрів, щоб прийти і зробити свої перші кроки на шляху пізнання класичної музики. Тому ці установи й фінансуються державою. Схема дуже проста. Зрозуміло, що класика має певний елемент елітності, але повинна існувати й інша сторона – популярна. Ця музика буває різною: є така, до слухання котрої треба бути під-

готованим, а є така, що не вимагає специфічних зусиль. Вважаю, що наше завдання – використовувати класику із соціальною метою. Нині в Європі й світі люди доходять висновку, що завдяки механізмам класичної музики та симфонічним оркестрам можна змінювати політику й соціальні реалії. Над цим треба обов'язково працювати. Тому держава забезпечує коштами філармонії, оркестри тощо. Інакше виходить, що вона фінансує таку класичну музику, яку сприймає і слухає невеличке коло людей. Це неправильно.

Музика й – ширше – культура мають бути для уряду пріоритетом. Навіть політика йде після них, бо культура – це те,

«Долучати до класичної музики треба постійно, і робити це на системному рівні, а не силами ентузіастів. Класична музика не має бути елітним феноменом для лічених людей, а явищем соціальним»

що робить українця українцем. Вона дає нам зрозуміти, що ми нація. Якщо людина це усвідомлює, вона стає громадянином своєї країни, носієм певної ідентичності. Тож для мене питання номер один – як зацікавити ширшу аудиторію класичною музикою. Якщо людина за своєю ідентичністю не схожа на інших, вона може сідати за стіл політичних переговорів, домовлятися з партнерами, перебуваючи на тому самому рівні, що й вони.

На жаль, сьогодні український культурний імідж у світі на дуже низькому рівні, його фактично немає. Якщо запитаете француза чи німця, що таке українська культура, певнений: відповіді не почуєте. Тому має бути розроблено культурну політику держави, створено інститути культури, як-от у Польщі або Франції. Польський досвід показує, що це правильно. А в нас система радянських часів не змінена. Заснування власного інституту культури та його проектність, спрямована на потреби держави, – добрий шлях для українців.

Росія, попри санкції, витрачає величезні гроші на різні культурні заходи, зокрема й концерти класичної музики. Вони розуміють, що це їхнє обличчя.

У. Т.: Як за кордоном відбувається процес зацікавлення класичною музикою щонайширшої аудиторії? Чи існують спеціальні механізми, які, зрештою, мають виховати її слухача?

– У Борнмутському симфонічному оркестрі, де я працюю головним диригентом уже шостий рік, є цілий департамент, який опікується соціальними питаннями. Цей оркестр грає свої абонементні концерти постійно, а паралельно виконує інші: шкільні, для дітей, для неповнолітніх інвалідів тощо. Працюючи у Франції, я дізнався про тамтешні спеціальні програми, розроблені для того, щоб хлопчики та дівчатка відвідували концерти симфонічної музики. І це впливає на репертуарну політику оркестрів. Створюються спеціальні проекти, до яких залучають школи. Дітей привозять на репетиції, розказують їм про музику, і вони бачать живий оркестр. Цією діяль-

ністю намагаються охопити тих, хто прямо не причетний до різних рівнів музичної освіти. Отак оркестри відкриваються для юного покоління. Якщо в ранньому віці ви ознайомитеся із класичною музикою, то вона залишиться для вас на все життя чимось особливим. Людина потім ходить на концерти, прагне знайти ці відчуття, які мала ще дитям. Таким чином принаймні в Європі виховують майбутніх слухачів, публіку.

Долучати до класичної музики треба постійно, і робити це варто на системному рівні, а не силами ентузіастів. Де в нас концерти для малюків? За радянського часу в Київській філармонії були спеціальні дитячі абонементи. Чи є вони зараз? Не знаю. Якщо таких програм мало або взагалі немає, то філармонії не виконують свого прямого обов'язку, на який їм виділяють гроші. Класична музика повинна бути не елітним феноменом для лічених людей, а явищем соціальним.

У. Т.: Тобто музей і філармонія мають спільну мету – просвітництво?

– Так. Нещодавно, запросивши туди й представників Борнмута, де керую оркестром, я диригував у Більбао. Незадовго перед тим у центрі цього іспанського міста було споруджено дві величезні будівлі: концертну залу та музей сучасного мистецтва. Таким чином його вивели на культурну карту світу. Мені було цікаво, як це вплинуло на тамтешню економіку. На будівництво тієї зали витратили €100 млн. Але ж вона – це концерти, гастролі, туристи, готелі, ресторани тощо, завдяки яким економіка міста зростає на €100 млн щороку. Отже, культура докладається й до економічного розвитку. Інший приклад – джазовий фестиваль у Львові, на який приїжджає купа людей. Оце один зі способів використання музики, зокрема й класичної, для розвитку економіки.

У. Т.: У Києві приміщенням з усіма необхідними для виступу симфонічного оркестру параметрами є зала Національної філармонії. Як донести ту ідею, що для культурного іміджу й

БІОГРАФІЧНА НОТА

Кирило Карабиць – український диригент, син композитора Івана Карабиця. Випускник Київської консерваторії. 1995 року стажувався у Відні та Штутгарті. 1995-го дебютував як диригент із Національним ансамблем солістів «Київська камерата». У 1998–2000-му працював із Будапештським фестивалним оркестром, у 2002–2005-му – з Філармонічним оркестром Французького радіо. Від 2007 (формально 2009) року був 13-м головним диригентом симфонічного оркестру в Борнмуті. У 2015 році став новим музичним директором і шеф-диригентом Німецького національного театру та Державної капели у Веймарі

економічного розвитку міста доцільніше вкладати кошти не в мертві багатопверхівки, а у велику сучасну концертну залу?

– Справді, в нашій столичній філармонії лише 550 місць, і це трагічно для Києва. Я дуже її люблю й виступаю там, але її зала не відповідає рівневі такого міста. Потрібна значно більша – із серйознішими можливостями. Тому це проблема. Я щойно говорив про Більбао, але є багато прикладів у світі, коли завдяки концертним залам місто здобуло зовсім інший імідж. Зокрема, Сідней упізнають завдяки фото тамтешньої опери, яка стоїть на воді. Так само і в Осло, де теж побудували оперний театр на воді, й він став символом міста. Якби Київ уклав гроші в побудову сучасної концертної зали, це вивело б його на культурну мапу світу. Як це донести до політиків, не знаю. Але колись ми зведемо таку залу в українській столиці.

У. Т.: Чи відбувається популяризація вітчизняної класичної музики за кордоном? Що вам було б цікаво там виконати з її репертуару разом із симфонічним оркестром?

– Популяризую українську музику, коли можу. За цим криється багато технічних питань. Аби виконати той чи той твір Бориса Лятошинського, треба мати нотні матеріали, оркестрові партії, видання, зроблені на високому рівні, аби можна було західним оркестрантам поставити такі ноти на пультах і грати. Для цього мають бути музичні видавництва або інституції, які надають ноти в оренду. Коли західний оркестр захоче виконати твори українця, того ж таки Лятошинського, він не дістане нотного матеріалу, бо в Україні немає установи, яка дала б його за гроші напрокат. Західні оркестри грають твори Лятошинського завдяки приватним ініціативам. Виконуючи «Гражину» цього композитора з I, CULTURE Orchestra, я платив власні гроші за створення оркестрового матеріалу. Мої друзі, зокрема одна дівчина-диригентка з Німеччини, виконують Третю симфонію Лятошинського й нині записують її з оркестром міста Бамберга. Ця моя

приятелька теж замовила оркестровий матеріал за власний кошт. Так не може бути.

Ситуація з Лятошинським не виняток, бо стосується й решти українських композиторів. Лятошинський – це людина, яка вже стала класиком, постать номер один в українській симфонічній музиці. А що казати про молодих композиторів або менш відомих?

Цікавої української музики насправді багато. Як сучасної, так і ХХ століття. До мене часто звертаються різні оркестри, з якими працюю, із проханням виконати твори мого батька, композитора Івана Карабиця, що зробити простіше. Зараз планую зробити концерт із I, CULTURE Orchestra в Україні. Заплановано, що вони прийдуть у Київ до 24 серпня і зіграють концерти в Опері та на майдані Незалежності. Дуже хочу виконати твір композитора-авангардиста Олександра Мосолова, який народився у Києві, «Металургійний завод». Це дуже відома й цікава композиція. Ідей багато, але просуються вони важко. Я диригент, хочу делегувати твори, а не займатися музичним видавництвом. Робота диригента в чомусь менеджерська, а в чомусь – ні. Я не можу сидіти вдома й набирати на комп'ютері симфонію Лятошинського перед тим, як виконаю її разом з оркестром, бо це нонсенс.

У. Т.: Нещодавно ви узяли участь у форумі «Донкульт – Мистецькі надра», що мав представити культуру Донбасу на Заході України. Хто ті композитори Сходу, що репрезентують класичну музику?

– Організатори форуму звернулися до мене, по-перше, бо тема Донбасу мені майже рідна. Мій батько там народився, його ім'ям названі тамтешні музичні установи, зокрема Артемівське музучилище. А по-друге, мабуть, тому що я займався і займаюся темою Сергія Прокоф'єва в українському контексті. Цей композитор – уродженець Донбасу, прожив там до 18 років. Місяць тому я закінчив цикл записів із Борнмутським оркестром для англійської фірми Опух, який включає симфонії Прокоф'єва та

його ранні твори, написані саме в цьому краї. Серед них є дуже цікаві пошуки себе в симфонічному жанрі, й на їх прикладі можна відстежити, як Донбас вплинув на його особистість і стиль як симфоніста. Тому ця тема дуже важлива для України й дуже цікава мені особисто. На концерті-закритті «Донкульту» 30 червня я диригував кілька творів Прокоф'єва: одну з частин «Скіфської сюїти», хори «Заповіт» на слова Шевченка з опери «Семен Котко» та «Золота Україна» з циклу «Пісні наших днів». Ще в концерті прозвучав концерт для хору, оркестру та солістів Івана Карабиця на слова Сквороди «Сад божественних пісень».

«Донкульт» – чудова ініціатива, яка дуже на часі. Нині потрібен культурний обмін між

МУЗИКА Й – ШИРШЕ – КУЛЬТУРА МАЮТЬ БУТИ ДЛЯ УРЯДУ ПРІОРИТЕТОМ. НАВІТЬ ПОЛІТИКА ЙДЕ ПІСЛЯ НИХ, БО КУЛЬТУРА – ЦЕ ТЕ, ЩО РОБИТЬ УКРАЇНЦЯ УКРАЇНЦЕМ

різними регіонами України. Зараз організатори цього форуму працюватимуть над ідеєю схожого заходу, який розповість про культуру Галичини в Харкові.

У. Т.: Рівень конкуренції поміж диригентів і музикантів у Європі та світі є дуже високим. Як серед них ведеться українцям?

– Мова про осіб, які знайшли себе в європейській системі. А в нас, в Україні, важко говорити про якусь систему, тож молоді музиканти, виїжджаючи за кордон, продовжують навчання в західних музичних вишах. Свого часу так зробив я. Навчався паралельно в Київській та Віденській консерваторіях. Після цього мені легше було брати участь у конкурсах і шукати себе в європейській та світовій музичних системах. Порівнювати дуже важко. Наша система все ще спирається на радянські принципи, але так довго тривати не може. Нею користуємося, ламаємо її потроху,

але на її місце не пропонуємо нічого нового. Зараз важливо зробити можливими зміни як у культурній політиці, так і в освіті, зокрема музичній.

У. Т.: Наприкінці серпня та у вересні цього року в Україні маюють відбутися кілька концертів за вашою участю. Що на них плануєте виконати?

– Перші два заплановано на День Незалежності. Разом із I, CULTURE Orchestra виконуватимемо різну програму. Що звучатиме на майдані Незалежності, наразі узгоджуємо, а в Національній опері концерт почнемо з увертюри до опери «Тарас Бульба» Миколи Лисенка, затим представимо Концерт для скрипки з оркестром № 1 Прокоф'єва у виконанні відомої грузинської солістки Лізи Багіашвілі, а на завершення прозвучить рапсодія для оркестру «Тарас Бульба» чеського композитора Леоша Яначека. На Майдані плануємо виконати фінал Дев'ятої симфонії Бетговена разом із хором «Думка».

Є ще один проект. До мене нещодавно звернувся директор палацу «Україна» Роман Недзельський із пропозицією спільних проектів, щоб я подумав, яким чином могу бути залученим до тамтешньої програми заходів. Для мене це новий формат, і в згаданій залі я ніколи не виступав. Уже багато років хотів підійти до питання відродження української естрадної пісні в академічному розумінні. У нас є низка чудових естрадних пісень, які звучали ще за радянських часів і які нині в живому виконанні почути дуже важко. Хочу створити, може, навіть невеличку серію концертів такої пісні.

Вирішили почати з теми, до якої хотів доторкнутися, тобто з пісенної творчості мого батька Івана Карабиця. Щось подібне хочу зробити і з музикую Ігоря Шамо, автора «Пісні про Київ», але не лише. Його музика повинна звучати сьогодні, але її потрібно трошки модернізувати. В кожну епоху існувала своя ритм-секція в оркестрі, і нині вона зовсім інша, ніж 40 років тому. Нове звучання має бути таке, щоб слухачеві сподобалось, а втім, усі ж знають ці пісні. ■

Легато і синкопи

Як класичній музиці та її виконавцям ведеться в Україні

Виконавці класичної музики, диригенти й композитори виводять свою країну на культурну мапу світу, забезпечують їй упізнаваність, проте умови їхнього навчання та праці в Україні залишаються доволі складними й некомфортними, а на музиці, яку вони грають, висить ярлик непопулярності. Збільшення зацікавленості класикою в Україні на 5–10% уже було б вагомим зрушенням, як зазначають самі музиканти. Наші виконавці досі високо цінуються в Європі та світі, хоча вдома роботу знаходять не завжди. Може, зрушення в цій сфері почнуться тоді, коли принаймні в українській столиці побудують не новий офісний центр, а велику сучасну музичну залу.

ВИХОВАННЯ СЛУХАЧІВ

«У країнах Західної Європи, де поширені католицизм і протестантизм, у храмах звучить орган. Таким чином, навіть найменше містечко стає осередком класичної інструментальної музики. У нас значно більш розвинуте хорове мистецтво, чому посприяла православна традиція. Але одне другого не компенсує», – ділиться міркуваннями соліст симфонічного оркестру НРКУ Василь Бабич. Він розповідає, що в жодній державі світу академічна класична музика не є фінансово самодостатньою, самоокупною. Тому завжди йдеться про дотації зі скарбниці або кошти спонсорів і меценатів. У Австрії цю музику фінансують значно більше, ніж в Україні. Наприклад, Віденський концертхаус отримує 14% дотацій від уряду, що є мінімальним показником дотування. «В Україні ситуація гірша. Маємо систему ще комуністичних часів, коли діяло держзамовлення на все, зокрема й на музику. Від того періоду залишилася Спілка композиторів, радянська за своєю суттю. Ця система абсолютно не пристосована до сучасних реалій, не дає такої класич-

Автор:
Ганна Трегуб

ної музики, якої хоче ринок», – констатує митець. Він зазначає, що навіть в Україні сьогодні є досить широкий попит на камерну класику і що вона така комерційно успішна. Окрім того, існує зацікавлення музичними творами до кінокартин і мультфільмів. У всьому світі так є давно. Нарешті й у нас ця галузь почала хоч якось розвиватися.

Попит на класичну музику з огляду на історичну традицію в європейських країнах більший, ніж в Україні. Гра на різних інструментах – дуже модне серед тамтешніх держслужбовців хобі. Зрозуміло, що їх приваблюватимуть концерти класичної музики, бо вона популярна й цікава. Є там навіть такі серйозні аматори, які приходять на концерти з роздрукованими партитурами, аби краще розібратися, як і що виконує конкретний симфонічний оркестр. В Україні

**УКРАЇНСЬКІ МУЗИКАНТИ,
ЩОБ СЕБЕ ПРОГОДУВАТИ,
ПРАЦЮЮТЬ У КИТАЇ, ЯПОНІЇ,
ОАЕ, США КИМ ЗАВГОДНО,
АБИ ТІЛЬКИ ЦЕ ХОЧ ЯКОСЬ
БУЛО НАБЛИЖЕНО ДО
МУЗИКИ**

класичну музику можна почути по Національному радіо, радіоканалу «Культура». Звісно, ті, хто хоче, підуть на концерти. Але ж таких людей меншість. «Класика не мусить займати всю ту нішу, яку заповнює поп-музика, але ця ніша в Україні могла б бути ширшою, ніж зараз. Сприяти цьому має держава. Нічого поганого в тому не буде, якщо вона почне пропагувати класику», – наголошує Василь Бабич.

Потужна роль у популяризації цієї музики належить філармоніям. Реальність така, що в останні кілька років у нас до них запрошують щораз менше за-

кордонних виконавців, урізаючи бюджети. Здебільшого нині виступають українці, які працюють за кордоном і здобули собі там імена. Очевидно, вони із солідарності не вимагають гонорарів, нормальних для Європи та світу. Як зазначає піаністка Тетяна Шафран, із такої ситуації хоча б наполовину можна було вийти і власними, українськими силами: «Подекуди складається враження, що виконавці роками ті самі. Хоча в нас не два піаністи або скрипалі на всю країну, а значно більше. І це показують конкурси імені Лисенка та Горовиця. Що заважає слухати молодих музикантів і давати їм змогу виступати в сценах вітчизняних філармоній?»

Для розширення аудиторії в Україні треба показати, що слухати класичну музику престижно й модно. Щоб люди, які мають у суспільстві статус, політики, бізнесмени, ходили на концерти. За президентства Віктора Ющенка, як розповідають музиканти, певні зрушення в цьому напрямку були, бо музичною класикою цікавився особисто глава держави. Він відвідував концерти, й оточення його копіювало. Наступне: слід підвищити зарплати. Найбільші оклади серед наших музикантів сягають рівня тих, що в найгірших польських філармоніях. Допоки так буде, найкращі виконавці тікатимуть з України. Ще одна галузь діяльності, яка виховує майбутнього слухача, – це дитячі музичні абонементи до філармоній та подібних музичних закладів, спільні програми системи середньої освіти й симфонічних оркестрів, коли діти просто прийшли б і побачили живцем, що таке отой оркестр, як у ньому працюють люди і яку музику він виконує.

Подекуди чуєш, що класична музика нудна, складна для сприйняття й не цікава масовій аудиторії. А причина цього, на думку викладача Київської консерваторії, флейтиста Володимира Турбовського, може бути ще й така: після того, як в СРСР забороняли авангардну класичну музику, в незалежній Україні стався своєрідний пререкос – виконавці кинулися в авангард. «Не із цього треба починати знайомство широкої публіки з класикою. Складається

хибне враження, що вона саме така складна і що ця складність є еталонною», – зазначає він.

«Не забуваймо, що твори Баха чи Гайдна за своєю суттю прикладні й прості. Вони писали, так би мовити, побутову музику – для богослужіння чи аристократичної учті. Це нині ми слухаємо їхні твори в концертах. Бах був церковним органістом і мав для кожної недільної літургії писати щось нове. Те саме стосувалося концертів чи хорових творів. Схоже було і з Моцартом, симфонії якого виконували один раз до якоїсь okazji. Це зараз їхні композиції звучать по всьому світу. А за життя авторів у сусідньому місті їхньої музики могли ніколи не почути», – підсумовує педагог.

Не думаймо, ніби капіталовкладення в класику залишаться без віддачі. Якщо повернутися до досвіду того ж таки Відня, то там грає багато маленьких оркестрів, причому навіть на вулиці. В Австрії на таку діяльність вони отримують спеціальні дозволи. Багато туристів приїжджає в столицю країни спеціально, щоб побувати в тій приємній атмосфері. Вони готові платити за концерти, хочуть пити віденську каву під звуки Моцарта. Свій вклад у загальну справу роблять також різноманітні музфестивалі, зокрема *open air*, а також побудова сучасних зал, які можуть використовувати не лише класичні музиканти.

ДИТЯЧІ МУЗИЧНІ ШКОЛИ І КОНКУРСИ

Щоб стати музикантом, треба займатися 20 років, та й це не гарантує тобі високого рівня майстерності. Набуття фаху починається ще в дитинстві, з музичної школи. Нині влаштувати дитину до середньої музичної школи не так і легко. Зокрема, якщо йдеться про столицю, то населення її збільшується за рахунок приїжджих, але кількість музичних шкіл від часів Перебудови у місті не змінилася. Та й місця в них більше не стало. «Працюю з учнями в коридорі, де поставлене піаніно. І так само багато інших педагогів. Уроки відбуваються при сторонніх, які снують туди-сюди, що зовсім не відповідає ані санітарним, ані етичним стандартам викладання», – розповідає Тижню викладачка однієї з київ-

ських музшкіл Оксана Іваненко. Окрім того, проблемним є доступ до такої освіти мешканців сіл, адже відповідні заклади діють у містах, та й то не в усіх. Найпроблемніші з київських музичних шкіл у сенсі влаштування туди дітей – у віддалених спальних районах. Схожа картина й у решті регіонів. «Усе це разом створює великий конкурс. Не кожна дитина на базі своїх здібностей, слуху, моторики заслужено дістане бюджетне місце, бо його просто немає. Через це збільшується кількість хлопчиків та дівчаток, які мають пройти підготовчу групу музшколи (плата за неї в кілька разів дорожча, ніж за таке місце). З погіршенням фінансово-економічної ситуації в державі не всі батьки можуть забезпечити своїм дітям доступ до середньої музичної освіти», – констатує педагог. Додає, що на бюджетному місці йдеться про символічну плату, котру вказано у квитанції як «добровільний внесок». Найбільше платять учні фортепіанного відділу – 140 грн за місяць.

Багато батьків намагаються не зв'язуватися з державними музичними школами, віддають своїх дітей у науку до приватних учителів. Справді, майстерність конкретного виконавця багато в чому залежить від його наставника зі спеціальності, а не музичної школи загалом. Але ця практика призводить до проблем, бо не дає дитині поштовху до майбутнього серйозного заняття музикою. Для отримання такого стимулу потрібен колектив, який є в музичній школі. Учні приватних педагогів практично не можуть потім вступити до середньої спеціалізованої музичної школи, а відтак і до консерваторії. Для цього потрібне глибоке опанування профільного інструмента, потужні знання із сольфеджіо, гармонії та інших предметів, які розвивають музичну пам'ять і слух.

Як і їхні однолітки-спортсмени, юні музиканти потребують заходів, на котрих можуть показати себе. Йдеться про різноманітні конкурси. Педагоги кажуть, що нині їх організовують для дітей переважно приватні особи. Батьки роблять пристойний грошовий внесок, щоб син чи дочка взяли участь у змаганні. Навіть якщо для лауреатів передбачено

якісь премії, то вони значно нижчі, ніж сума внеску учасників. Отож-бо головний інтерес конкурсів – комерційна нажива організаторів – руйнує всі принципи таких заходів. Масштаби цього явища останнім часом зростають. Річ у тім, що вчителі музичних шкіл стали отримувати нагороди принаймні на міському рівні, звання методистів, педагогів вищої категорії саме за те, що їхні учні назбирали певну кількість дипломів згаданих комерційних конкурсів. Якщо врахувати факт, що на них кожен, хто виступив, отримує місце й диплом, судити про об'єктивність таких підвищень викладачів іноді зайве. Дитячих музичних конкурсів, які відбуваються не на комерційних засадах, мало.

Якщо йдеться про старшу аудиторію, то нині українські музиканти намагаються їздити не на вітчизняні, а на закордонні конкурси. Як наголошує віолончеліст із симфонічного оркестру НРКУ Василь Бабич, за капіталовкладеннями це не дорожче, а от матеріальна віддача і престиж значно вищі. «Будь-які міжнародні конкурси виявляють найвищі таланти. Так сталося з Ва-

Культурно-конгресовий центр у швейцарському місті Люцерн, один із найбільших концертних залів світу з високо-класною акустикою. Побудований за планами відомого швейцарського архітектора Жана Нувеля і був відкритий у 1998 році концертом Берлінського філармонічного оркестру під керівництвом диригента Клаудіо Аббадо. Майже щодня тут відбуваються концерти класичної музики провідних місцевих і світових симфонічних та духових оркестрів

ном Кліберном, першим переможцем Міжнародного конкурсу імені П.І. Чайковського. Коли з'являється такий яскравий виконавець, решта намагається орієнтуватися на нього. Кажучи про флейту, серед найсерйозніших треба згадати конкурс Паризької консерваторії, а також конкурси в Мюнхені, Тель-Авіві та Японії», – додає Володимир Турбовський.

З МИРУ ПО НИТЦІ

«Українська держава сама створює такі умови, коли треба шукати роботу за кордоном. Музикант емігрує не тому, що йому Батьківщина не подобається, а щоб себе прогодувати. Струнникам і тим, хто може грати в оркестрі, легше. Піаністам важче. Це в радянський час існував розподіл. Нині кожен намагається знайти собі місце сам. Українські музиканти працюють у Китаї, Японії, ОАЕ, США. Причому ким завгодно, аби це хоч якось було наближено до музики: грають на круїзних лайнерах, у готелях, на весіллях тощо», – розповідає піаністка, випускниця Київської консерваторії, а нині солістка французького концертного агентства

Classical Music Production Тетяна Шафран.

Багатьох молодих митців рятує те, що вони паралельно навчаються у вітчизняній та якійсь із закордонних консерваторій. «Свого часу до підвищення рівня української музичної школи доклалися ті, хто ще в радянський час закінчував Московську або Ленінградську. Вони поверталися працювати до України. Нині багато випускників столичної десятирічки вступають водночас до Київської та котроїсь із європейських консерваторій, скажімо, Паризької чи Віденської. Їхній рівень навичок і знань дає таку можливість», – розповідає Володимир Турбовський. І додає: «Колись, якщо людина хоч трошки провчилася у закордонній консерваторії, це її вивищувало над іншими. Нині багато хто з молодих музикантів здобуває освіту в Німеччині, Швейцарії, США. Дехто повернувся, викладає в музичних школах чи інших фахових навчальних закладах, і саме вони приносять певні елементи західної культури». За його словами, закордонні консерваторії українці закінчують у лавах найкращих

випускників. Інша річ, що роботу там знайти важко: якщо йдеться про другі голоси в оркестрі, то обирають найчастіше своїх. Але якщо потрібні перші голоси, тобто провідні музиканти певного оркестру, то обирають найкращих, і тут українці можуть вигідно конкурувати.

Ті з наших музикантів, які навчалися паралельно у вітчизняних консерваторіях і за кордоном, наголошують: там серйозніший акцент роблять на практичних речах, зокрема більше часу витрачають на те, щоб музикант міг пограти самостійно, в оркестрі, у різних типах ансамблів, приділяють увагу музичному менеджменту. В нас питання заробляння грошей музикантами досі мало не табуюване, бо ж, мовляв, як можна перейматися матеріальним у царині високого? «Держава бере на бюджетне музичне навчання більшу кількість осіб, ніж та, якій вона може потім забезпечити роботу. Суворий відсів – це нібито жорстоко. А те, що потім музиканти не знаходять собі роботи або сидять на низькооплачуваних посадах, не жорстоко?» – змальовує ситуацію Василь Бабич.

Іще одна серйозна проблема, пов'язана з життям українських музикантів, які грають у різних державних академічних музичних колективах, – це невпорядкованість музичного менеджменту. До останнього диригентів симфонічних оркестрів або хорів призначали з легкої руки Мінкульту. Такої практики не існує в Європі, там диригента обирають на конкурсній основі усі члени оркестру. Нині на розгляді в парламентському Комітеті з питань культури і духовності на доопрацюванні перебуває законопроект, котрий передбачає конкурсноконтрактну форму працевлаштування як керівників, так і художнього та артистичного персоналу. Передбачено, що контракт із актором чи музикантом укладатимуть на три роки. З одного боку, конкурсні засади можуть допомогти молодшим і талановитішим вийти на українські сцени. Із другого – серед музикантів залишається побоювання, чи не урізав новий документ їхніх трудових прав і чи не складено його таким чином, щоб знову зекономити на царині культури, котру й без того фінансували за залишковим принципом. ■

«Отец крымской демократии»

Автор:
Лесь Терен

Цього тижня з виру кримських медіа на поверхню сплигло ім'я, котре 20 років тому дуже гучно лунало на півострові. А саме ім'я Юрія Мешкова, першого та єдиного президента Республіки Крим. Саме так, без лапок (таких звичних уже в новинах про Крим) та з великих літер. Бо був у нашій українській політичній вольниці короткий час, коли Республіка Крим (згідно зі своєю Конституцією «правова демократична держава», що «входила до складу держави Україна та визначала з нею свої відносини на підставі Договору та угод») мала визнаного Києвом власного президента. Обраний на початку 1994 року трьома четвертинами голосів кримчан, лідер Російського руху Криму Мешков натхненно розраховував стати на міжнародній геополітичній шахівниці якщо не ферзем, то вже точно конем, котрий лихо перескочить через голови київських йолопів прямцем в обійми матінки Росії. Але Київ виявився не таким простим: через рік Кучма жорстко розігнав кримську самостійницьку камарилью, і Мешкову довелося ховатися в Москві.

Там він спочатку спробував приміряти на себе величнотрагічний образ «президента в екзилі», але щось у нього не залядилося: чи то росіяни більше не потребували його послуг, чи психіка не витримала карколомних злетів та падінь, але імідж у Мешкова в Москві склався, м'яко кажучи, не дуже героїчний. У бомонді наложених російських державників-шовіністів він радше нагадував такого собі двоюрідного дядька, котрого, зітхнувши, пускають за святковий стіл, наперед знаючи, що той миттєво налижеться, почне варнякати, задирагася і його, як завжди, доведеться випхати геть стусанами. Набідкавшись у московському забутті, влітку 2011 року Мешков повернувся був на півострів і влаштував тут гучну пресконференцію. Вона, на біду, збіглася з неформальною завітанкою сюди Януковича, котрий у сонмі спецслужб приїхав сюди відсвяткувати власні народини. Тодішній макіївський хазяїн Криму Василій Джарти ревно продемонстрував шефові, що за регіоналів будь-які інші «президенти» в Криму неможливі. Тож Мешков отямився від копяка аж на російському боці Керченської протоки, тримаючи постанову суду про власну депортацію та заборону в'їзду до України на п'ять років.

Нарешті, після переходу півострова до Росії «отец крымской демократии» повернувся до піддан. Для экс-президента було само собою зрозумілим, що його повноваження, скасовані «бандерівцями» у 1995-му, автоматично відновлюються. Мешков недвозначно дав зрозуміти, що, так і бути, згод-

ний взяти на себе почесний тягар президентських обов'язків. Але «народ безмолвствовал». За 20 років мешковського «екзилу» в Криму вже давно вилупилася та виросла нова генерація русофілів, котра ледве згадує, хто цей старий клоун. А давні соратники, які його пам'ятали, ділили нові російські посади та вдавали, ніби не помічають колишнього кумира, спілкування з котрим уже давно вважалося чимось не дуже пристойним. На виборах у «госсовет Криму» Мешкову знайшлося місце лише десь у середині списку другорядної партії «Родіна», котра до «парламенту» не пройшла. Тож «велетню духу» залишилися хіба що рясно поливати публічними прокльонами спиритніших та успішніших товаришів. Цеков (колиш голова партії «Русское єдінство», а тепер «сенатор» у Москві) удостоївся з його вуст епітетів іуди та ката, Шувайников (ще один видатний шовініст, нині головний жириновець Криму) став геєм і русофобом тощо. Аксьонова з Константиновим Мешков побоюється ображати напрями, але й про них каже як про «єсбеушників» та «прислужників окупантів» (себто колишніх українських «окупантів»), котрі вірно служили «київському режиму» та «навмисно розвалили»

Російський рух Криму. Якби Мешков виступав не з позицій позамежного російського ультрашовінізму, для якого навіть нинішній кримський режим видається «бандерівським», то з багатьма його соковитими характеристиками кримських діячів можна було б навіть погодитися.

Що ж та за новина, котра нагадала Криму напівзабуте ім'я колишнього «каліфа на годину»? Вона полягає в тому, що нечисленні прибічники экс-президента подали позов проти судді Яковлева, котрий у 2011 році присудив Мешкова до депортації «за заклики до порушення територіальної цілісності України», а тепер благополучно працює в російському «верховному суді республіки Крим». (Як можна бачити, мешковське обурення перевертнями не позбавлене підстав.) Трагікомізм ситуації в тому, що самого Мешкова через дрібні формальності (відсутність повістки) до залу суду не впустили: його випхали, як того п'яного дядька, з дверей на вулицю, де він вибухнув перед кореспондентами новою серією «викриттів антиросійського заколоту».

Чим закінчиться розгляд справи, не так вже й важливо. Більш показовою в усьому цьому є доля самого Мешкова, сина кубанського козака та українки, колишнього лідера думок та «героя» антиукраїнського спротиву, котрого Росія, за своїм давнім звичаєм, висмоктала, прожувала та виплюнула в політичне небуття. Його приклад мусив би стати застереженням для інших... Але коли ж таке бувало, аби хтось вчився на чужих помилках! ■

«Вершки республіки»

За рік окупації частини Донецької області вималювався певний портрет тих соціальних шарів, що не животіють у «ДНР», а почувуються тут доволі зручно на відміну від звичайних лікарів, учителів, пенсіонерів та інших менш захищених верств населення.

Хоч як це дивно, але передусім до категорії таких соціальних «паразитів» належать працівники саме торговельної галузі, головним чином продуктової. Їжа необхідна всім і завжди, тому з посиленням продовольчої блокади регіону Україною простір для фінансових спекуляцій та підняття цін розширився до неймовірних масштабів, коли завезену фактично без цілої низки мит продукцію з РФ виставляють за свідомо завищеними цінами, а її українські аналоги відсутні зовсім. До цього треба додати об'єктивну ринкову складову процесу ціноутворення, коли транспортування товару з Ростова, Курська чи Москви безпосередньо впливає на кінцеву цифру на цінниках.

Тут-таки виникає і відома плутанина з купівлею товару в рублях та гривнях. Уся річ у тому, що більша частина продукції на місцевих ринках – із близьких українських сіл та селищ, через що продавці вкрай неохоче беруть рублі. При цьому можна бачити вже звичну картину, коли поруч із українським цінником, на якому 80 грн, виставлено ціну за той самий товар уже 200 руб., хоча офіційний «республіканський» курс досі 1:2.

Із непродовольчою галуззю справи ще складніші. Тут як і раніше основний масив товару надходить з України, і тільки-но всім уже відомі корупційні схеми на блокпостах зависають у повітрі (здебільшого через бої, як це було у випадку з Мар'їнкою), утворюється величезний дефіцит, коли споживачі тих-таки комбикормів пропонують «будь-які гроші», аби дістати омріяний мішок товару. Ще один клас місцевих магнатів – усілякі «посередники», які допомагають отримати готівку, оформити документи, виїхати на контрольовані Україною території.

Купити українську валюту можна тільки з рук на ринках або в «мінйайлів», продають гривні за курсом 4,7–4,8 або й вищим залежно від необхідної суми.

Приблизно така сама схема діє і з чемними дівчатами, що сидять по всіляких невеличких приміщен-

**Автор:
Станіслав
Васін**

нях та кіосках Макіївки, Донецька, Харцизька і пропонують вам перевести в готівку суми з українських банківських карток. Прикметно, що на початку цього бізнесу готівку видавали під 10%, тоді як із витісненням його продажем перепусток та зі збільшенням кількості тих, хто самостійно вибирається із «зони», пропозиція впала до 0% за суми від 5 тис. грн. Але весь підступ полягає в тому, що готівкові гроші вам також будуть видані в рублях за офіційним курсом 1:2.

Наступною золотою жилою «республік» є оформлення перепусток та довідок переселенця, так би мовити, не виходячи з дому. Пенсіонерам, котрі все ще не визначились, як їм самостійно вибратися на неокуповану територію для отримання пенсії, пропонують усі належні послуги: 1,9 тис. грн – і через 15 днів ви стаєте щасливим власником фактичної адреси проживання десь у Краматорську.

Але й тут є нюанси. Після того як «ДНР» налагодила більш-менш стабільну виплату пенсійних допомог, охочих отримувати таким хитроумним способом ті самі суми, але вже в українських банкнотах, вельми поменшало й послугами з оформлення довідок переселенця користуються лише ті, хто бажає отримувати пенсію і в «ДНР», і в Україні.

До тієї самої сфери воєнного бізнесу долучаються й пасажирські перевезення, коли фактично монополіст-перевізник піднімає ціни на виїзд із зони АТО, а водії отримують надприбутки за транспортування пасажирів, які не мають необхідних паперів, через українські блокпости.

«Новоросія» – це рай не тільки для спекулянтів та контрабандистів, а й для злочинців-утікачів та кримінальників, які можуть вступити до лав «ополчення ДНР» або просто залагти тут на дно. Найчастіше ці люди поповнюють ряди «ополченців» або ж попросту «кришують» бізнес, маючи так звані зав'язки з місцевим криміналітетом.

Ще одна привілейована каста – духовенство православної церкви Московського патріархату, яке дістало від влади республіки практично релігійну монополію.

Завершують список «щасливців республіки» самі «ополчення» й усі, хто так чи так пов'язаний із держструктурами самої «ДНР»: про привілеї цих осіб говорити зайве, тоді як звичайні жителі, а особливо проукраїнськи настроєні, як і раніше посідають нижні місця в суспільній ієрархії самопроголошених «великих держав». ■

Автобан Гітлера

Автор:
Ярослав
Пешек,
Чехія

«**П**ропаганда допомогла нам прийти до влади! Пропаганда допомагає нам досі утримувати владу! Пропаганда завоює для нас світ!» – таким було одне з гасел Націонал-соціалістичної німецької робітничої партії в Нюрнберзі 1938-го. 80 років тому німецький диктатор відкрив перший готовий відрізок нової швидкісної магістралі. Відтоді вже п'яте покоління вірить поширюваній Геббельсом брехні про проект вождя, спрямований на зниження рівня безробіття.

Насправді автобан почали будувати ще перед приходом Гітлера до влади. У серпні 1932 року популярний мер міста Кельна Конрад Аденауер (західнонімецький канцлер у 1949–1963-му) відкрив перший 20-кілометровий відрізок магістралі, відомої сьогодні як А555, від Кельна до Бонна. Тогочасне берлінське керівництво, як нацисти, так і комуністи, виступало проти автобанів, вважаючи їх непотрібною розкішшю для багатіїв. Проте, коли за сприяння Аденауера американський автомобільний король Генрі Форд звів у Кельні велетенський автомобілебудівний завод, містом зацікавилися й будівельні компанії, які намагалися створити мережу автошляхів. Залишалося знайти фінансування. У Німеччині не платили мита (плата за користування швидкісною магістраллю) ще від середини XIX століття, тому уряд поставив перед будівельними фірмами основну умову, що прокладання автобану повинне забезпечити 5,5 тис. робочих місць. Фірми припинили використовувати техніку й замінили її великою кількістю копачів, а уряд відшкодував 45% усіх витрат на створення автостради із соціальних фондів державного бюджету.

Адольф Гітлер після приходу до влади в січні 1933 року скористався цим будівельним феноменом і оголосив програму будівництва 20 тис. км швидкісної магістралі Рейху. Про решту подбала геббельсівська пропаганда. Відвідавши в 1934-му Берлінський автосалон, фюрер надовго затримався біля стенда чехословацького автомобільного заводу Tatra. Там його ознайомили з новинкою Tatra 77, що мала аеродинамічний кузов та восьмициліндровий двигун ззаду й досягала швидкості 150 км/год. За однією з версій, вождь зауважив, що це саме та машина, яка потрібна для його автобану, й наказав своєму протеже, конструктору Фердинандові Порше, уроджен-

цеві Північної Богемії, взяти її за зразок. Так з'явилася на світ німецька національна автівка Volkswagen-«жук». Це підтвердив і повоєнний суд у Німеччині, який визнав схожість і призначив автомобілебудівному заводу Tatra компенсацію.

Активне будівництво мережі автобанів у нацистській Німеччині почалося, коли генерали зрозуміли їх переваги для швидкого перекидання військ. Нацистська пропаганда підкреслювала користь будівництва магістралі для боротьби з безробіттям. Проте абсолютний пріоритет усе-таки мало озброєння, на яке 1935 року припадали 24% всіх державних інвестицій, тобто вшестеро більша сума, ніж витрати на неї. Автобани будували виключно з бетону, бо ж виробництво асфальту створювало б додаткове навантаження на німецьку хімічну промисловість, перед якою стояло важливіше завдання: забезпечувати Вермахт паливом.

На будівництві автобанів працювали також в'язні концентраційних таборів, а директиву фюрера щодо прокладання 1 тис. км шляхів за рік вдалося виконати лише в 1936-му й 1938-му. 1943-го, коли будівництво швидкісної магістралі зупинилося, вона була 3896 км завдовжки. Деякі її ділянки використовувалися як військові аеродроми чи ангари для нових літаків, а світлі бетонні смуги автобану стали улюбленим місцем нічних атак літаків союзників по німецьких цілях.

У повоєнний час частини побудованого

НАЦИСТСЬКА ПРОПАГАНДА ПІДКРЕСЛЮВАЛА КОРИСТЬ БУДІВНИЦТВА МАГІСТРАЛІ ДЛЯ БОРТЬБИ З БЕЗРОБІТТЯМ. ПРОТЕ АБСОЛЮТНИЙ ПРІОРИТЕТ УСЕ-ТАКИ МАЛО ОЗБРОЄННЯ

автобану позалишалися на територіях Німецької Демократичної Республіки, Польщі й Калінінградської області РРФСР. Їдучи дорогою А11 із Берліна до польського Щецина, кожен і сьогодні може власними шинами випробувати первісну бетонну поверхню 1936 року. Після Другої світової в Західній Німеччині було лише 2128 км швидкісної магістралі, а відновлення її будівництва у 1950–1960-х стало одним із символів тамтешнього економічного дива.

Сьогодні на території Федеративної Республіки Німеччина існують 12 917 км швидкісної магістралі й четверта за величиною система автобанів у світі після Китаю (97 355 км), США (75 932 км) та Іспанії (16 204 км). Однак це заслуга зовсім не диктатора, а, як свідчать факти, людської працьовитості й розуму, миру та демократичної системи. ■

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку
за наведеними реквізитами.
Повідомте адресу доставки
за телефоном 067-407-10-96
(з 9:00 до 18:00,
оператор скине Ваш виклик
і перетелефонує)

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПОШТИ:

«Український тиждень»
за індексом 99319

ЗА СИСТЕМОЮ PORTMONE:

www.portmone.com.ua

**ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ
ПЕРЕДПЛАТИ:**

«Український тиждень»

- на 1 міс. – 45 грн
- на 3 міс. – 135 грн
- на 6 міс. – 270 грн
- на 12 міс. – 540 грн

**Телефон редакції:
044-351-13-00**

**ОБЕРІТЬ ЗРУЧНИЙ ДЛЯ ВАС СПОСІБ
ПЕРЕДПЛАТИ:**

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	
		26009000022321	35392656
		поточний рахунок отримувача	код отримувача
	назва установи банку	300023	
	ПАТ «Укрсоцбанк»	МФО банку	
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український тиждень»		
	період:		
касир			сума, грн
	платник (підпис)		

Подумай,
що
зупиняє
тебе насправді?

Подумай

The UNIQA logo consists of a stylized white 'Q' symbol above the word 'UNIQA' in a bold, white, sans-serif font, all contained within a solid blue square.

UNIQA

www.uniqa.ua

Детальніше дивіться на сайті:

Ліцензія Держфінпослуг України АЕ № 29.1990 від 07.08.2014